

TÖRTÉNELMI NYOMOZÓ

權力
背叛
真相

LIN PIAO

UTOLSÓ REPÜLÉSE

Mi történt Mao kijelölt utódjával?

K Í N A

MONGÓLIA

Háttérgyár

AI-val készült borító

LIN PIAO UTOLSÓ REPÜLÉSE

Mi történt Mao kijelölt utódjával?

© Háttérgyár, 2026

Minden jog fenntartva.

Kiadó: Háttérgyár

Kiadás éve: 2026

hattergyar.hu

Ez a mű szerzői jogi védelem alatt áll. Részleteinek bármilyen formában való sokszorosítása, terjesztése vagy nyilvánosan elérhetővé tétele a kiadó előzetes írásbeli engedélye nélkül tilos.

A borító mesterséges intelligencia felhasználásával készült.

Tartalom

Előhang - A gép, amelynek nem kellett volna Mongóliában lennie	3
1. fejezet - Mao tábornoka	8
2. fejezet - Peng Te-huaj helyén	24
3. fejezet - Egy tiszt eltávolítása	29
4. fejezet - A kulturális forradalom katonája	33
5. fejezet - Mao kijelölt örököse	39
6. fejezet - A Mao-Lin Piao viszony törése	46
7. fejezet - A fiú, akinek túl nagy hatalma lett	51
8. fejezet - Az 571-es terv	57
9. fejezet - Az utolsó napok a menekülés előtt	63
10. fejezet - A Trident utolsó útja	68
11. fejezet - Áruló a történelemben	75
12. fejezet - A világ reakciója: egy eltűnt örökös nyomában	80
13. fejezet - A bizonyítékok mérlege	86
14. fejezet - A tábornokok bukása	91
15. fejezet - Mao hatalmi rendszere és a szövetségesek bukása	97
16. fejezet - A Lin-ügy öröksége Mao után	102
17. fejezet - Ki volt valójában Lin Piao?	107
18. fejezet - A rejtély, amely nem ért véget	112
19. fejezet - A Lin Piao-ügy és a kommunista világ válsága	117
20. fejezet - Az utód nélküli rendszer	122
21. fejezet - Egy eltűnt ember emlékezete	127
22. fejezet - Bukott örökösök a kommunista világban	132
23. fejezet - Az 571-es terv újraértelmezése	137
24. fejezet - Az utolsó éjszaka	142
25. fejezet - A halott örökös eltörlése	147
26. fejezet - A Lin Piao utáni Kína útkeresése	152
27. fejezet - Lin Piao helye a kínai történelemben	157
28. fejezet - A rejtély utolsó kérdései	162
29. fejezet - Mao árnyékában - Lin Piao történelmi mérlege	167
30. fejezet - Mi maradt a rejtélyből?	173
Kronológia - Lin Piao pályája és az 1971-es válság	188

Fontos szereplők	206
Felhasznált források és szakirodalom	227

HÁTTÉRGYÁR

Előhang

A gép, amelynek nem kellett volna Mongóliában lennie

szeptember 13-án hajnalban a mongol sztyeppén egy repülőgép roncsai heverték. A helyszín különös volt: a gép kínai felségjelzést viselt, mégis több száz kilométerre tért el attól az útvonaltól, amelyen egy szabályos nemzetközi járatnak haladnia kellett volna. A becsapódásnak nem volt túlélője. A roncsok között egy olyan ember maradványait találták meg, akinek neve néhány nappal korábban még a világ egyik legerősebb kommunista országának jövőjét jelentette.

Lin Piao, a Kínai Kommunista Párt alelnöke, a Népi Felszabadító Hadsereg legendás tábornoka és Mao Ce-tung hivatalosan kijelölt utódja meghalt. Vele együtt vesztette életét felesége, Je Csün, fiuk, Lin Li-kuo, valamint a repülőgép személyzete. A gép egy brit gyártmányú Trident volt, amelyet a kínai légierő használt. A hivatalos kínai magyarázat szerint Lin és köre Mao meggyilkolására készült, a terv kudarcba fulladt, ezért a család a Szovjetunió felé próbált menekülni. A repülőgép azonban Mongóliában lezuhant, mielőtt elérhette volna a szovjet határt.

A történet egyszerűnek tűnt. Egy hatalmi harcban vesztes vezető megpróbált megszökni, de meghalt. A kínai vezetés hamarosan egy még egyszerűbb képet rajzolt fel: Lin Piao nem áldozat, hanem áruló volt; nem Mao politikai rendszerének terméke, hanem annak ellensége; nem egy összeomló hatalmi játszma vesztese, hanem egy előre kitervelt összeesküvés vezetője.

A kérdések azonban már az első pillanattól kezdve ott maradtak a történetben. Hogyan lehetséges, hogy Mao Ce-tung legközelebbi katonai szövetségese, az ember, akit két évvel korábban még a párt alapszabályában is utódként jelöltek meg, ilyen rövid idő alatt halálos ellenséggé vált? Valóban ő irányította a Mao elleni összeesküvést? Tudott-e egyáltalán fia terveiről? Miért éppen azon az éjszakán indult el a család a repülőtérre? Hová akartak valójában repülni? Moszkvába menekültek, vagy egy korábban kidolgozott másik tervet próbáltak végrehajtani? És végül: mi okozta a repülőgép lezuhanását?

A Lin Piao-ügy azért vált a 20. századi kommunista történelem egyik legnagyobb rejtélyévé, mert nem egyetlen eseményről szól. Egy ember bukásának történetében összesűrűsödik a maoista rendszer működésének számos alapvető vonása: a személyi

kultusz, a politikai tisztogatások, a hadsereg szerepe, a családi kapcsolatok jelentősége, a félelem által irányított döntéshozatal és az a bizonytalanság, amelyben még a legmagasabb rangú vezetők sem tudhatták pontosan, meddig tart a hatalmuk.

Lin Piao különleges helyet foglal el a kínai kommunizmus történetében. Nem egyszerű pártkader volt, aki hosszú politikai karrier után került a csúcsra. Katonai tehetségével vált ismertté, és a kommunista hatalom megszilárdulásában fontos szerepet játszott. A polgárháború éveiben a Vörös Hadsereg egyik legsikeresebb parancsnoka lett, majd a Kínai Népköztársaság megalakulása után a hadsereg egyik legbefolyásosabb vezetője. Mao mellett állt a nagy politikai harcokban, részt vett ellenfelei félreállításában, és a kulturális forradalom idején a rendszer egyik legfontosabb támasza lett.

Éppen ezért volt különösen drámai a bukása. A kínai történelemben már korábban is előfordult, hogy Mao korábbi szövetségesei kegyvesztetté váltak. Liu Sao-csi államfő, Peng Te-huaj honvédelmi miniszter vagy más vezetők sorsa megmutatta, hogy a maoista rendszerben a tegnapi forradalmi hős könnyen válhatott a következő politikai kampány célpontjává. Lin Piao esete azonban

még ezeknél is különösebb volt: ő volt az az ember, akit Mao saját maga állított be a jövő örököseként.

A későbbi történészi kutatások jelentősen árnyalták a hivatalos kínai változatot. A nyolcvanas évektől kezdve, majd különösen az elmúlt évtizedekben számos kutató próbálta rekonstruálni az eseményeket a rendelkezésre álló kínai, mongol, szovjet és nyugati források alapján. A különböző értelmezések között jelentős különbségek vannak, de egy dologban sokan egyetértenek: az 1971. szeptemberi események jóval összetettebbek voltak annál, mint ahogy azt a kínai kommunista párt hivatalos története bemutatta.

Frederick C. Teiwes és Warren Sun kutatásai arra mutattak rá, hogy nincs egyértelmű bizonyíték arra, hogy Lin Piao maga aktív irányítója lett volna a Mao elleni összeesküvésnek. Jin Qiu ugyanakkor azt hangsúlyozta, hogy az ügy megértéséhez nem elegendő kizárólag a pártpolitikai döntéseket vizsgálni: figyelembe kell venni Lin családjának szerepét, a személyes félelmeket, a kulturális forradalom által létrehozott bizonytalanságot és azt a politikai környezetet, amelyben a vezetők gyakran saját túlélésükért küzdöttek.

A történet egyik legnagyobb nehézsége éppen az, hogy kevés olyan forrás maradt fenn, amely közvetlenül megmutatná Lin Piao gondolkodását az utolsó napokban. Nem maradt fenn olyan napló vagy részletes személyes vallomás, amelyből egyértelműen meg lehetne állapítani, mit tudott, mit akart és mitől félt. A történészeknek ezért sokszor közvetett bizonyítékokból kell dolgozniuk: visszaemlékezésekből, későbbi vallomásokból, hivatalos dokumentumokból és azokról az ellentmondásokból, amelyek a különböző beszámolók között találhatók.

Ez a könyv nem kíván olyan végső megfejtést adni, amelyre a rendelkezésre álló bizonyítékok nem adnak lehetőséget. A történelmi nyomozás célja nem az, hogy mindenáron megtaláljon egyetlen tettet vagy egyetlen magyarázatot, hanem hogy megvizsgálja az események különböző rétegeit. Megpróbáljuk rekonstruálni, hogyan jutott el Lin Piao a Mao melletti legmagasabb pozícióból egy olyan helyzetbe, ahol számára és családja számára már csak a menekülés maradt lehetőségként.

A nyomozás végén talán nem minden kérdésre kapunk teljes választ. Lehet, hogy soha nem fogjuk pontosan tudni, mi történt a Trident fedélzetén azon az éjszakán. De közelebb kerülhetünk annak megértéséhez, hogyan működött az a politikai rendszer, amely egy embert

felemelt a hatalom csúcsára, majd néhány év alatt ugyanazt az embert a saját történetének fő ellenségévé változtatta.

szeptember 13-án egy repülőgép lezuhant Mongólia felett. A roncsok között nemcsak egy politikus teste maradt ott, hanem egy korszak egyik legnagyobb politikai ellentmondása is. A kérdés azóta is ugyanaz:

Mi történt valójában Lin Piao utolsó repülésén?

1. fejezet - Mao tábornoka

Lin Piao neve 1971 őszén a világ nagy részének már egy bukott politikus nevét jelentette. A kínai vezetés által közzétett történetben árulóként szerepelt, aki a legmagasabb hatalom megszerzésére tört, majd terve kudarcát követően családjával együtt menekülni próbált. Néhány évvel korábban azonban ugyanez az ember még a kínai forradalom egyik legfontosabb katonai vezetője volt. Mao Ce-tung mellett olyan helyet foglalt el, amelyet a kommunista Kína történetében kevesen értek el: egyszerre rendelkezett katonai tekintéllyel, pártpozícióval és az első számú vezető bizalmával.

Lin Piao felemelkedése nem a politikai szónoki képességeken vagy a pártbürokráciában eltöltött évtizedeken alapult. Pályáját katonaként építette fel. A

kínai kommunista mozgalom számára a fegyveres harc nem csupán hatalomszerzési eszköz volt, hanem létezésének alapja. A párt vezetői között azoknak volt különösen nagy súlyuk, akik bizonyították, hogy képesek hadsereget szervezni, győzelmeket aratni és túlélni a forradalmi háborúk legnehezebb időszakait. Lin Piao ebben a világban vált meghatározó szereplővé.

1907-ben született Hupej tartományban, egy olyan időszakban, amikor Kína politikai rendszere gyors átalakulásokon ment keresztül. A Csing-dinasztia bukása, a köztársaság létrejötte, a hadurak korszaka és a nemzeti egységért folytatott küzdelmek olyan környezetet teremtettek, amelyben egy egész generáció számára a politika és a fegyveres erő szorosan összekapcsolódott. A fiatal Lin katonai pályára lépett, és a húszas évek közepén kapcsolatba került a kommunista mozgalommal.

A Kínai Kommunista Párt ekkor még kis létszámú szervezet volt, amelynek fennmaradása nagyrészt attól függött, hogy képes-e saját fegyveres erőt létrehozni. Az 1927-es szakítás a Kuomintanggal, majd az azt követő üldözések után a kommunisták számára a vidéki gerillaharc jelentette a túlélés lehetőségét. Lin ebben az időszakban csatlakozott a Vörös Hadsereghez, és gyorsan kitűnt katonai képességeivel.

A korai kommunista hadvezérek között Mao nem feltétlenül a hagyományos értelemben vett katonai szakértőként emelkedett ki. Erőssége inkább a politikai stratégia, a tömegek mozgósítása és a hosszú távú gondolkodás volt. Szüksége volt olyan parancsnokokra, akik a hadműveletek gyakorlati irányításában bizonyítottak. Lin Piao ezek közé tartozott. Fiatal tisztként már a Vörös Hadsereg egyik legtehetségesebb parancsnokának számított.

A harmincas évek elején a kommunisták több katonai vereséget szenvedtek a Kuomintang hadseregétől. A Csang Kaj-sek vezette kormányerők megpróbálták felszámolni a kommunista bázisokat, és az úgynevezett bekerítő hadjáratok során egyre nagyobb nyomás alá helyezték a vörös területeket. A kommunisták túlélésének egyik legfontosabb eseménye a hosszú menetelés volt, amely 1934-35-ben több ezer kilométeren át vezette őket Kína belsején keresztül.

Lin Piao részt vett ebben az időszakban a kommunista hadsereg küzdelmeiben, és a visszaemlékezések szerint katonai vezetőként ekkor szerezte meg azt a hírnevet, amely később egész pályáját meghatározta. A hosszú menetelés nemcsak katonai visszavonulás volt, hanem a kommunista mozgalom egyik alapító mítosza is lett. Azok

a vezetők, akik ebben részt vettek, később különleges forradalmi tekintélyt kaptak. Mao Ce-tung számára a hosszú menetelés olyan történelmi bizonyíték volt, amely igazolta a párt vezető szerepét és saját politikai irányvonalát.

Lin számára a második világháború és a japán megszállás elleni harc hozta meg az első igazán nagy katonai sikereket. A kommunisták a japánellenes ellenállást arra is felhasználták, hogy vidéki támogatói hálózatot építsenek ki, miközben a Kuomintang és a kommunisták közötti versengés a felszín alatt tovább folytatódott. A hadsereg szervezése, a helyi lakossággal fenntartott kapcsolatok és a gerillaháborús módszerek alkalmazása mind hozzájárultak ahhoz, hogy a kommunisták a háború végére lényegesen megerősödjenek.

Lin egyik legismertebb katonai győzelme az 1937-es pinghszingkuani ütközet volt. A japán hadsereg elleni sikeres rajtaütés jelentős propagandaértéket kapott, mivel azt mutatta, hogy a technikailag és szervezetileg fölényben lévő japán erőkkal szemben is lehet eredményesen fellépni. A csata a kommunista történetírásban később Lin katonai zsenialitásának bizonyítékává vált.

A történészek ugyanakkor óvatosságra intenek a későbbi hősi narratívákkal kapcsolatban. A kommunista párt történetírása hajlamos volt minden fontos katonai sikert a vezetők személyes képességeinek igazolására használni, miközben háttérbe szorította a körülményeket, a többi parancsnok szerepét és az esetleges hibákat. Lin Piao esetében is kialakult egy kettős kép: a kiváló katonai stratégia és a későbbi politikai áruló alakja. Mindkettőt ugyanannak a rendszernek a története hozta létre.

A kínai polgárháború utolsó szakaszában Lin már a kommunista hadsereg egyik legfontosabb vezetője volt. Az 1948-as liaoseni hadjáratban meghatározó szerepet játszott, amely a Kuomintang északkelet-kínai erőinek vereségéhez vezetett. Ez a győzelem döntő jelentőségű volt a kommunisták számára, mert megteremtette az előfeltételeket a későbbi országos hatalomátvételhez.

1949-ben létrejött a Kínai Népköztársaság. A kommunista győzelem után a katonai vezetők új helyzetbe kerültek. A forradalmi háború véget ért, de a párt számára továbbra is alapvető kérdés maradt, hogyan ellenőrizze a fegyveres erőt. Mao pontosan tudta, hogy a hadsereg önálló politikai tényezővé válhat. A kínai történelemben számos alkalommal előfordult, hogy katonai vezetők váltak tényleges hatalmi központokká,

ezért a pártvezetés számára a hadsereg politikai ellenőrzése létfontosságú volt.

Lin Piao ebben az új rendszerben is jelentős szerepet kapott. Tagja lett az ország legfelső vezetésének, és bár egészségi problémái miatt gyakran háttérbe húzódott, katonai tekintélye továbbra is nagy maradt. A koreai háború idején ugyan eredetileg őt szemelték ki a kínai beavatkozó erők vezetésére, de betegsége miatt végül nem ő irányította a hadműveleteket. Ez azonban nem csökkentette a párton belüli súlyát.

A későbbi Lin Piao-kép megértéséhez fontos látni, hogy Mao és közte a kapcsolat kezdettől fogva nem egyszerű személyes barátságon alapult. Inkább kölcsönös politikai érdekek találkozása volt. Mao olyan katonai vezetőt keresett, aki hűséges hozzá és képes ellenőrizni a hadsereget. Lin pedig olyan politikai környezetben mozgott, ahol katonai tekintélye önmagában nem lett volna elegendő a túléléshez: szüksége volt Mao támogatására.

Ez a kölcsönös függőség később meghatározóvá vált. Lin Piao felemelkedése részben azért volt lehetséges, mert Mao szükségét látott benne. Bukása pedig részben azért következett be, mert ugyanaz a vezető, aki

korábban felemelte, később veszélyt kezdett látni benne.

A történet következő szakasza már nem a harctereken játszódik. A hatalom központjába kerülő Lin Piao egy olyan rendszer részévé válik, amelyben a katonai győzelmeknél is fontosabb a politikai lojalitás. A kérdés lassan átalakul: nem az lesz a döntő, hogy Lin képes-e hadsereget vezetni, hanem az, hogy képes-e túlélni Mao mellett.

A Kínai Népköztársaság megalakulása után Lin Piao helyzete különös kettősséget mutatott. Egyfelől a forradalom győztes hadvezérei közé tartozott, akiknek tekintélye a párt szemében szinte megkérdőjelezhetetlen volt. Másfelől azonban a kommunista rendszer logikája szerint éppen a nagy katonai tekintély jelenthetett veszélyt is. Mao Ce-tung pontosan tudta, hogy egy forradalmi hadsereg parancsnokai nem csupán katonai vezetők: saját embereik, kapcsolataik és történelmi szerepük miatt politikai tényezővé is válhatnak.

A kínai kommunista vezetés egyik alapelve a párt hadsereg feletti ellenőrzése volt. Mao híres mondása szerint „a párt irányítja a puskát”, és ez nem pusztán ideológiai kijelentésnek számított. A kínai kommunisták számára a Szovjetunió története is figyelmeztetésként

szolgált: egy önálló katonai elit veszélyt jelenthet a politikai vezetésre. A hadseregnek nem lehetett saját politikai akarata, a tábornokoknak pedig világossá kellett tenniük, hogy hatalmuk forrása nem önmaguk, hanem a párt.

Lin Piao ebben a rendszerben egyszerre volt kedvezményezett és kiszolgáltatott. Mao támogatásával magasra emelkedett, de ugyanennek a támogatásnak a hiánya később végzetesnek bizonyulhatott. A kínai politikában a vezető kegye nem jelentett stabil intézményi garanciát. Aki egyik évben Mao legközelebbi szövetségese lehetett, az néhány évvel később politikai támadások célpontjává válhatott.

Az ötvenes években Lin inkább háttérben maradó vezetőnek számított. Nem rendelkezett olyan nyilvános politikai szereppel, mint például Liu Sao-csi vagy Csou En-laj. Egészségi problémái miatt gyakran visszavonult a napi politikai munkától, és a róla szóló visszaemlékezések szerint személyisége is eltért a kommunista vezetők között megszokott mintától. Nem volt karizmatikus szónok, nem épített látványos személyes kultuszt maga köré, és ritkán kereste a nyilvánosságot.

Ez azonban nem jelentette azt, hogy ne lett volna jelentős befolyása. A hadseregben továbbra is nagy tisztelet övezte, és Mao számára éppen ez tette értékké. A pártvezető olyan katonai vezetőt látott benne, aki egyszerre rendelkezett szakmai tekintéllyel és politikai megbízhatósággal. A következő évek eseményei azonban megmutatták, hogy ez a bizalom mennyire törékeny alapokon nyugodott.

Az 1950-es évek végén a kínai kommunista rendszer súlyos válságba került. A nagy ugrás politikája katasztrofális gazdasági következményekkel járt, és a párton belül egyre többen bírálták Mao döntéseit. Az 1959-es luszani pártkonferencián Peng Te-huaj honvédelmi miniszter nyíltan bírálta a nagy ugrást és annak következményeit. Peng korábban a kommunista hadsereg egyik legnagyobb tekintélyű vezetője volt, a koreai háborúban pedig a kínai önkéntes erők parancsnokaként vált ismertté.

Mao azonban politikai kihívásként értelmezte Peng fellépését. A vita hamarosan személyes és hatalmi konfliktussá alakult. Penget leváltották, politikailag elszigetelték, majd a kulturális forradalom idején súlyos üldöztetésnek vetették alá.

Peng bukása Lin Piao számára történelmi lehetőséget teremtett. 1959-ben ő lett a honvédelmi miniszter, és ezzel a kínai hadsereg egyik legfontosabb politikai irányítója. Mao számára Lin kinevezése több szempontból is előnyös volt. Egyrészt olyan vezető került a katonai tárca élére, aki személyesen is kötődött hozzá. Másrészt Lin kevésbé számított önálló politikai központnak, mint Peng, aki korábban saját tekintéllyel és saját hálózattal rendelkezett.

A történészek később eltérően értékelték Lin szerepét Peng eltávolításában. Egyes értelmezések szerint Lin tudatosan használta ki a helyzetet, hogy saját pozícióját erősítse. Mások szerint inkább alkalmazkodott Mao döntéséhez, és nem volt önálló kezdeményező. A források alapján azonban egyértelmű, hogy Lin elfogadta azt a politikai rendszert, amelyben egy korábbi forradalmi vezetőt saját társai közreműködésével félre lehetett állítani.

Ez a mozzanat későbbi sorsának megértéséhez is fontos. Lin Piao 1971-es bukása előtt több alkalommal részt vett olyan politikai kampányokban, amelyek más vezetők megsemmisítéséhez vezettek. Amikor később ő maga került hasonló helyzetbe, már egy olyan rendszer szabályai szerint kellett volna védekeznie, amelynek

működését korábban ő is segítette fenntartani.

A hatvanas évek elején azonban még senki sem látta előre ezt a fordulatot. Lin a hadsereg átalakítására és politikai átnevelésére összpontosított, miközben Mao újabb politikai harcra készült. A kínai vezető számára a nagy ugrás kudarca után nem csupán gazdasági korrekcióra volt szükség: vissza akarta szerezni azt a politikai befolyást, amelyet részben elvesztett a párton belüli pragmatikusabb vezetőkkel szemben.

Ennek az új küzdelemnek a neve hamarosan a kulturális forradalom lett. A hatvanas évek közepén Mao olyan mozgalmat indított, amely alapjaiban változtatta meg Kína politikai és társadalmi életét. A cél hivatalosan a forradalmi szellem megújítása és a kapitalista irányzatok felszámolása volt, a gyakorlatban azonban hatalmas méretű politikai tisztogatássá vált.

Lin Piao ebben az időszakban Mao egyik legfontosabb támasza lett. A sors különös iróniája, hogy éppen azokban az években emelkedett a legmagasabbra, amikor a rendszer működésének legkeményebb oldalai mutatkoztak meg.

A kulturális forradalom kezdetén Lin Piao helyzete minden korábbinál erősebbnek látszott. A történet

iróniája, hogy miközben a mozgalom számos régi kommunista vezetőt megsemmisített, ő éppen ennek a politikai viharnek köszönhetette felemelkedését. Mao számára Lin nem csupán katonai vezető volt, hanem annak bizonyítéka is, hogy a hadsereg továbbra is hű maradt a forradalom eredeti eszméihez.

1966-tól kezdve a kínai hadsereg egyre nagyobb szerepet kapott a belpolitikai életben. A vörösgárdisták mozgalma, a pártszervezetek felbomlása és a különböző politikai csoportok közötti erőszakos összecsapások olyan helyzetet teremtettek, amelyben Mao kénytelen volt a hadsereget bevonni a rend fenntartásába. Ez azonban kettős folyamatot indított el. Egyfelől a hadsereg lett az az intézmény, amely megakadályozhatta az ország teljes káoszba süllyedését. Másfelől a katonai vezetők politikai jelentősége soha nem látott mértékben megnőtt.

Lin Piao ezt a helyzetet használta ki, de nem feltétlenül úgy, ahogy azt később a kínai propaganda állította. A hivatalos történet szerint a honvédelmi miniszter már ekkor saját hatalmi bázist épített, és arra készült, hogy Mao helyére lépjen. A későbbi történészi kutatások azonban jóval óvatosabb képet rajzoltak. Lin inkább olyan vezetőnek tűnik, aki rendkívül érzékenyen reagált a hatalmi változásokra, igyekezett alkalmazkodni

Mao politikájához, miközben maga is egyre inkább függő helyzetbe került attól az embertől, akinek támogatásától a pozíciója függött.

A kulturális forradalom első éveiben Lin egyik legfontosabb feladata az volt, hogy a hadsereget Mao politikai céljainak szolgálatába állítsa. A hadseregben kötelezővé vált Mao írásainak tanulmányozása, különösen a később világszerte ismertté vált „Vörös könyv”, vagyis a Mao Ce-tung-idézetek gyűjteményének használata. A katonák számára Mao gondolatai nem egyszerű politikai szövegek voltak, hanem a forradalmi hűség bizonyítékai.

A folyamatban Lin Piao személyes szerepe jelentős volt. A Vörös könyv nem pusztán spontán módon vált népszerűvé: a hadsereg vezetése tudatosan támogatta terjesztését. Lin előszavakat írt, beszédeiben Mao zsenialitását hangsúlyozta, és olyan képet alakított ki, amelyben Mao vezetése megkérdőjelezhetetlen történelmi szükségszerűségként jelent meg.

Ez a korszak alapvetően meghatározta Lin későbbi megítélését. A világ számára ő lett Mao egyik leghűségesebb követője, egy olyan ember, aki saját politikai felemelkedését a Mao köré épülő személyi kultusz

megerősítésével kapcsolta össze. Ugyanakkor ugyanez a szerep később ellene fordult. Amikor 1971-ben a párt hivatalosan árulónak nyilvánította, az egyik legfontosabb vádpont éppen az lett, hogy Lin állítólag saját maga akart Mao helyére kerülni.

A kérdés azonban sokkal bonyolultabb. Lehetséges-e, hogy valaki egyszerre segít felépíteni egy személyi kultuszt és közben titokban annak megdöntésére készül? Természetesen igen, a történelemben számos ilyen példát ismerünk. De Lin esetében a bizonyítékok nem olyan egyértelműek, mint ahogy a hivatalos kínai változat sugallta. A fennmaradt források alapján inkább egy olyan vezető képe rajzolódik ki, aki egyre inkább csapdába került saját korábbi politikai szerepe miatt.

Lin Piao ugyanis nem egy hagyományos értelemben vett trónkövetelő volt. Nem rendelkezett Maoéhoz hasonló tömegbázissal, nem alakított ki önálló ideológiai rendszert, és nem épített olyan politikai hálózatot, amely nyíltan kihívhatta volna a pártvezetőt. Befolyása elsősorban a hadseregből származott, de éppen ez volt az a terület, amelyet Mao mindenáron ellenőrzése alatt akart tartani.

A hatvanas évek végére a két ember kapcsolata egyre különösebbé vált. Kifelé Lin továbbra is Mao legközelebbi támogatójának látszott. 1969-ben a Kínai Kommunista Párt IX. kongresszusán még olyan döntés született, amely hivatalosan is Mao utódjaként jelölte meg. A párt alapszabályába bekerült, hogy Lin Piao Mao elvtárs közeli harcostársa és utóda.

Ez a kijelentés történelmi jelentőségű volt. A kommunista rendszerekben az utódlás kérdése mindig érzékeny pontnak számított, különösen olyan vezetők esetében, akik személyes tekintélyükre építették hatalmukat. Mao addigra már túl volt a hatvanadik életévén, és bár egészségi állapotát a párt igyekezett titokban tartani, nyilvánvaló volt, hogy előbb-utóbb felmerül az utód kérdése.

Lin azonban nem egy stabil örökös pozíciót kapott, hanem egy rendkívül veszélyes helyzetbe került. Mao korábbi döntései megmutatták, hogy az utód kijelölése nem jelentett védelmet. Liu Sao-csi esetében éppen az történt, hogy az állam második embereként néhány év alatt a rendszer ellenségévé vált. A kínai politikában a vezetőhöz való közelség nem feltétlenül biztonságot jelentett, hanem azt is, hogy az illető könnyen a hatalmi harc középpontjába kerülhetett.

Lin számára a legnagyobb problémát az jelentette, hogy Mao nem akart valódi hatalmi átmenetet létrehozni. Az utód kijelölése nem egy intézményesített átadás előkészítését jelentette, hanem inkább egy politikai jelzést. Mao ezzel azt mutatta meg, hogy Lin jelenleg elfogadható számára, de nem mondott le arról a jogáról, hogy bármikor megváltoztassa döntését. A kilencvenes években és a kétezres évek elején megjelent történészi munkák éppen ezt a kérdést vizsgálták: Lin valóban hatalomra tört-e, vagy inkább attól félt, hogy Mao ugyanúgy eltávolítja őt, ahogy korábbi szövetségeseivel tette.

Frederick Teiwes és Warren Sun kutatásai szerint Lin helyzetét nem lehet egyszerűen egy klasszikus utódlási harcként értelmezni. Szerintük 1970 után inkább az történt, hogy Mao fokozatosan kezdte gyengíteni Lin környezetét, miközben maga Lin egyre bizonytalanabbá vált saját jövőjét illetően. Jin Qiu pedig arra hívta fel a figyelmet, hogy a döntések megértéséhez nem elegendő a pártpolitikai játszmákat vizsgálni: a családi kapcsolatok, a személyes félelmek és a kulturális forradalom által létrehozott bizalmatlanság ugyanolyan fontos tényezők voltak.

Lin Piao története tehát ezen a ponton még nem egy bukott összeesküvő története. Egy olyan katonai vezető története, aki a kommunista forradalom egyik legnagyobb hőse lett, majd ugyanannak a rendszernek a belső logikája miatt fokozatosan veszélyes helyzetbe került.

2. fejezet - Peng Te-huaj helyén

1959 nyarán a Kínai Kommunista Párt vezetése a Lusan-hegyi konferencián olyan konfliktusba került, amely később alapvetően meghatározta a kínai politikai rendszer működését. A vita látszólag egy gazdaságpolitikai kérdésről szólt: helyes volt-e Mao Ce-tung nagy ugrásnak nevezett programja, és hogyan kell értékelni annak egyre nyilvánvalóbb következményeit. A háttérben azonban ennél sokkal mélyebb kérdés húzódott meg: lehet-e a párt legfelső vezetőjének politikáját nyíltan bírálni anélkül, hogy az illető saját politikai túlélését kockáztatná.

Aki ezt a kérdést feltette, az Peng Te-huaj honvédelmi miniszter volt. Peng nem külső kritikusnak számított. A kommunista forradalom egyik legfontosabb katonai vezetője volt, Mao régi harcostársa, a polgárháború és a koreai háború hőse. Tekintélye a hadseregben és a

párton belül is jelentős volt. Éppen ezért fellépése különösen veszélyesnek tűnt Mao számára: nem egy ellenfél támadta, hanem saját forradalmi nemzedékének egyik legmagasabb rangú tagja.

Peng Te-huaj 1898-ban született Hunan tartományban. Fiatalon katonai pályára lépett, majd az 1920-as évek végén csatlakozott a kommunistákhoz. A korai vörös hadsereg egyik legtehetségesebb parancsnokaként vált ismertté. A kommunista történetírás hosszú ideig hősként ábrázolta, különösen az 1949-es hatalomátvétel előtti katonai győzelmei miatt.

A kommunista mozgalom azonban nemcsak katonai sikerekből állt. A vezetők közötti kapcsolatokban mindig jelen volt a hatalmi verseny, az ideológiai különbség és a személyes bizalmatlanság. Peng egyenes, szókimondó természetéről volt ismert, ami katonai vezetőként erénynek számított, a maoista politikai kultúrában azonban könnyen veszélyforrássá válhatott.

A koreai háború idején Peng a kínai önkéntes erők parancsnokaként szerzett nemzetközi hírnevet. Amikor 1950-ben Kína beavatkozott az Egyesült Államok vezette ENSZ-erők elleni háborúba, Peng irányítása alatt a kínai csapatok jelentős sikereket értek el. A háború ugyan

hatalmas emberi veszteségekkel járt, de Kína számára politikai szempontból azt bizonyította, hogy az új kommunista állam képes szembeszállni a világ legerősebb katonai hatalmával.

Peng tekintélye azonban nem jelentett számára védelmet. A kínai rendszerben a katonai eredmények sem biztosítottak független politikai mozgásteret. Mao számára minden vezető addig volt értékes, amíg elfogadta a pártvezető elsődleges szerepét.

1958-ban Mao meghirdette a nagy ugrás programját, amelynek célja Kína gyors iparosítása és mezőgazdasági átalakítása volt. A program azonban hamarosan súlyos problémákhoz vezetett. A mezőgazdasági termelés visszaesett, a vidéki lakosságra nehezedő terhek növekedtek, és több térségben éhínség alakult ki.

A pártvezetésen belül egyre többen látták, hogy a hivatalos jelentések és a valóság között komoly különbség van. A helyi vezetők gyakran felfelé kozmetikázták az adatokat, mert féltek elismerni a kudarcokat. A rendszer logikája miatt azonban minél magasabbra jutottak a torzított jelentések, annál nehezebb volt a hibák kijavítása.

Peng Te-huaj 1959-ben külföldi útjai során személyesen is találkozott a helyzet következményeivel. A paraszti életkörülmények romlása, a gazdasági problémák és a hadsereg ellátásának nehézségei megerősítették benne azt a meggyőződést, hogy változtatni kell. Nem Mao személyes hatalmát akarta megkérdőjelezni, hanem a politikai irányvonal következményeit próbálta jelezni.

A Lusan-hegyi konferencián írt levelében Peng több ponton bírálta a nagy ugrást. A megfogalmazás ugyan óvatos volt, de Mao számára a levél mégis politikai támadásnak tűnt. A pártvezető nem pusztán egy gazdaságpolitikai vitát látott benne, hanem annak veszélyét, hogy saját tekintélyét és vezetői szerepét kérdőjelezi meg.

A konfliktus gyorsan megfordult. Ahelyett, hogy a nagy ugrás hibáiról folyt volna vita, a párt Peng személyéről kezdett beszélni. Mao azt állította, hogy Peng és támogatói jobboldali opportunisták irányzatot képviselnek, és veszélyeztetik a forradalom eredményeit.

Peng bukása fontos tanulsággal szolgált minden kínai vezető számára, köztük Lin Piaónak is. A történet megmutatta, hogy még egy olyan ember sem lehet

biztonságban, aki katonai érdemei miatt szinte érinthetetlennek tűnik. A Mao iránti politikai lojalitás minden más szempontot felülírt.

Amikor Penget eltávolították a honvédelmi miniszteri posztról, a helyére Lin Piao került. Ez a váltás nem csupán személyi döntés volt. Egy korszak lezárását jelentette a kínai hadsereg történetében. Peng a katonai szakmai tekintély és az önálló gondolkodás képviselője volt. Lin ezzel szemben sokkal inkább alkalmasnak bizonyult arra, hogy Mao politikai elképzeléseit a hadseregben végrehajtsa.

A két férfi sorsa később különös módon összekapcsolódott. Peng Te-huaj lett az egyik első nagy áldozata annak a politikai logikának, amelyben a korábbi érdemek nem jelentettek védelmet. Lin Piao pedig néhány évvel később ugyanennek a rendszernek a másik oldalára került: ő lett az a vezető, akit egykor Mao felemelt, majd akit később árulóként bélyegeztek meg.

Lin honvédelmi miniszteri kinevezése tehát nem egyszerű személycsere volt. Egy olyan politikai rendszerben emelkedett a katonai vezetés élére, amelyben a hadsereg szerepe éppen átalakulóban volt. A következő években Lin feladata már nem pusztán a

hadsereg irányítása lett, hanem annak bizonyítása is, hogy a fegyveres erő teljes mértékben Mao politikai vonala mögött áll.

Ez a szerep később meghatározta saját bukását is. Mert minél erősebben azonosult Lin Mao rendszerével, annál nehezebbé vált számára, hogy egyszer elszakadjon attól. A történet következő szakasza ezért már nem Peng bukásáról szól, hanem arról, hogyan vált Lin Piao Mao leghűségesebb katonájává.

3. fejezet - Egy tiszt eltávolítása

A hatvanas évek közepén Lin Piao már honvédelmi miniszterként állt a kínai hadsereg politikai irányításának csúcsán, a mindennapi katonai munka jelentős része azonban Lo Zsuj-csing vezérkari főnök kezében összpontosult. Lo régi kommunista káder és tapasztalt katonai vezető volt, aki a Népköztársaság első éveiben a közbiztonsági apparátus irányításában is fontos szerepet kapott. Lin gyakori betegségei és visszahúzódó életmódja miatt a vezérkari főnöknek széles mozgástere alakult ki. Ez kezdetben működő munkamegosztásnak látszott, 1965-re azonban politikai konfliktussá változott.

A vita részben a hadsereg jövőjéről szólt. Lin Mao Ce-tung politikai irányvonalának megfelelően azt

követelte, hogy a fegyveres erőknél minden területen a politika kapjon elsőbbséget, és Mao művei legyenek a katonai munka legfontosabb útmutatói. Lo nagyobb súlyt helyezett a kiképzésre, a szakmai felkészültségre és a korszerű hadviselés követelményeire. A két szempont önmagában nem zárta volna ki egymást, a kulturális forradalom előtti politikai légkörben azonban szakmai nézetkülönbségből könnyen lojalitási kérdés lett. Aki a „politika elsőbbségét” nem a kívánt nyelven képviselte, azt már Mao irányvonalának ellenzőjeként lehetett támadni.

A konfliktusban Lin felesége, Je Csün is aktív szerepet vállalt. Férje magánirodájának vezetőjeként hozzáfért a katonai és politikai információkhoz, és anyagot gyűjtött Lo ellen. A források arra utalnak, hogy a politikai ellentétet személyes sérelmek is erősítették. Ez a kettősség – a hivatalos ideológiai vádak és a vezetők közötti magánkonfliktusok összefonódása – később a kulturális forradalom számos tisztogatásában visszatért.

1965 novemberében először Lo egyik közeli munkatársa, Hsziao Hsziang-zsung került támadás alá. Azzal vádolták, hogy ellenzi a politika elsőbbségét, és eltér Lin irányvonalától. Lo, aki éppen délen vizsgálta a kínai-vietnámi határ térségének védelmi létesítményeit,

visszatérése után védelmébe vette beosztottját, és túlzottnak tartotta az ellene megfogalmazott vádakat. Ezzel azonban saját helyzetét is veszélyeztette. Lin már nem csupán a beosztottat, hanem a vezérkari főnököt is problémának tekintette.

November végén Lin Je Csünt küldte Maohoz Hangcsouba az Lo ellen összegyűjtött anyaggal. MacFarquhar és Schoenhals rekonstrukciója szerint Je mintegy hétórás négyszemközi beszélgetésben ismertette Maóval a vádakat. Azzal érvelt, hogy Lo nem ad rendszeresen számot munkájáról Linnek, megkerüli a honvédelmi minisztert, és olyan helyzetet akar teremteni, amelyben Lin visszavonulásával maga kerülhetne előtérbe. Lo családjának későbbi visszaemlékezése egészen más képet adott: eszerint Lin betegségei és kiszámíthatatlan napirendje miatt már az is nehezen megoldható volt, mikor és milyen módon jelentkezzen nála a vezérkari főnök.

Mao elfogadta, hogy az ügyet a legmagasabb szinten vizsgálják ki. 1965 decemberében Sanghajban olyan tanácskozás kezdődött, amelynek résztvevői közül nem mindenki látta meggyőzőnek az Lo elleni bizonyítékokat, a politikai folyamat iránya azonban ekkorra lényegében eldőlt. A vezérkari főnököt azzal vádolták, hogy

elhanyagolja Mao gondolatainak elsődlegességét, megkérdőjelezi Lin vezető szerepét, és saját hatalmi pozícióját próbálja erősíteni. A vádak nyelve ugyanazt a mechanizmust mutatta, amely a következő években általánossá vált: a szakmai vitát politikai irányvonallá, a személyes konfliktust pedig párthűségi kérdéssé alakították.

Lo fokozatosan elszigetelődött. Elvesztette tényleges befolyását, önkritikára és magyarázkodásra kényszerítették, miközben egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy nem egy korlátozott fegyelmi ügy folyik ellene. 1966 tavaszán, a kulturális forradalom közvetlen előestéjén már azok közé a magas rangú vezetők közé sorolták, akiket a központi hatalmi átrendeződés során félre kellett állítani. Márciusban öngyilkosságot kísérelt meg: kiugrott egy épületből, de súlyos sérülésekkel túlélte. Bukását ez sem állította meg, és a kulturális forradalom idején további üldöztetés érte.

Az ügy Lin Piao történetében azért különösen fontos, mert megakadályozza, hogy 1971 későbbi áldozataként egyoldalú képet alkossunk róla. Lin és Je Csün ebben az esetben nem elszenvedői voltak a maoista tisztogatási mechanizmusnak, hanem részt vettek annak működtetésében. Lo félreállítása megerősítette Lin

ellenőrzését a hadsereg felett, és eltávolított egy olyan vezetőt, aki a napi katonai irányításban önálló tekintéllyel rendelkezett.

A történet egyúttal előrevetítette Lin saját bukásának több elemét. Lo egy ideig nem tudhatta pontosan, hogy Mao már elfogadta-e az ellene indított támadást, és a nyílt döntés előtt bizonytalanságban tartották. A vádak között politikai, szakmai és személyes elemek keveredtek, majd az eljárás végén az érintett korábbi érdemei elvesztették védőerejüket. Öt évvel később Mao hasonló módon kezdte gyengíteni Lin katonai körét: először a hozzá kötődő embereket támadta, önkritikára kényszerítette őket, miközben magát Lint egy ideig formálisan a helyén hagyta.

Lo Zsuj-csing sorsa ezért több egy korai epizódnál. Megmutatja, milyen politikai módszereket fogadott el Lin akkor, amikor azok még az ő pozícióját erősítették. A maoista rendszerben a tisztogatás nem kivételes eszköz volt, hanem a hatalmi viszonyok rendezésének visszatérő módja. Lin Piao 1965–1966-ban ennek kedvezményezettje volt; 1970–1971-ben már ugyanennek a logikának a célpontjává vált.

4. fejezet - A kulturális forradalom katonája

1966 tavaszán Kínában egy olyan politikai folyamat kezdődött, amely néhány hónap alatt alapjaiban változtatta meg az ország működését. Mao Ce-tung számára a kulturális forradalom nem pusztán egy újabb politikai kampány volt a sok közül. Saját hatalmának visszaszerzésére, a párton belüli ellenfelei eltávolítására és a forradalmi ideológia újraértelmezésére használta fel. A mozgalom azonban gyorsan túllépett az eredeti politikai célokon: intézmények omlottak össze, családok szakadtak szét, értelmiségieket és pártkádereket aláztak meg, miközben az országban egyre nagyobb bizonytalanság alakult ki.

Lin Piao számára ez az időszak történelmi felemelkedést hozott. A honvédelmi miniszter ekkor vált Mao legfontosabb politikai támogatójává, és ekkor alakult ki az a kép róla, amely később a kínai propaganda számára is meghatározó lett: ő volt a hadsereg vezetője, aki feltétel nélküli hűséget tanúsított Mao iránt.

A valóság azonban ennél összetettebb volt. Lin szerepe a kulturális forradalomban egyszerre volt aktív és kényszerű. Részt vett a rendszer működtetésében, támogatta Mao politikai vonalát, és hozzájárult ahhoz, hogy a hadsereg az ideológiai kampány szolgálatába álljon. Ugyanakkor ő maga is egy olyan politikai rendszer

foglya lett, amelyben a vezetők helyzete folyamatosan változhatott, és amelyben a tegnapi hűség nem jelentett garanciát a holnapi túlélésre.

A kulturális forradalom közvetlen előzménye a párton belüli hatalmi harc volt. A nagy ugrás kudarca után Mao tekintélye megingott. A pártvezetés pragmatikusabb tagjai, köztük Liu Sao-csi államfő és Teng Hsziao-ping, nagyobb hangsúlyt helyeztek a gazdasági helyreállításra és a szakértelemre. Mao ezt nem egyszerű politikai nézetkülönbségként értelmezte. Attól tartott, hogy a párton belül olyan vezetők kerültek előtérbe, akik eltávolodtak a forradalmi úttól, és akik idővel a Szovjetunióhoz hasonló „revizionista” irányba vihetik Kínát.

A kulturális forradalom ezért ideológiai harcként indult, de valójában hatalmi küzdelem volt. Mao a társadalmi mozgalmat arra használta, hogy megkerülje a párt hagyományos intézményeit, és közvetlenül a fiatalokat, különösen a vörösgárdistákat mozgósítsa ellenfelei ellen.

Ebben a helyzetben vált fontossá a hadsereg szerepe. A vörösgárdisták mozgalma hamarosan ellenőrizhetetlenné vált. A különböző csoportok

egymással is összezsúrtak, helyi hatalmi harcok alakultak ki, és több térségben az állami működés teljesen megbénult. Mao számára szükségessé vált, hogy legyen egy olyan erő, amely képes fenntartani az állami rendet, miközben továbbra is politikailag megbízhatónak számít. Ez az erő a Népi Felszabadító Hadsereg lett.

Lin Piao ebben a folyamatban kulcsszerepet játszott. A hadsereg a rendfenntartás mellett az ideológiai nevelés egyik legfontosabb eszközévé is vált. A katonáktól elvárták Mao műveinek tanulmányozását, a politikai hűség bizonyítását és azt, hogy példát mutassanak a társadalom többi része számára.

A „Mao Ce-tung gondolatai” köré épített kultusz egyik legfontosabb eleme a kis vörös könyvként ismert idézetgyűjtemény lett. A kiadvány elsődlegesen a hadsereg politikai oktatására készült, de rövid idő alatt az egész országban elterjedt. Lin Piao neve szorosan összekapcsolódott vele, hiszen ő írta a könyv első kiadásainak előszavait, amelyekben Mao gondolatait a forradalmi hadsereg iránytűjeként mutatta be.

A későbbi kínai propaganda számára ez bizonyíték volt arra, hogy Lin már ekkor Mao helyére tört. A történészi értékelések azonban óvatosabbak. Egy diktatórikus

rendszerben a vezető nyilvános dicsőítése önmagában nem bizonyítja, hogy az illető valóban saját hatalmi ambíciókat táplált. Sokkal inkább azt mutatja, hogy az adott politikai környezetben milyen nyelven kellett megszólalnia annak, aki túl akarta élni a hatalmi küzdelmeket.

Lin Piao helyzete különleges volt. A hadsereg vezetőjeként nem engedhette meg magának, hogy nyíltan szembekerüljön Maóval. Katonai szervezete ugyan jelentős erőt képviselt, de a párt politikai ellenőrzése alatt állt. Lin ezért egy olyan szerepet vállalt, amely rövid távon rendkívül sikeressé tette: Mao leghűségesebb támogatójának szerepét.

Ennek azonban ára volt. Minél erősebben kapcsolódott Lin neve Mao személyi kultuszához, annál nehezebb lett később számára eltávolodni ettől a pozíciótól. A politikai rendszer ugyanis nem különítette el világosan a személyes lojalitást, az ideológiai meggyőződést és a hatalmi túlélés érdekében tett nyilvános gesztusokat.

A kulturális forradalom egyik legfontosabb következménye az lett, hogy a hadsereg vezetői politikailag sokkal erősebbé váltak. 1967-re számos tartományban katonai vezetők kerültek kulcspozíciókba,

mert a polgári pártszervezetek működése meggyengült. Lin Piao ebből a szempontból egyre fontosabb szereplővé vált: ő képviselte azt az intézményt, amely Mao számára biztosíthatta a politikai stabilitást.

Ugyanakkor éppen ez jelentette a későbbi konfliktus egyik alapját. Mao mindig óvatos volt azokkal szemben, akik túl nagy önálló hatalmi bázissal rendelkeztek. A hadsereg növekvő befolyása szükséges volt számára, de egyben veszélyt is jelentett. A kínai történelemben ugyanis többször előfordult, hogy katonai vezetők politikai szereplővé váltak, és Mao nem akarta, hogy a saját forradalmi hadserege ellenőrizhetetlen erővé váljon.

Lin Piao tehát egyszerre volt Mao hatalmának egyik legfontosabb támasza és egy potenciális kockázati tényező. Ez az ellentmondás végigkísérte későbbi pályáját.

A kulturális forradalom éveiben Lin környezetében több olyan katonai vezető emelkedett fel, akik később a Lin-ügyben is szerepet kaptak. Közéjük tartozott Vu Fa-hszien, a légierő parancsnoka, valamint más magas rangú tisztek, akik a hadsereg politikai irányításában fontos szerepet töltöttek be. A későbbi hivatalos történet

szerint ezek az emberek alkották Lin hatalmi hálózatát, amely Mao eltávolítására készült. A történészek azonban arra figyelmeztetnek, hogy a későbbi vádak részben abból a politikai igényből születtek, hogy egy koherens összeesküvést mutassanak be ott is, ahol a valóságban lehet, hogy inkább egymásra épülő félelmek, félreértések és improvizált döntések sorozata zajlott.

A kulturális forradalom végére Lin Piao látszólag a kínai politika második legerősebb emberévé vált. Mao mellett ő volt a rendszer egyik legismertebb arca, és sokan úgy tekintettek rá, mint a jövő vezetőjére. 1969-ben, a Kínai Kommunista Párt IX. kongresszusán ez hivatalos formát is kapott: Lin bekerült a párt alapszabályába mint Mao kijelölt utódja.

A történet azonban éppen itt kezdett új irányt venni. Lin Piao elérte politikai pályájának csúcsát, de egyben olyan helyzetbe került, amelyben már nem lehetett egyszerűen Mao támogatójának maradni. Az utód szerepe ugyanis a maoista rendszerben nem biztonságot jelentett, hanem állandó bizonytalanságot.

5. fejezet - Mao kijelölt örököse

1969 áprilisában, a Kínai Kommunista Párt IX. kongresszusán Lin Piao politikai pályája elérte a

csúcspontját. A kongresszus dokumentumaiban hivatalosan is megjelent, hogy ő Mao Ce-tung utódja. A világ számára ez azt jelentette, hogy a kínai vezetésben megszületett a hatalmi átmenet terve: Mao után a hadsereg legendás vezetője veszi át az ország irányítását.

A látszat azonban megtévesztő volt. A maoista politikai rendszerben az „örökös” szerepe nem jelentett valódi biztonságot. A hatalom nem intézményekhez, hanem személyes kapcsolatokhoz, politikai egyensúlyokhoz és a vezető pillanatnyi bizalmához kötődött. Az, aki egyik évben a legfontosabb szövetségesnek számított, könnyen válhatott később veszélyes riválissá.

Lin Piao helyzete különösen ellentmondásos volt. Egyrészt ő volt az egyetlen magas rangú vezető, akit Mao hivatalosan is kijelölt maga után következő emberként. Másrészt éppen ez tette őt gyanússá a párt legfelső köreiben. Egy diktatórikus rendszerben az utód létezése önmagában is felvetette a kérdést: vajon a jelenlegi vezető mellett áll-e, vagy már a helyére készül?

A későbbi kínai hivatalos történetírás szerint Lin Piao már ekkor saját hatalmi terveket szőtt. A kilencvenes évekig meghatározó magyarázat az volt, hogy a marsall

és köre Mao eltávolítására készült, amikor pedig terveik lelepleződtek, menekülni próbáltak a Szovjetunió felé, és repülőgépük Mongólia felett lezuhant.

A történészek azonban ma jóval óvatosabban kezelik ezt a történetet. A Lin Piao-ügy egyik legnagyobb problémája éppen az, hogy a bizonyítékok jelentős része a kínai állam által később ellenőrzött forrásokból származik. A tényleges események rekonstruálását nehezíti, hogy a kínai vezetés a tragédia után teljes titoktartást rendelt el, majd évekig csak a hivatalos értelmezést terjesztette.

A IX. pártkongresszus idején azonban még semmi sem utalt arra, hogy Lin néhány év múlva árulóként jelenik meg a propagandaanyagokban. Éppen ellenkezőleg: személye a maoista kultusz egyik központi eleme volt.

A kongresszus előtti időszakban Mao számára Lin több okból is nélkülözhetetlennek bizonyult. A kulturális forradalom első éveiben a párt hagyományos szervezetei részben összeomlottak, sok régi vezetőt eltávolítottak vagy háttérbe szorítottak. A hadsereg maradt az egyetlen olyan országos szervezet, amely képes volt fenntartani bizonyos fokú ellenőrzést.

Lin nemcsak katonai vezetőként, hanem politikai közvetítőként is működött. A hadsereg vezetői támogatták Mao személyi kultuszát, miközben a katonai apparátus fokozatosan egyre nagyobb szerepet kapott az állami irányításban.

Ez a folyamat azonban Mao számára hosszú távon kényelmetlenné vált. A kínai vezető egész politikai életében attól tartott, hogy valamelyik szervezet vagy személy túl nagy önálló hatalomra tesz szert. Korábban a pártapparátus megerősödésétől félt, ezért indította el a kulturális forradalmat. Most pedig azzal kellett szembesülnie, hogy éppen a hadsereg, amely segített neki visszaszerezni az irányítást, saját politikai súllyal rendelkezik.

Lin Piao és Mao kapcsolata ezért fokozatosan megváltozott. A korábbi feltétlen együttműködést egyre több bizalmatlanság váltotta fel.

A feszültség egyik forrása a külpolitikai helyzet volt. A hatvanas évek végén Kína és a Szovjetunió viszonya mélypontra jutott. A két kommunista nagyhatalom közötti ideológiai vita már korábban elkezdődött, de 1969-ben fegyveres összecsapásokra is sor került a határvidéken, különösen a Damanszkij-sziget környékén. Peking attól

tartott, hogy Moszkva katonai fenyegetést jelent.

Ebben a helyzetben a kínai vezetés számára fontos kérdéssé vált az Egyesült Államokkal való viszony rendezése. Mao és környezete felismerte, hogy Kína nem maradhat teljesen elszigetelve. Ez vezetett később a Nixon-kormánnyal való közeledéshez és az 1972-es amerikai elnöki látogatáshoz.

Lin Piao azonban a katonai biztonság kérdésében sokkal keményebb álláspontot képviselt. A hadsereg vezetőjeként a Szovjetunióval szembeni veszélyt hangsúlyozta, és kevésbé támogatta az amerikai kapcsolatok javítását. A későbbi értelmezések szerint ez az eltérő külpolitikai gondolkodás is hozzájárult Mao és Lin távolodásához.

A konfliktus azonban nem egyetlen kérdésből fakadt. A háttérben személyi rivalizálás, politikai félelmek és a hatalom természetéből következő bizonytalanság állt.

A kulturális forradalom után Mao egyre inkább igyekezett visszaszorítani a hadsereg politikai szerepét. A katonai vezetők közül többen tartományi és pártpozíciókba kerültek, de ezzel együtt nőtt a veszély is, hogy saját hálózatot építenek ki. Lin környezetében valóban létezett egy erős katonai csoport, amelynek

tagjai sok szempontból az ő támogatásától függtek.

A Lin körüli személyi kultusz különleges méreteket öltött. A „kis vörös könyv” világszerte ismertté tette nevét, hiszen a kötet előszavát ő írta, és a hadseregben elindított kampány révén milliók kezébe került. A propaganda Lin Piaót Mao legközelebbi harcostársaként mutatta be.

Ez azonban egyben csapda is volt. Minél magasabbra emelkedett Lin a hivatalos hierarchiában, annál inkább személyes felelősséget viselt a maoista politika minden eleméért. A későbbi bukásakor ugyanazokat a dokumentumokat és kijelentéseket használták fel ellene, amelyek néhány évvel korábban még a hűség bizonyítékainak számítottak.

A IX. kongresszus után Lin helyzete papíron rendkívül erősnek tűnt. Tagja lett a párt legfelső vezetésének, neve Mao mellett szerepelt, és a rendszer hivatalosan elfogadta utódként. A valóságban azonban egyre nehezebb helyzetbe került.

Mao ugyanis nem kívánt valódi hatalmi átmenetet előkészíteni. Nem volt olyan alkotmányos vagy intézményi mechanizmus, amely biztosította volna, hogy az utód automatikusan átvegye a vezetést. Az „örökös”

inkább politikai eszköz volt: egy olyan személy, akit Mao felhasználhatott a saját hatalmának megszilárdítására.

Lin számára hamar világossá válhatott, hogy ugyan Mao kijelölt utódja, de a vezető jóindulatától teljesen függ. Ez a helyzet a kínai politikában különösen veszélyes volt. Azok a vezetők, akik túlságosan megerősödtek, gyakran kerültek összeütközésbe Maóval.

A korábbi években Liu Sao-csi és Teng Hsziao-ping példája mutatta, milyen gyorsan fordulhat a politikai széljárás. Mindketten a párt fontos vezetői voltak, mégis ellenséggként kezelték őket, amikor Mao veszélyt látott bennük. Lin Piao számára a kérdés az volt: hogyan maradhat Mao utódja anélkül, hogy Mao riválisnak tekintse? Erre a kérdésre azonban nem talált stabil választ.

1970-ben a helyzet tovább romlott. A párton belüli viták során már nemcsak személyi kérdések merültek fel, hanem az állam jövőbeli irányítása is. A Mao által kezdeményezett politikai küzdelmek újra előtérbe kerültek, és egyre több jel utalt arra, hogy a két vezető között mély bizalmi válság alakult ki. A következő időszakban már nem az volt a kérdés, hogy Lin Piao lesz-e Mao utódja, hanem az, hogy egyáltalán túléli-e

politikailag a maoista rendszer újabb fordulatát. A történet ekkor lépett abba a szakaszba, amely végül a repülőgép lezuhanásával és a kínai történelem egyik legnagyobb politikai rejtélyével zárult.

6. fejezet - A Mao-Lin Piao viszony törése

Lin Piao politikai felemelkedése sokáig a maoista rendszer egyik leglátványosabb sikertörténetének számított. A hadsereg vezetője, a „kis vörös könyv” előszavának szerzője, Mao személyes híve és hivatalosan kijelölt utódja volt. A kilencvenes évek kínai propagandája később úgy ábrázolta, mintha ez a kapcsolat kezdettől fogva csak megtévesztés lett volna, és Lin titokban Mao ellen szervezkedett volna. A korabeli események azonban ennél sokkal összetettebbek voltak.

A Mao és Lin közötti kapcsolat alapját nem személyes barátság, hanem politikai érdekek teremtték meg. Mao számára Lin azért volt értékes, mert a hadsereg támogatását biztosította számára a kulturális forradalom zavaros éveiben. Lin számára pedig Mao jelentette azt a politikai erőt, amely lehetővé tette számára, hogy a párt legfelső vezetésébe kerüljön.

A két ember szövetsége azonban eleve egyenlőtlen volt. Mao soha nem fogadott el olyan vezetőt maga

mellett, aki önálló hatalmi központtá válhatott volna. A korábbi évtizedek tapasztalatai megtanították arra, hogy a túl erős szövetségesek idővel veszélyessé válhatnak.

Lin Piao különleges helyzetben volt, mert egyszerre rendelkezett katonai tekintéllyel és hivatalos politikai öröklési joggal. Ez a kettő együtt Mao szemében egyre inkább kockázatot jelentett.

A párton belüli feszültségek 1970-ben váltak nyilvánvalóvá. Ekkor került sor a Kínai Kommunista Párt központi bizottságának lushani ülésére, amely eredetileg az alkotmány módosításáról és az állami vezetés kérdéseiről szólt volna. A találkozó azonban hamar hatalmi konfliktussá alakult.

A vita középpontjában részben az államelnöki tisztség állt. A kulturális forradalom idején ezt a pozíciót megszüntették, miután Liu Sao-csi, az előző államelnök Mao egyik legnagyobb belső ellenfelévé vált. A párt egyes vezetői, köztük Lin támogatói, szerették volna újra létrehozni ezt a tisztséget.

A kérdés azonban Mao számára nem pusztán szervezeti probléma volt. Attól tartott, hogy egy államelnöki intézmény újabb hatalmi központot teremthet, különösen akkor, ha azt Lin Piao töltené be.

A lushani ülésen a legélesebb támadást Lin egyik legfontosabb támogatója, Csen Po-ta intézte Mao politikájának ellenzői ellen, de a vita hamarosan kiterjedt magára Lin körére is. Mao felismerte, hogy a hadsereg vezetésében olyan csoport alakult ki, amelynek saját politikai elképzelései vannak.

A konfliktus után Mao fokozatosan megkezdte Lin embereinek háttérbe szorítását. Ez azonban nem történt egyik napról a másikra. Mao továbbra is szükségesnek tartotta a hadsereg támogatását, és nyílt szakításra még nem volt kész.

Lin helyzete eközben egyre bizonytalanabbá vált. A hivatalos rangja változatlan maradt, de politikai mozgástere szűkült. A kínai vezetésben mindenki tudta, hogy Mao döntései kiszámíthatatlanok lehetnek, és aki egyszer kegyvesztetté válik, gyorsan elveszítheti korábbi pozícióját.

A feszültséghez hozzájárult Mao 1971-es vidéki körútja is. A kínai vezető ekkor több katonai és pártvezetővel találkozott, és igyekezett megerősíteni saját ellenőrzését a hadsereg felett. Beszédeiben burkoltan bírálta azokat, akik szerint személyi ambíciókat követnek, és a pártegység helyett saját

csoportjaik érdekeit szolgálják.

A kínai politikai kultúrában ezek a célzások komoly figyelmeztetésnek számítottak. A vezetők pontosan tudták, hogy Mao általános megfogalmazásai gyakran konkrét személyekre vonatkoznak.

Lin és környezete számára egyre világosabbá vált, hogy a helyzet veszélyes irányba halad. A kérdés azonban az, hogy mikor jutottak arra a következtetésre, miszerint Mao már nemcsak korlátozni akarja őket, hanem teljes politikai megsemmisítésükre készül.

A későbbi kínai hivatalos változat szerint ekkor kezdődött a „571-es terv”, amely Lin fiának, Lin Li-kuónak és katonai támogatói körének állítólagos összeesküvése volt Mao meggyilkolására. A szám a kínai kiejtés alapján egy olyan kódot jelentett, amelyet a „fegyveres felkelés” tervének neveztek.

A dokumentum létezése ma is a Lin Piao-ügy egyik legvitatottabb pontja. A kínai hatóságok szerint ez bizonyítja, hogy Linék már 1971 elején Mao eltávolítására készültek. Más történészek viszont rámutatnak arra, hogy a dokumentum eredetét, készítésének körülményeit és pontos tartalmát nehéz függetlenül ellenőrizni.

Biztosan tudható, hogy Lin környezetében valóban voltak olyan katonai vezetők, akik elégedetlenek voltak Mao politikájával. Az is tény, hogy Mao és Lin között súlyos bizalmi válság alakult ki. Az azonban kevésbé egyértelmű, hogy Lin maga milyen mértékben vett részt egy konkrét merénylettervben.

A válság 1971 szeptemberében érte el végső szakaszát. A következő eseményekről a világ csak fokozatosan, hónapokkal később szerzett megbízhatóbb tudomást, és még ma is számos részlet tisztázatlan.

A hivatalos történet szerint Mao szeptember elején olyan intézkedéseket tett, amelyekből Lin környezete arra következtetett, hogy a marsallt hamarosan letartóztatják. Lin fia és néhány katonai vezető ekkor úgy döntött, hogy gyorsan cselekszik.

A terv azonban összeomlott. Ahelyett, hogy Mao ellen sikeres akciót indítottak volna, Linék menekülésre kényszerültek. Szeptember 13-án Lin Piao, felesége, Je Csün, valamint fiuk egy repülőgéppel elhagyták Kínát.

A gép, egy brit gyártmányú Hawker Siddeley Trident utasszállító, Mongólia területén lezuhant. A fedélzeten tartózkodók mind meghaltak.

A tragédia híre megrázta Kínát. A világ azonban csak lassan szerzett tudomást az eseményekről. Peking hónapokig hallgatott, majd később hivatalosan bejelentette, hogy Lin Piao árulóvá vált, puccsot kísérelt meg, és menekülés közben halt meg.

Ezzel egy rendkívüli politikai fordulat következett be. Az a férfi, akit néhány évvel korábban Mao örökösének neveztek, egyik napról a másikra az állam ellenségévé vált.

A Lin Piao-ügy azonban nem ért véget a repülőgép lezuhanásával. Éppen ellenkezőleg: ekkor kezdődött a történet második, még rejtélyesebb szakasza. A kérdés már nem az volt, hogy Lin hogyan jutott el a hatalom csúcsára, hanem az, hogy mi történt azon a néhány szeptemberi napon, amikor Mao egykori kijelölt utódja eltűnt a kínai politikából.

7. fejezet - A fiú, akinek túl nagy hatalma lett

Lin Piao történetének egyik legnehezebben értelmezhető szereplője nem maga a marsall, hanem a fia, Lin Li-kuo. A későbbi hivatalos kínai magyarázatban ő lett az állítólagos összeesküvés egyik központi alakja: az a fiatal katonatiszt, aki a „571-es tervet” kidolgozta, aki Mao meggyilkolásának lehetőségét vizsgálta, és aki

végül olyan helyzetbe hozta apját, amelyből már nem volt visszaút. A történet azonban nem érthető meg anélkül, hogy megvizsgálánánk, milyen környezetben nőtt fel Lin Li-kuo, milyen szerepet kapott a családon belül, és hogyan működött az a sajátos hatalmi világ, amelyben egy fiatal férfi rendkívüli gyorsasággal emelkedhetett a kínai katonai vezetés közelébe.

Lin Li-kuo 1945-ben született. Apjához hasonlóan ő is a hadsereg világában építette pályáját, de helyzete alapvetően különbözött a korábbi generáció kommunista vezetőinek útjától. A forradalom első nemzedékének tagjai hosszú háborús küzdelmekben, vidéki gerillaharcokban és politikai kampányokban szerezték meg tekintélyüket. Lin Li-kuo egy már hatalmon lévő rendszer elitjének gyermekeként került a hadseregbe.

Ez önmagában nem volt ritka a kommunista Kínában. A forradalmi vezetők gyermekei gyakran kerültek fontos oktatási és politikai pozíciókba. A „vörös hercegek” első nemzedéke számára a családi háttér jelentős előnyt jelentett. Ugyanakkor ez a helyzet különös elvárásokat is teremtett: a vezetők gyermekeitől azt várták, hogy bizonyítsák forradalmi megbízhatóságukat, miközben a rendszer hivatalosan elutasította a családi kiváltságokat.

Lin Li-kuo esetében a családi kapcsolat különösen erős volt. Apja akkor már a kínai hadsereg egyik legfontosabb vezetője volt, anyja, Je Csün pedig nem egyszerű katonafeleségként működött. A későbbi visszaemlékezések alapján Je Csün jelentős szerepet játszott a család politikai életében, és gyakran közvetített férje, valamint a környezetük között.

Jin Qiu kutatásai különösen nagy figyelmet fordítanak a Lin család belső működésére. A történet ugyanis nem érthető pusztán a pártpolitikai döntések alapján. A családi kapcsolatok, a személyes lojalitások és az egymásra utaltság olyan tényezők voltak, amelyek a kínai vezetői körökben gyakran ugyanolyan fontos szerepet játszottak, mint a hivatalos intézmények.

Lin Li-kuo a légierőnél kezdett szolgálni, és gyorsan emelkedett. A hetvenes évek elejére már a légierő egyik fontos tisztje lett, ami különösen érzékeny pozíció volt. A repülőerők stratégiai jelentősége miatt a vezetésük közvetlenül összefüggött az ország biztonságával és a legfelső vezetés védelmével.

Apja számára ez kettős helyzetet jelenthetett. Egyfelől természetes volt, hogy megbízott fiában, és olyan környezetben próbálta biztosítani családjának helyzetét, ahol

a politikai bizonytalanság állandó veszélyt jelentett. Másfelől azonban a fiú gyors felemelkedése hozzájárulhatott ahhoz a képhez, hogy Lin Piao saját családi hatalmi hálózatot épít.

A kínai hivatalos történetírás később éppen erre épített. A Lin családot olyan csoportként mutatta be, amely saját érdekei miatt szembefordult Maóval. A vád szerint Lin Li-kuo felismerte, hogy apja politikai helyzete veszélybe került, ezért egy katonai akcióval akarta megakadályozni Mao leszámolását. A valóságban azonban sokkal nehezebb megállapítani, hogy pontosan mikor és milyen mértékben vont be apját a terveibe.

Ez a Lin Piao-ügy egyik központi kérdése. A dokumentumok és visszaemlékezések alapján valószínűsíthető, hogy Lin Li-kuo és néhány hozzá közel álló katonatiszt valóban gondolkodott Mao elleni fellépés lehetőségén. A „571-es terv” néven ismert anyag részletesen tárgyalt különböző lehetőségeket, a politikai merénylettől kezdve a katonai akciókig. Az azonban sokkal kevésbé bizonyított, hogy Lin Piao mikor szerzett tudomást ezekről a tervekről, illetve milyen mértékben támogatta azokat.

A későbbi hivatalos verzió szerint az apa és a fiú közösen irányították az összeesküvést. A történészek egy része azonban rámutatott arra, hogy Lin Li-kuo generációs és személyes tapasztalatai eltértek apjától. Ő már egy olyan korszakban nőtt fel, amelyben a politikai tisztogatások és a vezetők hirtelen bukása mindennapos tapasztalatnak számítottak.

Egy fiatal tiszt számára Mao rendszere azt az üzenetet közvetíthette, hogy még a legmagasabb rangú vezetők sincsenek biztonságban. Lin Li-kuo láthatta, mi történt Liu Sao-csivel, Peng Te-huajjal vagy más korábbi vezetőkkel. Elképzelhető, hogy ebből arra következtetett: ha apja elveszíti Mao bizalmát, akkor a család egészének sorsa veszélybe kerül. Ez természetesen nem igazolja az állítólagos terveket, de segít megérteni azt a pszichológiai környezetet, amelyben megszülethettek.

A Lin család helyzetét tovább bonyolította, hogy 1970 után egyre több jel utalt Mao és Lin távolodására. A korábban kivételes helyzetben lévő honvédelmi miniszter környezetét fokozatosan gyengítették. Mao egyre inkább olyan vezetőket emelt előtérbe, akik kevésbé kötődtek Linhez.

A család számára ez nem pusztán politikai vereséget jelenthetett. A kínai politikai kultúrában egy vezető bukása gyakran magával rántotta közvetlen környezetét is. A kulturális forradalom korábbi példái alapján mindenki tudta, hogy egy politikai kampány következményei nem állnak meg a hivatalnál: kiterjedhetnek családtagokra, munkatársakra és régi kapcsolatokra is.

A Lin Li-kuo körül kialakult csoport ezért egyre inkább saját túlélési problémaként tekinthetett a helyzetre. A későbbi események alapján úgy tűnik, hogy a csoport tagjai valóban radikális megoldásokban gondolkodtak. A kérdés azonban továbbra is az marad: hol volt ebben az egészben Lin Piao?

A válasz azért nehéz, mert a történet legfontosabb szereplője maga nem hagyott hátra olyan dokumentumot, amelyből közvetlenül megismerhetnénk gondolatait. A szeptember 13-i repülőgép-katasztrófa minden olyan lehetőséget megszüntetett, amelyben Lin saját maga magyarázhatta volna döntéseit.

A fennmaradt forrásokból többféle kép rajzolódik ki. Az egyik szerint Lin tudatosan részt vett a Mao elleni összeesküvésben, majd amikor a terv veszélybe került,

menekülni próbált. Egy másik értelmezés szerint Lin Li-kuo és a körülötte lévő fiatal tisztek önállóan cselekedtek, az apa pedig csak az utolsó pillanatokban került olyan helyzetbe, amelyből már nem tudott visszalépni.

A történet következő szakasza ezért kulcsfontosságú lesz. Meg kell vizsgálni magát az 571-es tervet: hogyan született meg, kik készítették, mit akartak elérni, és milyen bizonyíték van arra, hogy Lin Piao személyesen részt vett benne.

Mert a Lin Piao-rejtély középpontjában nem pusztán egy repülőgép lezuhanása áll. A valódi kérdés az, hogy egy apa mikor és hogyan vált felelőssé fia politikai döntéseiért egy olyan rendszerben, ahol egyetlen rossz lépés egész családok pusztulását okozhatta.

8. fejezet - Az 571-es terv

A Lin Piao-ügy középpontjában álló dokumentum, amelyet később „571-es tervként” ismertek meg, a kínai kommunista rendszer egyik legkülönösebb politikai irata lett. A kínai vezetés számára ez volt a bizonyíték arra, hogy Mao kijelölt utóda és környezete fegyveres hatalomátvételre készült. A történészek számára viszont ugyanaz a dokumentum sokkal összetettebb kérdéseket

vetett fel: ki írta valójában, milyen céllal készült, mennyire tükrözte Lin Piao személyes álláspontját, és egyáltalán tekinthető-e egy végrehajtható puccs tervének.

A dokumentum neve önmagában is a kínai politikai nyelv sajátosságait tükrözi. Az „571” kiejtése kínaiul hasonlít a „fegyveres felkelés” kifejezésre. A hivatalos kínai értelmezés szerint ez nem véletlen elnevezés volt: a készítők tudatosan választottak olyan kódot, amely egyértelműen utalt céljukra. A később nyilvánosságra hozott változat szerint a terv Mao Ce-tung eltávolítását és egy új politikai rendszer létrehozását célozta.

A dokumentum jelentőségét azonban nemcsak a benne szereplő konkrét javaslatok adták, hanem az a kép is, amelyet Mao politikájáról rajzolt. Az 571-es terv készítői rendkívül kemény szavakkal bírálták a kínai vezetőt. Maót olyan diktátorként mutatták be, aki személyes hatalma érdekében tönkretette az országot, eltávolította korábbi szövetségeseit, és állandó politikai harcokkal tartotta fenn uralmát.

Ez a megfogalmazás különösen érdekes történelmi szempontból. Azért is, mert részben olyan kritikákat fogalmazott meg, amelyek később, Mao halála után a

kínai párt hivatalos értékelésében is megjelentek. A kulturális forradalom katasztrofális következményeit később maga a pártvezetés is elismerte. Ettől azonban még nem következik automatikusan, hogy az 571-es terv készítőinek politikai céljai megegyeztek volna a későbbi reformkorszak értékelésével.

A dokumentumot a kínai vezetés később úgy mutatta be, mint Lin Piao árulásának legfontosabb bizonyítékát. A történészek azonban több ponton is óvatosságra intettek. Az első kérdés az, hogy pontosan kik készítették az anyagot. A legtöbb kutató egyetért abban, hogy Lin Li-kuo és a hozzá közel álló fiatal katonatisztek köre játszott meghatározó szerepet benne. Az már sokkal bizonytalanabb, hogy maga Lin Piao mikor és milyen részletességgel ismerte a dokumentum tartalmát.

Ez a különbség alapvető jelentőségű. Egy katonai vezető esetében ugyanis nem ugyanazt jelenti, ha tudott arról, hogy környezetében elégedetlen tisztek szélsőséges terveket készítenek, és azt, ha személyesen irányítja egy államfő elleni merénylet előkészítését.

A hivatalos kínai változat az utóbbi állítást fogadta el. Eszerint Lin Piao maga volt az összeesküvés vezetője, fia pedig az ő utasításait hajtotta végre. A későbbi kutatások

azonban nem találtak olyan bizonyítékot, amely egyértelműen bizonyítaná, hogy Lin személyesen kidolgozta vagy jóváhagyta volna a terv minden részletét.

Jin Qiu és más kutatók éppen ezért a családi és személyes tényezőket is vizsgálták. A Lin család helyzete 1971-ben rendkívül bizonytalan volt. A marsall hivatalosan még Mao utódja volt, de környezetében már érzékelték a politikai veszélyt. A kulturális forradalom korábbi éveiben minden vezető tudhatta, hogy egy korábbi kiváltságos helyzet nem jelent védelmet.

Az 571-es terv több lehetséges akciót is tárgyalt. A dokumentumban felmerült Mao eltávolításának több módja, köztük katonai és merényleti lehetőségek. A későbbi hivatalos beszámolók ezekből azt a következtetést vonták le, hogy a csoport ténylegesen meg akarta ölni Maót.

A történészek egy része azonban rámutatott arra, hogy a politikai összeesküvések dokumentumai gyakran tartalmazznak olyan elképzeléseket is, amelyek inkább gondolat kísérletek vagy belső vitaanyagok, mintsem valóban végrehajtásra kész tervek. Különösen igaz ez olyan zárt rendszerekben, ahol a vezetők sokszor nem rendelkeztek megbízható információkkal egymás

szándékairól. A Lin Piao-ügy egyik legfontosabb kérdése ezért az, hogy az 571-es terv mikor lépte át a politikai elégedetlenség határát, és mikor vált konkrét cselekvési tervvé.

A rendelkezésre álló források alapján biztosnak tűnik, hogy Lin Li-kuo és köre komolyan gondolkodott Mao eltávolításának lehetőségén. Azt is tudjuk, hogy a csoport kapcsolatokat keresett a hadsereg bizonyos köreiből, és megpróbálta felmérni, kikre számíthatna egy válsághelyzetben.

Ugyanakkor a tervnek komoly gyengeségei voltak. Nem rendelkezett széles körű politikai támogatással a pártvezetésben. Nem világos, hogy a hadsereg egészének támogatását megszerezhetné volna-e. Mao hatalmi helyzete 1971-ben még mindig rendkívül erős volt, és a pártvezetés nagy része, még ha nem is támogatta minden döntését, nem látta reális alternatívának az eltávolítását. Ez felveti a kérdést: ha valóban létezett egy összeesküvés, vajon mi volt a célja?

Egyes értelmezések szerint Lin Li-kuo és támogatói nem klasszikus értelemben vett hatalomátvételre készültek, hanem attól féltek, hogy Mao hamarosan megsemmisíti Lin Piao politikai táborát. Ebben az

értelmezésben a terv inkább kétségbeesett védekezési kísérlet volt, mint előre kidolgozott hatalmi stratégia. Más kutatók szerint azonban a katonai vezetés egy része valóban úgy gondolta, hogy Mao politikája veszélyezteti Kína jövőjét, és ezért szükség van vezetőváltásra.

A bizonytalanságot növeli, hogy az események után a kínai vezetés minden érintett szereplőt eltávolított. A Lin köréhez tartozó katonai vezetők – köztük Vu Fa-hszen, a légierő parancsnoka – később bírósági eljárások és politikai ítéletek áldozatai lettek. Vallomásaikat ezért mindig azzal a tudattal kell olvasni, hogy olyan helyzetben születtek, ahol az érintettek saját túlélésükért és megítélésükért is küzdöttek.

Az 571-es terv tehát egyszerre dokumentum és politikai fegyver. Dokumentumként betekintést enged egy olyan vezetői kör gondolkodásába, amely már elvesztette bizalmát Mao iránt. Politikai fegyverként pedig a kínai pártvezetés használta fel arra, hogy utólag igazolja Lin Piao teljes politikai megsemmisítését.

A terv önmagában azonban nem oldja meg a Lin Piao-rejtélyt. Megmutatja, hogy a környezetében voltak olyanok, akik szélsőséges megoldásokban gondolkodtak. Nem ad teljes választ arra, hogy ő maga mit tudott,

mikor tudta, és hogyan reagált volna, ha a helyzet nem fordul olyan gyorsan tragédiába. A következő kérdés ezért már nem az lesz, hogy létezett-e az 571-es terv, hanem az, hogy hogyan jutott el a Lin család addig a szeptemberi éjszakáig, amikor egy politikai válság hirtelen menekülési kísérletté változott.

9. fejezet - Az utolsó napok a menekülés előtt

1971 nyarán és kora őszén a kínai vezetés belső feszültsége már elérte azt a szintet, amikor a legszűkebb politikai körökben is mindenki érzékelte a változást. Kifelé a rendszer egységet mutatott. Mao Ce-tung továbbra is Kína vitathatatlan vezetője volt, Lin Piao pedig hivatalosan még mindig az utódja. A háttérben azonban egyre több jel utalt arra, hogy a két ember kapcsolata végleg megromlott.

A Lin Piao-ügy egyik legnehezebb kérdése éppen ez: mikor vált a politikai távolság olyan mély bizalmi válsággá, amely már a család menekülési kísérletéhez vezetett? A fennmaradt források alapján nem rekonstruálható minden részlet, de az események sorrendje bizonyos pontokon világosabb képet ad.

Mao 1971-ben már nem ugyanaz a vezető volt, aki néhány évvel korábban a kulturális forradalmat

elindította. Bár hatalma továbbra is megkérdőjelezhetetlen maradt, a mozgalom következményei egyre nyilvánvalóbbá váltak. Az ország gazdasági és politikai működését helyre kellett állítani, miközben Mao újra egyensúlyt keresett a párt különböző csoportjai között.

Ebben a helyzetben vált fontossá Csou En-laj szerepe. A miniszterelnök, aki évtizedeken keresztül Mao egyik legfontosabb munkatársa volt, igyekezett fenntartani az állam működőképességét. A kulturális forradalom káosza után ő képviselte a pragmatikusabb irányt, és egyre nagyobb szerepet játszott a külpolitikai nyitás előkészítésében.

A szovjet katonai fenyegetés megítélése a kínai vezetés egészében központi kérdés volt. A későbbi értelmezések egy része Lint és katonai körét az Egyesült Államokkal való közeledéssel szemben óvatosabb irányzathoz sorolta, de nem bizonyítható, hogy Lin következetesen ellenezte volna a washingtoni nyitást. A Mao és Lin közötti konfliktust ezért nem indokolt egyetlen külpolitikai nézetkülönbségre visszavezetni.

1971 nyarán Mao vidéki körutat tett. Ezek az utak a kínai politikában mindig különleges jelentőséggel bírtak.

Mao gyakran használta őket arra, hogy közvetlenül találkozzon helyi vezetőkkel és katonai parancsnokokkal, megkerülve a pekingi pártapparátus hivatalos csatornáit.

A körút során Mao több helyen figyelmeztetett a párton belüli „jobboldali” és „baloldali” eltérésekre, valamint azokra, akik szerint saját személyes hatalmukat a párt érdekei fölé helyezik. Bár neveket nem mindig említett, a kínai politikai elit számára ezek az üzenetek könnyen értelmezhetők voltak.

Lin környezetében egyre erősebb lett az az érzés, hogy Mao a leszámolás előkészítésén dolgozik. A korábbi példák alapján ez nem tűnt alaptalan félelemnek. Liu Sao-csi bukása megmutatta, hogy még az államelnöki tisztséget betöltő politikus sem védett Mao döntéseivel szemben. Peng Te-huaj sorsa pedig azt bizonyította, hogy a katonai hősök sem számíthatnak különleges bánásmódra. A kérdés az, hogy Lin Piao maga hogyan értékelte a helyzetet.

Egyes történészek szerint Lin tisztában lehetett azzal, hogy politikai helyzete megingott, de nem akart közvetlen konfrontációt Maóval. Túlságosan sokáig építette karrierjét a vezető támogatására ahhoz, hogy könnyen szembeforduljon vele. Más értelmezések szerint

viszont a félelem és a bizonytalanság olyan helyzetet teremtett, amelyben már ő sem tudta kontrollálni a körülötte zajló eseményeket.

A családon belül különösen fontos szerepe lehetett Je Csünnnek. Lin felesége nem csupán háttérszereplő volt. A kulturális forradalom éveiben politikailag aktív személynek számított, és férje környezetében jelentős befolyással rendelkezett. A későbbi beszámolók szerint ő is felismerte, hogy a család helyzete veszélyessé vált.

Lin Li-kuo ekkor már aktív szereplője lett a válságnak. Fiatal katonatisztként más generációhoz tartozott, mint apja. Nem vett részt a forradalom korai küzdelmeiben, és nem kötődött ugyanahhoz a személyes lojalitási rendszerhez, amely Mao és Lin kapcsolatát évtizedeken keresztül meghatározta.

A fiú számára Mao már nem a forradalom legendás vezetője volt, hanem az az ember, aki apja politikai jövőjét veszélyeztette. Ez a generációs különbség is hozzájárulhatott ahhoz, hogy Lin Li-kuo radikálisabb megoldásokban gondolkodott.

1971 szeptemberének első napjaiban a helyzet gyorsan romlott. A Lin körüli csoport attól tartott, hogy Mao hamarosan lépni fog ellenük. A későbbi kínai

beszámolók szerint ekkor döntöttek úgy, hogy végrehajtják a korábban kidolgozott tervet.

A pontos események azonban máig vitatottak. Nem teljesen világos, hogy a csoport mikor határozta el a menekülést, és mikor vált világossá számukra, hogy a Mao elleni akció nem hajtható végre. Az sem bizonyított teljes bizonyossággal, hogy Lin Piao minden döntésben részt vett-e, vagy inkább sodródott a fia és a környezetében lévő katonák döntéseivel. A szeptember 12-ről 13-ra virradó éjszaka eseményei ezért a történet legfontosabb és egyben legrejtélyesebb részét jelentik.

A rendelkezésre álló beszámolók szerint Lin családja ekkor pejtajhói tartózkodási helyéről a közeli Sanhajkuan repülőtere felé indult. A cél egy Trident típusú katonai repülőgép volt, amelyet a kínai légierő használt. A gép indulása körül számos kérdés maradt fenn: miért éppen ezt a repülőgépet választották, ki adott engedélyt a felszállásra, és valóban a Szovjetunió volt-e az úti cél?

A hivatalos kínai változat szerint Linék a szovjet határ felé menekültek. Ez logikusnak tűnhetett, hiszen Kína északi szomszédja az egyetlen olyan nagyhatalom volt, amely politikai menedéket biztosíthatott volna számukra. Ugyanakkor a Szovjetunióval fennálló ellenséges viszony

miatt egy ilyen menekülés rendkívül kockázatos vállalkozás lett volna. Más kutatók szerint nem kizárt, hogy a repülés célja eredetileg nem Moszkva volt, vagy hogy a döntések az utolsó órákban, pánikszerűen születtek meg.

A gép végül elhagyta Kína légterét, majd Mongólia felett lezuhant. A fedélzeten tartózkodó kilenc ember – köztük Lin Piao, felesége és fia – meghalt.

Ezzel véget ért egy politikai karrier, amely néhány évvel korábban még Mao utáni Kína jövőjét jelenthette volna. A pekingi vezetés azonban nem gyászolta az egykori örököszt. Éppen ellenkezőleg: a következő hónapokban megkezdődött Lin Piao teljes történelmi ártértékelése. A hős tábornokból áruló lett, a forradalmi vezetőből összeesküvő, az utódból pedig az állam ellensége.

A történet következő része már a mongóliai roncsokhoz vezet. Ott kell megvizsgálni, mi történt a repülőgéppel, milyen bizonyítékok maradtak fenn, és miért maradt az 1971-es tragédia több mint fél évszázaddal később is a 20. századi kommunista történelem egyik legnagyobb rejtélye.

10. fejezet - A Trident utolsó útja

szeptember 13-án hajnalban egy repülőgép zuhant le a mongóliai sztyeppén. A helyszín első pillantásra nem különbözött a világ számos más repülőgép-szerencsétlenségének helyszínétől: egy szétszóródott roncsmező, kiégett alkatrészek, emberi maradványok és egy olyan baleset, amelynek okait a vizsgálóknak kellett volna feltárniuk. Ez a gép azonban nem egy átlagos járat volt. A fedélzetén olyan ember utazott, akit néhány évvel korábban még Kína következő vezetőjének tartottak.

A lezuhant repülőgép egy Hawker Siddeley Trident 1E típusú gép volt. A brit gyártmányú háromhajtóműves utasszállító repülőgépet Kína a polgári repülésben használta, de a kínai légierő is rendelkezett ilyen típusokkal. A gép katonai változatban történő alkalmazása lehetővé tette, hogy magas rangú vezetők és katonai személyek utaztatására is használják.

A repülőgép fedélzetén kilenc ember tartózkodott. Köztük volt Lin Piao, felesége Je Csün, valamint fiuk, Lin Li-kuo. A gép parancsnoka Pan Csing-jin pilóta volt, aki a kínai légierő tapasztalt tisztjei közé tartozott. A fedélzeten lévő személyek egyike sem élte túl a zuhanást.

A tragédia helyszíne különleges jelentőséget adott az eseménynek. Mongólia ekkor a Szovjetunió egyik legszorosabb ázsiai szövetségese volt, miközben Kína és Moszkva kapcsolata történelmi mélypontra jutott. A két kommunista állam néhány évvel korábban még szövetségesnek számított, az 1960-as évek végére azonban nyílt ellenségeskedés alakult ki közöttük. 1969-ben a két ország katonái fegyveres összecsapásokban is részt vettek a határvidéken.

Éppen ezért különös jelentősége volt annak, hogy egy kínai vezető repülőgépe a mongol sztyeppén zuhant le. A kínai vezetés számára az esemény nemcsak belpolitikai, hanem külpolitikai kérdést is jelentett. Egy magas rangú vezető halála egy olyan ország területén, amely szoros kapcsolatban állt Kína legnagyobb riválisával, rendkívül érzékeny ügy volt.

A baleset híre azonban nem jutott el azonnal a világ nyilvánosságához. Peking heteken keresztül hallgatott. A kínai társadalom nagy része nem tudta, hogy mi történt az ország második számú vezetőjével. Ez a hallgatás önmagában is táplálta a bizonytalanságot és a későbbi találgatásokat.

A kínai vezetés számára először saját politikai narratíváját kellett kialakítania. Nem lehetett egyszerűen bejelenteni, hogy Mao kijelölt utódja meghalt egy repülőgép-balesetben. Ez ugyanis azonnal felvetette volna a kérdést: hogyan történhetett meg, hogy a rendszer legmagasabb szintjén ilyen súlyos válság alakult ki? A hivatalos magyarázat szerint a válasz egyszerű volt: Lin Piao elárulta a forradalmat, puccsot kísérelt meg, és amikor terve kudarcba fulladt, családjával együtt menekülni próbált a Szovjetunióba.

Ez az értelmezés később évtizedeken keresztül meghatározta a kínai közvélemény Linről alkotott képét. Az egykori hősből áruló lett, akinek nevét nem lehetett többé pozitív összefüggésben említeni. A hivatalos történet szerint a repülés nem menekülés egy politikai válság elől, hanem egy bűnös összeesküvő utolsó kísérlete volt a felelősség elkerülésére. A történészek azonban már korán felfigyeltek arra, hogy a történet több pontja tisztázatlan maradt.

Az egyik legfontosabb kérdés az úticél volt. Valóban a Szovjetunióba akartak repülni? A hivatalos kínai állítás szerint igen. Ez logikusnak tűnt, hiszen ha Lin elveszítette Mao támogatását, kevés olyan ország maradt volna, amely politikai menedéket biztosíthatott volna

számára. A Szovjetunió ugyanakkor nem volt természetes szövetséges számára. A kínai-szovjet viszony ellenségesége miatt egy ilyen lépés rendkívül súlyos következményekkel járhatott volna.

Egyes kutatók szerint Lin számára a Szovjetunió mégis az egyetlen reális menekülési lehetőségnek tűnhetett. A kínai vezetésen belül kialakult helyzetben ugyanis nem sok más alternatíva maradt. Ha valóban attól tartottak, hogy Mao letartóztatja és politikailag megsemmisíti őket, akkor egy külföldi menedék jelenthette az egyetlen esélyt.

Más történészek viszont rámutattak arra, hogy a repülés előkészítése nem mutat egy teljesen kidolgozott menekülési terv képét. Egy ilyen út rendkívül pontos szervezést igényelt volna: megfelelő üzemanyag, navigáció, kommunikáció és a határ átlépésének lehetősége mind szükséges lett volna. A rendelkezésre álló adatok alapján nem egyértelmű, hogy ezek közül minden biztosított volt.

A repülés körülményeit tovább nehezíti, hogy a döntések nagyon gyorsan születhettek meg. A hivatalos verzió szerint Linék akkor döntöttek a menekülés mellett, amikor világossá vált számukra, hogy Mao fellép ellenük.

Ebben az esetben a Trident felszállása egy kétségbeesett, utolsó pillanatban meghozott döntés eredménye lehetett. A repülőgép lezuhanásának oka szintén vita tárgya lett.

A lezuhanás technikai magyarázatai között az üzemanyaghiány, a tájékozódási nehézség és egy sikertelen éjszakai leszállási kísérlet is szerepel. A fennmaradt adatok azonban nem tesznek lehetővé olyan teljes körű rekonstrukciót, amelyet egy modern, nyílt nemzetközi légikatasztrófa-vizsgálattól várnánk. Ezért indokoltabb lehetséges okokról beszélni, mint egyetlen, minden részletében bizonyított hivatalos műszaki magyarázatról.

A későbbi találgatások azonban más lehetőségeket is felvetettek. Felmerült például annak a lehetősége, hogy a gépet lelőtték, vagy hogy a fedélzeten történt valamilyen esemény vezetett a tragédiához. Ezekre az elméletekre azonban nincs olyan bizonyíték, amelyet a történészek többsége elfogadna.

A lelövés elmélete főként abból táplálkozott, hogy a tragédia politikailag rendkívül kényelmes volt a kínai vezetés számára. Lin halála megszüntette annak lehetőségét, hogy a marsall saját maga mondja el a

történeteket, és megakadályozta, hogy egy esetleges politikai tárgyalás vagy belső vita alakuljon ki.

Ugyanakkor fontos különbséget tenni a politikai következmények és a tényleges okok között. Attól, hogy Lin halála Mao számára politikailag kedvező volt, még nem következik, hogy a kínai vezetés okozta volna a repülőgép lezuhanását.

A bizonyítható tény az, hogy 1971. szeptember 13-án Lin Piao meghalt Mongóliában. Az is bizonyos, hogy halála előtt politikai válság alakult ki közte és Mao között. A bizonytalanság abból fakad, hogy a válság pontos dinamikáját, Lin személyes döntéseit és az utolsó órák eseményeit csak részben ismerjük.

A Trident roncsai ezért nemcsak egy repülőgép katasztrófájának emlékei lettek. Egy olyan politikai rendszer válságának szimbólumává váltak, amelyben a legmagasabb vezetők sorsa is néhány óra alatt megfordulhatott.

Lin Piao néhány év alatt a kínai forradalom egyik legnagyobb hőséből az ország hivatalos ellenségévé vált. A repülőgép lezuhanása pedig nem lezárta, hanem új szakaszba helyezte a történetet: ekkor kezdődött meg annak a politikai kampánynak a felépítése, amelynek

célja az volt, hogy megmagyarázza, hogyan válhatott Mao legközelebbi szövetségese a rendszer árulójává.

11. fejezet - Áruló a történelemben

Lin Piao halála után a kínai vezetés számára egy új feladat kezdődött: meg kellett magyarázni, hogyan válhatott Mao Ce-tung legközelebbi katonai szövetségese a rendszer ellenségévé. Egy olyan országban, ahol a történelem értelmezése mindig szorosan összekapcsolódott a politikai hatalommal, egy ilyen fordulat komoly ideológiai problémát jelentett. Nem lehetett egyszerűen azt mondani, hogy a párt legfelső vezetése hibázott, amikor éveken keresztül egy árulónak nevezett embert emelt a hatalom csúcsára. Ezért olyan narratívára volt szükség, amely szerint Lin már korábban is megtevesztette a pártot, és hűtlensége csak később vált nyilvánvalóvá.

A hivatalos kampány végül egy egyszerű, könnyen érthető történetet épített fel. Eszerint Lin Piao személyes hatalomvágyból elárulta Mao Ce-tungot, összeesküvést szervezett, majd amikor terve lelepleződött, családjával együtt a Szovjetunióba próbált menekülni. A repülőgép lezuhanása ennek a történetnek a tragikus befejezése lett.

A kampány nemcsak Lin személye ellen irányult, hanem a hozzá kapcsolódó politikai kör egészét is megsemmisítette. A cél az volt, hogy mindenki számára világossá váljon: Mao vezetésének megkérdőjelezése nem politikai vita, hanem árulás.

A Lin Piao-ellenes propaganda egyik legfontosabb eleme az volt, hogy szembeállította a korábbi és az új képet. Néhány évvel korábban Lin még Mao legközelebbi harcostársa volt. A Vörös könyv előszavának szerzőjeként, a hadsereg vezetőjeként és a párt hivatalos utódjaként a maoista rendszer egyik jelképes alakjává vált. Most azonban ugyanezt a múltat fordították ellene.

A propaganda azt állította, hogy Lin már korábban is képmutató módon viselkedett. Nyilvánosan Mao hívének mutatta magát, miközben titokban saját hatalmának megszerzésére készült. A hivatalos értelmezés szerint a Mao-kultusz támogatása valójában csak eszköz volt számára, hogy megerősítse saját pozícióját.

Ez az értelmezés azonban több történelmi kérdést is felvet. Ha Lin valóban éveken keresztül tudatosan készült Mao eltávolítására, miért vállalta olyan mélyen a rendszer ideológiai támogatását? Miért építette saját tekintélyét éppen Mao személyi kultuszának

erősítésével? És ha valóban hatalomra tört, miért nem rendelkezett szélesebb körű politikai támogatással?

A történészek egy része szerint ezekre a kérdésekre nem adható egyszerű válasz. Lin valóban lehetett hatalmi ambíciókkal rendelkező politikus, de ambíció és konkrét puccsterv között jelentős különbség van. A hatalmi rendszerekben gyakran előfordul, hogy egy vezető igyekszik megerősíteni saját pozícióját anélkül, hogy ténylegesen készen állna az első számú vezető eltávolítására.

A Lin Piao-ügy egyik legérdekesebb vonása éppen az, hogy ugyanazok a cselekedetek többféleképpen értelmezhetők. A hadsereg politikai szerepének növelése lehetett hatalmi építkezés, de lehetett egyszerű alkalmazkodás is ahhoz a helyzethez, amelyet maga Mao teremtett a kulturális forradalom során. A Mao iránti nyilvános lojalitás lehetett őszinte meggyőződés, de lehetett politikai önvédelem is.

A kínai vezetés számára azonban ezek a kérdések nem voltak fontosak. A politikai stabilitás szempontjából egyértelmű ellenségképre volt szükség.

A Lin-ellenes kampány később összekapcsolódott egy másik történelmi kampánnyal is, amelyet „Lin Piao és

Konfuciusz bírálataként” nevezték. Ez a hetvenes évek közepén indult, és hivatalosan az ősi kínai filozófus, Konfuciusz örökségének kritikájáról szólt. A valóságban azonban a kampány politikai célokat szolgált.

Konfuciusz bírálata mögött részben Csou En-laj és más pragmatikusabb vezetők elleni támadás húzódott meg. A kínai politikai szimbolikában Konfuciusz a hagyományos rendet és hierarchiát képviselte, ezért könnyen felhasználható volt olyan politikusok elleni támadásokban, akiket a maoista radikálisok túl mérsékeltnek tartottak.

Lin Piao neve ebben a kampányban is fontos szerepet kapott. Az üzenet egyszerű volt: Lin nemcsak Mao ellen fordult, hanem a forradalom alapelveit is elárulta. Ezzel a pártvezetés igyekezett a személyes konfliktust ideológiai kérdéssé alakítani.

A kampány azonban hosszú távon nem tudta eltüntetni a történelmi ellentmondásokat. Mao halála után, amikor a kínai vezetés újraértékelte a kulturális forradalom időszakát, Lin Piao megítélése is fokozatosan változott. Már nem lehetett fenntartani ugyanazt az egyszerű képet, amelyben minden korábbi esemény egyetlen árulás történeteként jelent meg.

Az 1978 utáni reformkorszakban a kínai pártvezetés fokozatosan elhatárolódott a kulturális forradalom túlkapásaitól. Az 1981-ben elfogadott történelmi határozat a korszakot súlyos hibának minősítette, bár Mao személyét továbbra sem utasította el teljesen. Ebben az új értékelésben Lin Piao már inkább a kulturális forradalom egyik következményének számított, nem pedig kizárólagos felelősének.

Ez a változás azonban nem jelentette azt, hogy a Lin-ügy minden kérdése megoldódott volna. A kínai vezetés továbbra sem hozta nyilvánosságra az összes dokumentumot, és a történészek számára számos részlet tisztázatlan maradt.

Különösen fontos kérdés maradt Lin saját szerepe. Vajon valóban ő vezette az összeesküvést, vagy inkább egy olyan helyzet áldozata lett, amelyet részben a saját környezetében lévő emberek alakítottak ki? Tudott-e a fia terveiről? Ha igen, mikor? Miért választotta a menekülést a politikai küzdelem helyett? Ezekre a kérdésekre nincs mindenki által elfogadott válasz.

A bizonytalanság egyik oka maga a kínai politikai rendszer működése. A vezetők gyakran nem hagytak hátra olyan dokumentumokat, amelyekből pontosan

rekonstruálható lenne gondolkodásuk. A legfontosabb döntések sokszor szűk körű beszélgetésekben születtek, amelyekről csak későbbi visszaemlékezések alapján tudhatunk.

Lin Piao esetében ezt tovább nehezíti, hogy ő maga nem élte túl a válságot. Nem volt lehetősége arra, hogy saját verzióját elmondja, vitassa a vádakat, vagy magyarázatot adjon az utolsó napok döntéseire. A történelmi nyomozás ezért továbbra is ugyanazzal a kérdéssel szembesül, amely a kezdetektől kíséri az ügyet: Lin Piao valóban áruló volt, aki saját hatalmáért fordult Mao ellen, vagy egy olyan rendszer tragikus áldozata, amely végül saját legfontosabb támogatóját is felemésztette?

A válasz valószínűleg a két szélsőség között található. Lin nem volt egyszerű áldozat, hiszen aktívan részt vett a maoista rendszer működtetésében, és szerepet vállalt más vezetők félreállításában. Ugyanakkor bukása megmutatta azt is, hogy ebben a rendszerben még a legmagasabb pozíció sem jelentett valódi biztonságot.

12. fejezet - A világ reakciója: egy eltűnt örökös nyomában

1971 őszén a külföldi megfigyelők először Lin Piao feltűnő eltűnéséből, a protokolláris névsorok változásából és a kínai sajtó hallgatásából következtettek arra, hogy súlyos válság történt a vezetésben. Peking hónapokig nem adott teljes nyilvános magyarázatot. Az ügy részletei 1972-ben váltak szélesebb körben ismertté, amikor a hivatalos kínai változat már Lin Mao elleni összeesküvéséről és sikertelen szovjet meneküléséről beszélt. A nemzetközi közvélemény számára így nem egy szokványos halálhír érkezett, hanem egy olyan rendszer belső válsága vált láthatóvá, amely addig a világ egyik legzártabb politikai szervezeteként működött.

A hír nemzetközi jelentőségét növelte, hogy Lin Piao nem egyszerű pártvezető volt. A világpolitika számára ő jelentette a maoista Kína jövőjének egyik lehetséges arcát. A hatvanas évek végén sok külföldi elemző úgy vélte, hogy Mao után egy katonai háttérű, keményvonalas vezetés következhet, amely folytatja a kínai-szovjet szembenállást és a forradalmi külpolitikát. Lin bukása ezért nemcsak személyi változásnak tűnt, hanem a kínai politika lehetséges irányváltásának is.

A Szovjetunió különösen nagy figyelemmel követte az eseményeket. Moszkva és Peking kapcsolata ekkor már évek óta feszült volt. Az 1960-as évek elején még a

kommunista világ két vezető hatalma közötti ideológiai vita kezdődött, később azonban a konfliktus stratégiai szembenállássá alakult. A két ország 1969-ben fegyveres összecsapásokban is részt vett a határvidéken, így a szovjet vezetés számára minden olyan esemény fontos volt, amely a kínai hatalmi viszonyokat befolyásolhatta.

A Lin Piao-ügy Moszkva számára kezdetben különösen nehezen értelmezhető volt. A kínai propaganda szerint Lin a Szovjetunióba próbált menekülni, ami azt sugallta, hogy a marsall a kínai-szovjet konfliktus ellenére a szovjetek segítségében bízott. Ez azonban nem illett könnyen abba a képbe, amelyet mindkét fél korábban kialakított egymásról.

A szovjet vezetés számára ugyanakkor politikai lehetőséget is jelentett Lin bukása. A Kreml régóta támadta Maót azért, mert szerinte eltért a marxizmus-leninizmus eredeti irányvonalától, és személyi kultuszt épített ki maga köré. Lin bukása újabb bizonyítéknak tűnhetett arra, hogy a kínai rendszer belső válságokkal küzd.

A szovjet sajtó azonban óvatosan kezelte az ügyet. Moszkva nem rendelkezett teljes körű információkkal, és nem akarta túlzottan hangsúlyozni azt sem, hogy Lin

állítólag éppen a Szovjetunió felé menekült. Egy ilyen kijelentés ugyanis sajátos helyzetet teremtett volna: azt sugallta volna, hogy egy magas rangú kínai vezető Moszkvában látott menedéket a saját rendszere elől.

Az Egyesült Államokban egészen más szempontból figyelték a fejleményeket. Washington számára 1971 éppen a kínai kapcsolatok történelmi fordulópontjának időszaka volt. Richard Nixon elnök és Henry Kissinger nem sokkal korábban kezdte meg a Kínához való közeledést, amely végül 1972-ben Nixon pekingi látogatásához vezetett.

A Lin Piao-ügy ezért különösen érdekes időpontban következett be. Az amerikai döntéshozók számára fontos kérdés volt, hogy a belső kínai válság veszélyezteti-e a nyitást. Vajon Lin bukása a kínai külpolitika keményvonalas irányzatának vereségét jelenti? Vagy éppen ellenkezőleg, a belső bizonytalanság miatt Peking még óvatosabbá válik?

Az amerikai elemzések általában arra jutottak, hogy Mao pozíciója nem gyengült meg alapvetően. Bár az esemény súlyos presztízsveszteséget jelentett számára, a pártvezető továbbra is kézben tartotta a hatalmi rendszert. A válság ugyanakkor megmutatta, hogy a

kínai vezetés belső viszonyai jóval összetettebbek annál, mint ahogy azt a hivatalos propaganda sugallta.

A nyugati hírszerző szolgálatok számára a Lin Piao-ügy egyik legfontosabb kérdése az volt, hogy valóban történt-e kísérlet Mao eltávolítására. A rendelkezésre álló információk alapján a legtöbb elemzés arra jutott, hogy Lin környezetében valóban létezett elégedetlenség és szervezkedés, de a részletek bizonytalanok maradtak.

A nyugati sajtóban hamar megjelentek különböző elméletek. Egyesek szerint Lin Piao valódi puccskísérletet vezetett, mások szerint inkább Mao hatalmi harcának áldozata lett. A bizonytalanságot fokozta, hogy Kína hivatalosan alig adott információt, és a külföldi újságírók csak közvetett forrásokból próbálták rekonstruálni az eseményeket.

A kínai vezetés hallgatása önmagában is sokat elárult. Egy olyan rendszerben, amely korábban a vezetők politikai sikereit látványosan propagálta, különösen feltűnő volt, hogy Lin nevét egyszerűen eltüntették a nyilvánosságból. A korábbi ünneplés helyét teljes elutasítás váltotta fel.

Ez a módszer nem volt ismeretlen a kommunista rendszerekben. A Szovjetunióban Sztálin idején, majd később más kommunista államokban is előfordult, hogy korábbi vezetők nevét törölték a hivatalos történetből. Kína azonban különösen látványos példát szolgáltatott arra, hogyan lehet néhány év alatt teljesen megváltoztatni egy politikus történelmi megítélését.

Lin esetében az ellentmondás még erősebb volt, mert ő maga részt vett saját későbbi képének kialakításában. A Mao iránti hűséget hirdető beszédei és írásai később bizonyítékként szolgáltak ellene. A rendszer, amelyben a politikai lojalitás állandó bizonyítása elvárás volt, végül ezeket a bizonyítékokat fordította vissza ellene. A nemzetközi elemzők számára azonban a legfontosabb kérdés nem csupán az volt, mi történt Lin Piaóval, hanem az is, mit jelent mindez Kína jövője szempontjából.

A hetvenes évek elején Kína átalakulóban volt. A kulturális forradalom radikalizmusa kifulladásban volt, miközben a vezetésnek új külpolitikai és gazdasági kihívásokkal kellett szembenéznie. Lin bukása megnyitotta az utat más politikai szereplők előtt, különösen azok előtt, akik később a pragmatikusabb irányvonalat képviselték.

Ironikus módon a Mao által kijelölt utód eltűnése végül hozzájárult ahhoz, hogy Kína néhány évvel később más irányba induljon. A Lin Piao-ügy ugyan nem okozta közvetlenül a reformkorszak kezdetét, de jól mutatta azt a válságot, amely a maoista rendszer végső éveit jellemezte.

A történet azonban még nem ért véget. A legfontosabb kérdés továbbra is nyitva maradt: mi történt valójában Lin Piaóval az utolsó napokban, és mennyire felelős saját bukásáért? Ehhez vissza kell térni a kínai hatalmi központba, azokhoz az emberekhez, akik a repülőgép lezuhanása után megpróbálták lezárni az ügyet, és azokhoz a dokumentumokhoz, amelyek alapján ma megpróbáljuk rekonstruálni a történeteket.

13. fejezet - A bizonyítékok mérlege

A Lin Piao-ügy több mint fél évszázaddal az események után is azért maradt a modern kínai történelem egyik legvitatottabb fejezete, mert a történészeknek különösen nehéz forrásanyagból kell dolgozniuk. Egy olyan politikai rendszerről van szó, amelyben a legfontosabb döntések gyakran zárt ajtók mögött születtek, a vezetők közötti beszélgetésekről ritkán készült hiteles dokumentáció, és ahol a későbbi

politikai érdekek erősen befolyásolták azt, hogyan mutatták be a múlt eseményeit.

A kérdés ma sem pusztán az, hogy Lin Piao bűnös volt-e vagy áldozat. A történelmi nyomozás ennél összetettebb problémával szembesül: mely elemek bizonyíthatók, melyek valószínűsíthetők, és melyek maradnak örökre a feltételezések körében.

A hivatalos kínai változat szerint a történet lényege világos. Lin Piao elvesztette Mao bizalmát, ezért fiával és katonai támogatóival összeesküvést szervezett. A Mao elleni merénylet terve megghiúsult, majd Lin menekülni próbált a Szovjetunióba. A repülőgép lezuhant, ő pedig meghalt, mielőtt felelősségre vonhatták volna. Ez a változat azonban több olyan pontot is tartalmaz, amelyeket a kutatók külön vizsgálat alá vontak.

Az első és talán legfontosabb kérdés Lin személyes szerepe. Kétségtelen, hogy a környezetében voltak olyan személyek, akik Mao eltávolításának lehetőségét vizsgálták. A „571-es terv” létezése ma már széles körben elfogadott történelmi tény. Az is valószínű, hogy Lin Li-kuo és néhány katonai tiszt valóban radikális megoldásokban gondolkodott. A dokumentum azonban önmagában nem bizonyítja minden részletében Lin Piao

közvetlen irányító szerepét.

Ez a különbség különösen fontos, mert a kínai propaganda számára elegendő volt a legkisebb kapcsolatot is felhasználni arra, hogy az egész tervet Lin nevéhez kösse. A történészek viszont más kérdéseket tesznek fel. Tudott-e Lin a tervről? Mikor értesült róla? Támogatta-e, vagy csak akkor került bele, amikor a helyzet már visszafordíthatatlanná vált? E kérdésekre nincs teljes bizonyosságú válasz.

A bizonytalanság részben abból fakad, hogy Lin személyes dokumentumai rendkívül korlátozottan maradtak fenn. Nem ismerünk olyan naplót vagy részletes feljegyzést, amelyben saját szavaival írta volna le, hogyan értékelte Mao politikáját vagy saját helyzetét 1971-ben. Ez különbözteti meg az ügyet néhány más történelmi politikai válságtól, ahol a szereplők levelezése, emlékiratai vagy későbbi vallomásai alapján pontosabban rekonstruálható a döntéshozatal folyamata.

Lin esetében a kutatóknak elsősorban közvetett forrásokra kell támaszkodniuk. Ilyenek a későbbi kínai dokumentumok, a túlélő katonai vezetők visszaemlékezései, külföldi hírszerzési jelentések, valamint a mongol és szovjet források. Ezek azonban

gyakran egymásnak is ellentmondanak.

A második nagy kérdés a menekülés értelmezése. Ha Lin valóban részt vett Mao elleni összeesküvésben, akkor a repülőgépes menekülés logikus következménynek tűnik. Egy sikertelen puccs után a vezető számára valóban az életben maradás lehetett az egyetlen cél.

Ugyanakkor a menekülés önmagában nem bizonyítja az összeesküvés minden részletét. Elképzelhető olyan helyzet is, amelyben egy politikus attól fél, hogy hamarosan letartóztatják, ezért menekülni próbál, még akkor is, ha korábban nem irányított konkrét hatalomátvételi tervet.

A harmadik fontos kérdés Mao szerepe. Vajon a kínai vezető valóban fel akarta számolni Lin Piao politikai táborát 1971-ben? A történészek többsége szerint erre utalnak jelek. Mao korábbi politikai módszereit ismerve nem lenne meglepő, ha fokozatosan igyekezett volna csökkenteni egy túl erős szövetséges befolyását.

Mao azonban nem feltétlenül egyetlen lépésben gondolkodott. A kínai politikai kultúrában a vezetők gyakran hosszú ideig egyensúlyoztak különböző csoportok között. Egy korábbi szövetséges gyengítése nem mindig jelentette azonnali eltávolítását.

Lin számára éppen ez jelentette a legnagyobb problémát. Nem tudhatta pontosan, hogy Mao milyen döntést készít elő. A rendszer működése miatt a bizonytalanság önmagában is politikai veszélyt jelentett.

A negyedik kérdés a repülőgép lezuhanása. A rendelkezésre álló adatok alapján komolyan vehető magyarázat az üzemanyag-probléma és a sikertelen leszállási kísérlet, de az utolsó percek nem rekonstruálhatók egy modern légikatasztrófa-vizsgálat bizonyosságával. A források ugyanakkor nem kínálnak meggyőző bizonyítékot arra, hogy a gépet lelőtték vagy szándékosan megsemmisítették volna.

A történelmi kutatás egyik fontos tanulsága, hogy nem minden rejtély mögött feltétlenül található egyetlen titkos magyarázat. Néha maga a rendszer termeli ki a bizonytalanságot. A zárt döntéshozatal, a politikai félelem és a dokumentumok hiánya miatt bizonyos kérdésekre soha nem lehet teljes választ adni. Lin Piao esetében valószínűleg több tényező egyszerre vezetett a tragédiához.

Egyfelől ott volt Mao hatalmi rendszere, amelyben még a legmagasabb rangú vezetők sem rendelkeztek valódi biztonsággal. Másfelől ott volt Lin saját politikai

szerepe: részt vett a maoista rendszer működtetésében, támogatta a kulturális forradalom ideológiai kampányait, és hozzájárult más vezetők eltávolításához. Harmadrészt ott volt a családja és környezete, amely a politikai veszélyt valószínűleg saját túlélésük kérdéseként értelmezte.

A történet egyik legnagyobb tragédiája éppen ebben rejlik. Lin Piao nem kívülállóként került szembe a rendszerrel, hanem annak egyik legfontosabb építőjeként. Ugyanaz a politikai logika, amely őt felemelte, később ellene fordult.

Ez a felismerés segít megérteni azt is, miért volt a Lin-ügy olyan fontos Mao számára. Nem csupán egy rivális eltávolításáról volt szó. A történet arra szolgált bizonyítékkul, hogy a rendszer még saját legmagasabb rangú vezetőit is képes megtisztítani, ha azok eltérnek a kijelölt iránytól.

A Lin Piao-ügy túlmutat egy puccskísérlet történetén. Egy olyan politikai rendszer története, amelyben a lojalitás állandó bizonyításra szorult, a hatalom pedig nem jelentett védelmet.

14. fejezet - A tábornokok bukása

Lin Piao halálával a kínai vezetés számára nem ért véget a válság. A repülőgép lezuhanása ugyan megszüntette a legfontosabb kérdést – mi történik magával a marsallal –, de nem oldotta meg azt a politikai problémát, amelyet a Lin körül kialakult katonai hálózat jelentett. Mao számára nem volt elegendő egyetlen ember eltávolítása. Meg kellett semmisíteni azt a csoportot is, amelyet a hivatalos értelmezés szerint Lin hatalmi bázisának tekintettek.

A kínai politikai rendszerben egy magas rangú vezető bukása szinte mindig magával vonta közvetlen környezetének eltávolítását is. A pártvezetés nem csupán személyi kérdésként kezelte ezeket az ügyeket, hanem úgy tekintett rájuk, mint egy politikai irányzat elleni fellépésre. Így történt ez korábban Peng Te-huaj esetében, majd később Liu Sao-csi és más vezetők esetében is. Lin Piao bukása után a hadsereg vezetésében kezdődött meg a tisztogatás.

A legfontosabb célpontok azok a katonai vezetők voltak, akik az előző években közel kerültek Linhez, vagy akik a kulturális forradalom idején jelentős politikai szerepet kaptak. Közéjük tartozott többek között Vu Fa-hszen, a légierő parancsnoka, Li Cuo-peng, a hadsereg egyik magas rangú vezetője, valamint Csiu

Huj-cuo és más tisztek, akiket a későbbi kínai történetírás a „Lin Piao-klikk” tagjaiként emlegetett.

A „klikk” kifejezés önmagában is sokat elárul arról, hogyan értelmezte a pártvezetés a történeteket. A kínai politikai nyelvben ez a szó nem semleges csoportmegjelölés volt: olyan személyeket jelölt, akiket illegitim hatalmi törekvéssel vádoltak. A megnevezés politikai ítéletet tartalmazott még azelőtt, hogy a részletes vizsgálatok lezárultak volna.

A hadsereg vezetőinek eltávolítása azonban nem volt egyszerű feladat. A Népi Felszabadító Hadsereg a kulturális forradalom éveiben megerősödött, és sok tekintetben az állam egyik legfontosabb működő intézményévé vált. Mao nem akarta meggyengíteni annyira, hogy az veszélyeztesse az ország stabilitását.

Ezért a tisztogatás fokozatosan zajlott. A vezetőket először háttérbe szorították, majd vizsgálatok alá vonták, végül politikailag elítélték őket. A folyamat azt mutatta, hogy Mao számára továbbra is fontos volt a hadsereg ellenőrzése, de ugyanakkor nem akarta megismételni azt a helyzetet, amelyben egyetlen katonai vezető túl nagy befolyásra tett szert.

Vu Fa-hszen szerepe különösen érdekes. A légierő parancsnokaként olyan pozícióban volt, amely a Lin-ügy szempontjából stratégiai jelentőségűvé tette. A hivatalos vád szerint ő részt vett a Mao elleni katonai összeesküvés előkészítésében, és támogatta Lin Li-kuo terveit.

Későbbi visszaemlékezéseiben Vu Fa-hszen más képet festett saját szerepéről. Azt állította, hogy bár ismerte a Lin körül kialakult helyzetet, nem vett részt tényleges puccstervezésben. Természetesen ezeket a vallomásokat is óvatosan kell kezelni, hiszen olyan ember beszélt, aki egy politikai vereség után próbálta megmagyarázni saját felelősségét.

A történészek számára éppen ez jelenti a Lin-ügy egyik legnagyobb nehézségét. A túlélő szereplők visszaemlékezései gyakran önvédelmi szempontokat is tartalmaznak. Egy diktatórikus rendszerben, ahol egy politikai ítélet akár életre szóló következményekkel járhatott, az érintettek nem mindig tudtak szabadon beszélni saját szerepükről.

A katonai tisztogatás ugyanakkor nemcsak büntetés volt, hanem hatalmi átrendeződés is. Mao és Csou En-laj olyan vezetőket igyekeztek előtérbe helyezni, akik kevésbé kötődtek a korábbi katonai csoportokhoz. A cél

az volt, hogy a hadsereg ismét egyértelműen a pártvezetés ellenőrzése alatt működjön.

A Lin-ügy egyik következménye az lett, hogy a kínai hadsereg politikai szerepe átmenetileg csökkent. A kulturális forradalom idején a katonák számos civil és pártfunkciót átvettek, de a hetvenes évek elején a vezetés már igyekezett visszaállítani a hagyományosabb pártirányítást.

Ez azonban nem jelentette a hadsereg jelentőségének megszűnését. Kína biztonsági helyzete továbbra is számos kihívást tartogatott, különösen a Szovjetunióval fennálló konfliktus miatt. Mao számára ezért kettős cél maradt: megakadályozni egy önálló katonai hatalmi központ kialakulását, miközben fenntartani a hadsereg ütőképességét.

A Lin Piao-ügy másik fontos következménye az utódlás kérdésének újragondolása lett. Mao számára világossá vált, hogy egy hivatalosan kijelölt örökös veszélyes lehet. Lin kijelölése után ugyanis nem a stabil átmenet következett, hanem a rendszer egyik legsúlyosabb válsága.

Ezután Mao sokkal óvatosabban kezelte az utód kérdését. Több vezetőt is közelebb engedett magához, de

egyikük sem kapott olyan egyértelmű státuszt, mint korábban Lin. A hatalomátadás problémája így továbbra is megoldatlan maradt.

A Lin-kör felszámolása után a kínai propaganda hosszú ideig igyekezett lezártnak tekinteni az ügyet. A hivatalos álláspont szerint az összeesküvők lelepleződtek, a párt pedig megvédte a forradalmat. A valóságban azonban a Lin-ügy számos kérdést nyitva hagyott. Különösen azt, hogy mennyire volt személyes Mao és Lin konfliktusa, és mennyire volt a rendszer működésének következménye.

Mert ha Lin Piao valóban összeesküvő volt, akkor felmerül a kérdés, hogyan juthatott el odáig, hogy Mao éppen őt választotta utódjául. Ha viszont inkább egy politikai csapda áldozata lett, akkor meg kell érteni, miért és hogyan veszítette el azt a bizalmat, amely korábban a legmagasabb pozícióba emelte.

A válaszhoz vissza kell térni Mao személyes politikai módszereihez. Lin története ugyanis nem érthető meg a maoista hatalomgyakorlás logikája nélkül: egy olyan rendszerben, ahol a vezető egyszerre épített szövetségeket és rombolt le korábbi kapcsolatokat, ahol a lojalitás állandó bizonyításra szorult, és ahol a politikai

túlélés gyakran fontosabb volt az intézményeknél.

15. fejezet - Mao hatalmi rendszere és a szövetségesek bukása

Lin Piao története önmagában nem magyarázható meg. Ahhoz, hogy érthetővé váljon, miért jutott el egy Mao által kijelölt utód addig a pontig, hogy állítólag saját mentorja ellen fordult, meg kell vizsgálni azt a politikai rendszert, amelyben ez megtörténhetett. A Lin-ügy ugyanis nem egy különleges kivétel volt, hanem egy hosszabb történelmi minta része.

Mao Ce-tung politikai pályáját végigkísérte a korábbi szövetségesek felemelkedése és bukása. Azok a vezetők, akik egy időszakban nélkülözhetetlenek bizonyultak számára, később gyakran veszélyessé váltak a szemében. Ez nem feltétlenül azért történt, mert ezek az emberek kezdettől fogva ellene készültek volna, hanem azért, mert Mao politikai gondolkodásában a hatalom középpontjában mindig a forradalmi vezető személyes tekintélye állt.

A kommunista párt hivatalos szervezetei fontosak voltak, de nem jelentettek valódi ellensúlyt a legfelső vezetővel szemben. A döntő kérdés az volt, hogy ki élvezi Mao bizalmát egy adott pillanatban.

Ez a rendszer már a kínai kommunista mozgalom korai időszakában kialakult. Mao a harmincas és negyvenes években a párton belüli küzdelmek során fokozatosan szerezte meg vezető szerepét. Ezekben a konfliktusokban megtanulta, hogy a politikai ellenfelek nemcsak nyílt riválisok lehetnek, hanem olyan régi elvtársak is, akik eltérően értelmezik a forradalom útját.

A forradalmi mozgalmakban gyakran jelenik meg az a sajátos logika, amely szerint a belső vita nem egyszerű véleménykülönbség, hanem a célok elárulása. Mao politikai kultúrájában ez különösen erősen érvényesült. Aki eltért az általa meghatározott iránytól, könnyen a forradalom ellenségének minősülhetett.

Ennek egyik legkorábbi példája Kao Kang esete volt az 1950-es években. Kao a kommunista rendszer egyik fontos vezetője volt, különösen az északkelet-kínai ipari térségekben rendelkezett jelentős befolyással. 1954-ben azonban politikai összeesküvéssel vádolták meg, és eltűnt a vezetésből. Az ügy megmutatta, hogy még a párt legfelső köreiben sem létezett olyan pozíció, amely végleges védelmet biztosított volna.

A legdrámaibb példa azonban Liu Sao-csi bukása volt. Liu Mao utáni időszak egyik legfontosabb vezetőjének

számított, az államelnöki tisztséget töltötte be, és a párt egyik legnagyobb tekintélyű politikusának tartották. A nagy ugrás kudarca után azonban ő és más pragmatikus vezetők nagyobb szerepet kaptak a gazdasági korrekciókban.

Mao ezt részben veszélynek tekintette. Attól tartott, hogy a párton belül olyan irányzat erősödik meg, amely eltávolodik a folyamatos forradalomtól. A kulturális forradalom során Liu Sao-csit nyilvánosan megalázták, eltávolították minden tisztségéből, majd 1969-ben meghalt.

Liu sorsa fontos előzménye volt Lin Piao történetének. Azt bizonyította, hogy az utód kérdése a maoista rendszerben nem jelentett biztosítékot. Egy vezető lehetett Mao támogatója egyik évben, majd politikai ellenség a következőben.

Lin Piao ezt a példát jól ismerhette. Éppen ezért különös kérdés, hogy miért vállalta mégis az utód szerepét. Talán azért, mert úgy vélte, hogy különleges katonai helyzete megvédi. Talán azért, mert nem volt más lehetősége. Vagy talán azért, mert abban az időszakban valóban hitt abban, hogy Mao mellett maradva biztosíthatja Kína jövőjét. A válasz valószínűleg

több tényező együttese.

Mao hatalomgyakorlásának egyik fontos eleme az volt, hogy szándékosan fenntartotta a bizonytalanságot saját környezetében. A vezetők soha nem lehettek teljesen biztosak abban, hogy Mao valóban támogatja-e őket, vagy csak ideiglenesen használja fel őket politikai céljaihoz.

Ez a bizonytalanság különleges engedelmességi kultúrát hozott létre. A vezetők gyakran túlzottan igyekeztek bizonyítani hűségüket, mert attól tartottak, hogy a legkisebb eltérés is politikai veszélyt jelenthet. A Mao-kultusz ezért nemcsak propagandaeszköz volt, hanem a hatalmi rendszer működésének egyik alapja.

Lin Piao pályája ennek egyik leglátványosabb példája. Ő segített megszervezni Mao személyi kultuszának egyik legfontosabb szimbólumát, a Vörös könyv köré épülő kampányt. Ugyanakkor éppen ez a feltétlen lojalitás tette később sebezhetővé. Ha Mao legközelebbi híve egyszer ellenséggé válik, akkor a rendszernek azt is meg kellett magyaráznia, hogyan lehetett ilyen hosszú ideig megtéveszteni a pártot.

A válasz az lett, hogy Lin „kettős játékot” folytatott. Ez azonban jól illeszkedett a maoista politikai logikába: az

ellenfél mindig nemcsak tévedett, hanem tudatosan megtévesztett.

A politikai harcokban ez a gondolkodásmód lehetetlenné tette a kompromisszumot. Ha valakit egyszer ellenségként határoztak meg, akkor korábbi érdemei elvesztették jelentőségüket. A múlt átértelmeződött az aktuális politikai szükségletek szerint.

Lin Piao esetében ez különösen látványos volt. A hadseregben korábban hősként tisztelték, a kulturális forradalom egyik legfontosabb vezetője volt, Mao utódjának nevezték. Néhány évvel később azonban ugyanaz a rendszer, amely felemelte, árulónak nevezte.

Ez a fordulat nemcsak Lin személyes tragédiáját mutatja, hanem a maoista rendszer egyik alapvető ellentmondását is. A rendszer állandó forradalmat hirdetett, de közben szüksége volt stabil vezetőkre és intézményekre. Amikor ezek a vezetők túl erőssé váltak, Mao veszélyt látott bennük.

A hadsereg különösen érzékeny terület volt. Egy országban, ahol a párt és a hadsereg szorosan összefonódott, a katonai vezetők politikai súlya mindig potenciális kihívást jelentett. Mao ezért egyszerre támaszkodott a hadseregre és tartott tőle. Lin Piao

felemelkedése és bukása ennek az ellentmondásnak a legdrámaibb példája.

16. fejezet - A Lin-ügy öröksége Mao után

1976 szeptemberében meghalt Mao Ce-tung. Halála nemcsak egy korszak végét jelentette Kínában, hanem lehetőséget teremtett arra is, hogy a pártvezetés újraértékelje az elmúlt évtizedek legfontosabb politikai küzdelmeit. A kulturális forradalom öröksége, Mao személyi kultusza és a vezetők közötti hatalmi harcok kérdése elkerülhetetlenné vált. Ebben az új politikai környezetben Lin Piao története is új értelmezési keretbe került.

A Mao utáni kínai vezetés számára azonban rendkívül kényes feladat volt a múlt értékelése. Nem lehetett egyszerűen elutasítani Mao teljes politikai örökségét, hiszen a kommunista párt legitimitásának jelentős része továbbra is az ő forradalmi szerepére épült. Ugyanakkor a kulturális forradalom katasztrófáját sem lehetett figyelmen kívül hagyni. A pártnak olyan magyarázatra volt szüksége, amely egyszerre ítéli el a korszak túlkapásait és őrzi meg Mao történelmi jelentőségét.

Az 1981-ben elfogadott történelmi határozat ezt a kettős célt szolgálta. A dokumentum a kulturális

forradalmat súlyos hibának minősítette, amely jelentős károkat okozott az országnak és a pártnak. Ugyanakkor Mao szerepét nem utasította el teljes egészében. A hivatalos értékelés szerint Mao életének korábbi szakaszában meghatározó szerepet játszott a kommunista forradalom sikerében, de élete végén súlyos politikai hibákat követett el.

Ebben az új értelmezésben Lin Piao helyzete is megváltozott. Már nem lehetett kizárólag a maoista propaganda által kialakított képben kezelni, amely szerint ő volt a forradalom egyik legnagyobb árulója. A történészek számára egyre inkább olyan politikus alakja rajzolódott ki, aki egyszerre volt részese és áldozata annak a rendszernek, amelyben felemelkedett.

Ez azonban nem jelentette Lin teljes rehabilitációját. A kínai pártvezetés továbbra is fenntartotta azt az álláspontot, hogy Lin felelős volt Mao elleni összeesküvésért. A különbség inkább abban állt, hogy a hangsúly fokozatosan eltolódott: Lin már nem egy önálló gonosztevéként jelent meg, hanem a kulturális forradalom politikai káoszának egyik következményeként.

A reformkorszak történészei számára a Lin-ügy egyik legfontosabb tanulsága az lett, hogy a maoista rendszerben a politikai lojalitás rendkívül törékeny volt. Egy vezető helyzete nem intézményi garanciákon alapult, hanem személyes kapcsolatokon. Amíg Mao bizalmát élvezte, valaki hatalmas hatalommal rendelkezhetett. Amikor azonban ez a bizalom megszűnt, korábbi érdemei sem jelentettek védelmet.

Lin Piao pályája ezért jól példázza a kínai kommunista rendszer egyik alapvető ellentmondását. A párt hivatalosan kollektív vezetést hirdetett, a gyakorlatban azonban a legfontosabb döntések gyakran egyetlen személy körül összpontosultak. Ez a rendszer rövid távon hatékony lehetett a hatalom megszerzésében és megtartásában, hosszú távon azonban állandó bizonytalanságot teremtett a vezetői elitben.

A Lin-ügy másik fontos öröksége az utódlás kérdése lett. Mao halála után a kínai vezetés számára világossá vált, hogy az örökös kijelölésének maoista gyakorlata veszélyes. Lin Piao előtt Liu Sao-csi sorsa mutatta meg, hogy egy kijelölt vagy feltételezett utód sem rendelkezik valódi biztonsággal. A vezetés ezért a későbbi évtizedekben igyekezett intézményesebb szabályokat kialakítani az átmenetekre.

Ez természetesen nem jelentette a személyes hatalom teljes megszűnését Kínában, de a reformkorszak vezetői – különösen Teng Hsziao-ping – tudatosan próbálták elkerülni a Mao-korszakhoz hasonló helyzeteket. A párton belüli kollektív döntéshozatal, a vezetők életkori korlátozása és a hatalmi átmenetek szabályozása részben annak a felismerésnek volt a következménye, hogy a korábbi rendszer túl sokat függött egyetlen ember akaratától.

Lin Piao neve azonban a kínai történelemben továbbra is érzékeny téma maradt. A hivatalos megemlékezésekben nem kapott olyan helyet, mint a kommunista forradalom más vezetői. Nem lett belőle rehabilitált történelmi alak, mint később például néhány más, korábban félreállított politikusból.

Ennek egyik oka az volt, hogy Lin ügye közvetlenül Mao személyéhez kapcsolódott. Egy teljes rehabilitáció szükségszerűen felvetette volna a kérdést: ha Lin nem egyszerű áruló volt, akkor mennyiben volt felelős Mao azért a politikai rendszerért, amelyben ez a konfliktus kialakulhatott?

A kínai vezetés ezt a kérdést nem akarta teljes mélységében megnyitni. A reformkorszak politikai

stabilitása érdekében szükség volt bizonyos történelmi határok fenntartására. Mao szerepének kritikája ezért mindig korlátozott maradt.

A nemzetközi történetírás ezzel szemben egyre inkább árnyalt képet alakított ki Linről. Kutatók, mint Frederick Teiwes, Warren Sun vagy Jin Qiu munkái arra mutattak rá, hogy a Lin-ügy nem érthető meg pusztán egy összeesküvés történeteként. A személyes ambíciók, a családi kapcsolatok, a katonai érdekek és a maoista hatalmi mechanizmusok egyaránt szerepet játszottak benne.

A kutatók különösen fontosnak tartották annak vizsgálatát, hogyan működött a félelem a kínai vezetésben. Egy olyan rendszerben, ahol a korábbi vezetők hirtelen ellenséggé válhattak, a politikusok gyakran nemcsak a hatalom megszerzéséért, hanem saját túlélésükért is küzdöttek.

Lin Piao esetében ez különösen tragikus következményekhez vezetett. Ha elfogadjuk a hivatalos verziót, akkor egy olyan vezetőt látunk, aki hatalomvágyból fordult Mao ellen. Ha a kritikusabb értelmezéseket követjük, akkor egy olyan embert látunk, aki felismerte helyzetének veszélyét, de már nem tudott

kilépni abból a politikai rendszerből, amelynek egyik legfontosabb alakja volt. Mindkét értelmezésben közös azonban egy alapvető tény: Lin Piao nem külső ellenségként jelent meg a maoista Kínában, hanem a rendszer belső terméke volt.

Ez teszi történetét különösen fontossá. A Lin-ügy nemcsak egy személy bukásáról szól, hanem arról is, hogyan működik egy olyan politikai rendszer, amelyben a vezetőhöz való közelség egyszerre jelenthet hatalmat és veszélyt.

17. fejezet - Ki volt valójában Lin Piao?

A Lin Piao-ügy több mint ötven évvel az események után is azért foglalkoztatja a történészeket, mert nehéz egyetlen, végleges kategóriába sorolni a marsallt. A kínai hivatalos történetírásban hosszú ideig árulóként szerepelt, aki saját hatalmi ambíciói miatt fordult Mao Ce-tung ellen. A kritikusabb történeti értelmezések azonban egy sokkal összetettebb alakot mutatnak: egy katonai vezetőt, aki aktívan részt vett a maoista rendszer kiépítésében, de végül maga is annak áldozatává vált. A két kép nem feltétlenül zárja ki egymást.

Lin Piao nem volt demokratikus reformer, aki kívülről próbálta volna megváltoztatni a rendszert. Egész

pályafutása a kínai kommunista forradalomhoz kötődött. Részt vett a polgárháborúban, fontos szerepet játszott a kommunista hatalomátvételben, majd a koreai háború után a hadsereg egyik legnagyobb tekintélyű vezetője lett. A Mao-rendszer egyik építője volt, nem annak külső kritikusa.

Éppen ez teszi különlegessé a történetét. Nem egy ellenfél került szembe a rendszerrel, hanem egy olyan ember, aki annak legmagasabb szintjén mozgott, és akinek bukása megmutatta a maoista politikai logika szélsőséges következményeit.

Lin katonai tehetségét még kritikusai sem vitatták. A kínai forradalom első évtizedeiben rendkívül fontos szerepet játszott a Vörös Hadsereg megszervezésében. A polgárháború során alkalmazott hadműveleti módszerei, a csapatok fegyelmének fenntartása és stratégiai gondolkodása miatt Mao egyik legértékesebb katonai vezetőjének számított.

Ugyanakkor személyisége jelentősen különbözött több más kommunista vezetőétől. Lin visszahúzódóbb, kevésbé karizmatikus politikus volt, aki inkább katonai szakemberként gondolkodott. Nem rendelkezett olyan tömegbázissal, mint Mao, és nem épített ki önálló

ideológiai rendszert.

Ez a tulajdonság egy ideig előnyt jelentett számára. Mao számára olyan utódra volt szükség, aki nem jelentett nyílt politikai kihívást, de rendelkezik elegendő tekintéllyel ahhoz, hogy elfogadják a pártban és a hadseregben. Lin ebbe a szerepbe tökéletesen illeszkedett.

A probléma azonban éppen ebből fakadt. Egy vezető, aki elég erős ahhoz, hogy Mao utódja legyen, szükségszerűen rendelkezik bizonyos önálló hatalommal is. Ez pedig egy olyan rendszerben, ahol a legfelső vezető nem akart valódi riválist maga mellett, veszélyforrássá válhatott. Lin tragédiája tehát részben abból fakadt, hogy sikeres volt.

Ha gyengébb katonai vezető lett volna, valószínűleg soha nem emelkedik olyan magasra, hogy Mao utódjává váljon. Ha viszont nem rendelkezett volna önálló katonai tekintéllyel, talán kevésbé vált volna gyanússá a pártvezető szemében.

A történet egyik legfontosabb tanulsága, hogy a maoista rendszerben a hatalom nem stabil intézményekre épült. A vezetők helyzetét nem elsősorban tisztségük vagy szabályok biztosították, hanem Mao

személyes támogatása. Ez pedig mindig változó és kiszámíthatatlan tényező volt.

Lin Piao esetében különösen látványos ez az ellentmondás. 1969-ben hivatalosan Mao utódjává nyilvánították. A párt legfontosabb dokumentumában szerepelt a neve, mint a jövő vezetője. Alig két évvel később ugyanaz a rendszer már úgy mutatta be, mint a kommunista forradalom ellenségét. Kevés történelmi példa mutatja ilyen élesen, milyen gyorsan változhat egy diktatórikus rendszerben egy politikus megítélése.

Lin életének másik fontos kérdése az erkölcsi felelősség. Még ha el is fogadjuk azt az értelmezést, hogy nem ő kezdeményezte a Mao elleni összeesküvést, nem lehet figyelmen kívül hagyni a szerepét a kulturális forradalom időszakában.

A hadsereg politikai eszközzé alakítása, Mao személyi kultuszának támogatása és a Vörös könyv köré épített kampány mind olyan folyamatok voltak, amelyekhez Lin aktívan hozzájárult. Része volt annak a rendszernek, amely később őt is elpusztította.

Ez a kettősség teszi nehézé történelmi megítélését. Nem lehet egyszerűen áldozatként bemutatni, mert jelentős felelőssége volt a maoista rendszer

működésében. De pusztán árulóként sem értelmezhető, mert bukása sokkal inkább egy olyan politikai struktúra következménye volt, amelyben a szövetségesek folyamatosan potenciális ellenfelekké válhattak.

A Lin Piao-ügy a kommunista rendszerek általánosabb problémáira is rámutat. Sok egypárti rendszerben megfigyelhető, hogy a vezető körül kialakuló hatalmi körök idővel veszélyessé válnak. A vezető ezért újra és újra lecseréli szövetségeseit, miközben minden újabb tisztogatás tovább növeli a bizonytalanságot.

A Szovjetunióban Sztálin és a pártelit kapcsolata hasonló logikát követett. Sztálin is rendszeresen eltávolította korábbi munkatársait, amikor túl erősnek érezte őket. Mao ugyan más történelmi környezetben működött, de a személyes hatalom és a bizalmatlanság szerepe hasonló volt.

Lin Piao története ezért túlmutat Kínán. Egy olyan politikai világ példája, amelyben a hűség bizonyítása soha nem lehetett végleges, mert a vezető hatalmának fenntartása gyakran éppen a korábbi hívek eltávolítását követelte.

A marsall utolsó útja ezért nem csupán egy sikertelen összeesküvés vagy egy repülőgép-baleset története. Egy

politikai rendszer belső működésének lenyomata.

Aki Mao mellett állt, annak hatalma volt. De ugyanebből következett a legnagyobb veszély is: ha egyszer Mao ellen fordult a bizalom, ugyanaz a közelség, amely korábban felemelte, a bukás okává válhatott. Lin Piao neve ezért maradt fenn a történelemben egyszerre katonai zseni, politikai végrehajtó, lehetséges összeesküvő és tragikus szereplő alakjaként.

A rejtély talán nem az, hogy Lin miért bukott el. A nagyobb kérdés az, hogyan juthatott el valaki egy olyan rendszerben a legmagasabb csúcsra, amely végül szinte törvényszerűen maga alá temette a saját vezetőit.

18. fejezet - A rejtély, amely nem ért véget

A Lin Piao-ügy különös helyet foglal el a 20. századi politikai rejtélyek között. Sok történelmi esemény esetében idővel előkerülnek új dokumentumok, megnyílnak az archívumok, és a korábban vitatott kérdések tisztázódnak. Lin Piao története azonban több mint ötven év elteltével is számos bizonytalanságot őriz. Nem azért, mert semmit sem tudunk róla, hanem éppen azért, mert a rendelkezésre álló információk egy része nem illeszthető össze teljes bizonyossággal egyetlen történetté.

Biztosan tudjuk, hogy Lin Piao 1971 szeptemberében meghalt egy repülőgép-szerencsétlenségben Mongóliában. Tudjuk, hogy addigra Mao és közte súlyos politikai válság alakult ki. Tudjuk, hogy Lin környezetében létezett egy Mao-ellenes csoport, amely radikális megoldásokat fontolgatott. Tudjuk azt is, hogy a kínai vezetés a tragédia után teljesen átértelmezte Lin szerepét. Ami továbbra is kérdéses, az a pontos kapcsolat ezek között a tények között.

A történészek számára a legnagyobb kihívást az jelenti, hogy a Lin-ügyben egyszerre kell figyelembe venni a politikai rendszer működését, az egyéni döntéseket és a véletlen szerepét. A történelemben ritkán fordul elő, hogy egyetlen magyarázat minden részletet megvilágít. Lin esetében különösen veszélyes lenne valamelyik szélsőséges értelmezést elfogadni: azt, hogy ő kizárólag hideg fejjel tervező hatalmi játékos volt, vagy azt, hogy teljesen passzív áldozatként sodródott az eseményekkel. Valószínűbb, hogy a valóság ennél bonyolultabb.

Lin Piao egész pályafutása azt mutatja, hogy rendkívül alkalmazkodó politikus volt. A kínai kommunista mozgalom különböző korszakain keresztül megőrizte pozícióját, miközben sok korábbi vezető elbukott. Képes

volt felismerni a politikai erőviszonyokat, és tudta, mikor kell visszahúzódnia vagy mikor kell támogatnia Mao irányvonalát.

Ez az alkalmazkodóképesség segítette felemelkedését, de végül hozzájárulhatott bukásához is. Aki hosszú időn keresztül egy személyes hatalomra épülő rendszerben próbál túlélni, annak folyamatosan egyensúlyoznia kell a lojalitás és az önállóság között. Ha túlságosan hűségesnek mutatkozik, elveszítheti saját politikai súlyát. Ha viszont túl erőssé válik, veszélyessé válhat a vezető számára. Lin pontosan ebbe a csapdába került.

Mao számára kezdetben ideális partner volt. Nem jelentett olyan nyílt politikai kihívást, mint Liu Sao-csi vagy más pártvezetők, ugyanakkor katonai tekintélye miatt alkalmas volt arra, hogy stabilizálja a rendszert a kulturális forradalom káoszában. De éppen a hadsereg feletti befolyása és hivatalos utódi szerepe miatt vált olyan személlyé, akit Mao már nem tudott teljesen figyelmen kívül hagyni.

A kínai politikai rendszer egyik legnagyobb ellentmondása az volt, hogy miközben szüksége volt erős vezetőkre, nem tűrte az önálló hatalmi központok kialakulását. A rendszer tehát folyamatosan újratermelte

saját válságait. Lin Piao bukása ennek a logikának a következménye volt.

Érdemes megvizsgálni azt is, hogyan alakult volna Kína története, ha Lin életben marad. Ez természetesen történelmi feltételezés, de a kérdés azért érdekes, mert Lin hivatalosan Mao utódja volt.

Egyes elemzők szerint Lin vezetése alatt Kína valószínűleg keményebb katonai irányvonalat követett volna. A hadsereg szerepe erősebb maradhatott volna, és a külpolitikai nyitás az Egyesült Államok felé talán lassabban valósul meg.

Mások szerint azonban ez túlzott leegyszerűsítés. Lin nem rendelkezett olyan politikai programmal, amely egyértelmű alternatívát jelentett volna Mao után. Nem volt olyan reformelképzelése, mint később Teng Hsziao-pingnek, és nem alakított ki saját ideológiai irányzatot sem. Lehetséges, hogy Lin hatalomra kerülése esetén Kína nem egy teljesen más útra lépett volna, hanem inkább a maoista rendszer egy másik változata alakult volna ki.

A történelmi irónia az, hogy Lin bukása végül hozzájárult azoknak az erőknek a megerősödéséhez, amelyek később megváltoztatták Kínát. A hetvenes évek

második felében a párton belül egyre nagyobb szerepet kaptak azok a vezetők, akik a gazdasági fejlődést, a pragmatikus politikát és az intézményesebb működést hangsúlyozták.

A kulturális forradalom lezárása és Mao halála után Kína új korszakba lépett. Ebben a korszakban Lin Piao már nem a jelen politikai szereplője volt, hanem egy figyelmeztető történelmi példa.

A kínai vezetés számára azonban a Lin-ügy öröksége máig kényes kérdés maradt. Az eset ugyanis túl sok alapvető kérdést vet fel a maoista rendszer működéséről. Ha Lin valóban áruló volt, akkor hogyan kerülhetett ilyen közel a hatalomhoz? Ha pedig inkább a rendszer áldozata lett, akkor milyen felelősség terheli azt a politikai struktúrát, amely lehetővé tette ezt a tragédiát? Ezekre a kérdésekre a kínai hivatalos történetírás nem adott teljes választ.

A külföldi kutatók számára viszont éppen ezek a kérdések teszik Lin történetét jelentőssé. Az ő sorsa megmutatja, hogyan működött egy olyan rendszer, amelyben a személyes lojalitás fontosabb volt az intézményi garanciáknál, és ahol a hatalom csúcsán álló emberek is állandó bizonytalanságban éltek.

Lin Piao életének utolsó éve nem egy elszigetelt politikai botrány története. Beilleszkedik abba a hosszabb folyamatba, amelyben a kommunista forradalom vezetői egymás után kerültek konfliktusba azzal a rendszerrel, amelynek létrehozásában maguk is részt vettek. Peng Te-huaj, Liu Sao-csi és Lin Piao története különböző formában, de ugyanarra a problémára mutat rá: a maoista Kínában a forradalom gyermekei sem voltak biztonságban a forradalomtól.

Lin Piao végső öröksége ezért nem csupán az, hogy mi történt vele 1971 szeptemberében. Ennél fontosabb az a kérdés, amelyet története felvet: hogyan működhet egy olyan politikai rendszer, amelyben a legnagyobb hűség bizonyítása sem garantálja, hogy valaki nem válik egyik napról a másikra ellenséggé?

Erre a kérdésre a Lin Piao-ügy nem ad egyszerű választ. De éppen ezért maradt a modern történelem egyik legérdekesebb politikai rejtélye.

19. fejezet - A Lin Piao-ügy és a kommunista világ válsága

Lin Piao bukása nemcsak Kína belső történetében jelentett fordulópontot. Az esemény a nemzetközi kommunista mozgalom számára is fontos jelzés volt:

megmutatta, hogy a világ egyik legnagyobb kommunista államában a vezetés legfelső szintjén is olyan mély konfliktusok alakultak ki, amelyek egy ország politikai stabilitását veszélyeztethették.

A kommunista országokban a hetvenes évek elején már korántsem létezett az a korábbi kép, amely szerint a szocialista államok egyetlen egységes politikai tömböt alkotnak. A Szovjetunió és Kína szakítása alapvetően átalakította a nemzetközi kommunizmus viszonyait. Lin Piao története pedig újabb bizonyítékot szolgáltatott arra, hogy a kommunista rendszerek közötti és azokon belüli konfliktusok sokkal összetettebbek voltak annál, mint ahogy a hivatalos ideológia bemutatta.

A moszkvai vezetés számára Lin bukása egyszerre volt propagandaeszköz és stratégiai kérdés. A szovjet értelmezés szerint a történetek azt bizonyították, hogy a kínai maoizmus zsákutcába jutott. A Kreml már évek óta támadta Maót azért, mert szerinte eltért a marxizmus-leninizmus hagyományos útjától, és egy személy köré épülő nacionalista rendszert hozott létre.

Lin Piao bukása ezt a kritikát látszott alátámasztani. Ha Mao legközelebbi munkatársa és hivatalos utódja állítólag ellene fordult, az a szovjet értelmezés szerint azt

mutatta, hogy a pekingi rendszer belső válságban van.

Ugyanakkor Moszkva számára az ügy kellemetlen kérdéseket is felvetett. A kínai hivatalos változat szerint Lin a Szovjetunió felé menekült. Ez azt jelentette volna, hogy egy magas rangú kínai vezető éppen a legnagyobb rivális államban keresett volna menedéket. A szovjet vezetés számára ez diplomáciailag érzékeny helyzetet teremtett, hiszen nem akarta azt a látszatot kelteni, hogy támogatja a kínai vezetés elleni összeesküvéseket.

A szovjet sajtó ezért visszafogottan kezelte az ügyet. Nem vitatta nyíltan a kínai verziót, de nem is használta ki teljes mértékben propagandacélokra. Moszkva számára fontosabb volt a hosszabb távú stratégiai verseny az Egyesült Államokkal és Kínával, mint egyetlen kínai vezető bukásának részletei.

A kelet-európai kommunista országokban szintén óvatosan reagáltak. Ezek az államok szorosan követték Moszkva politikai irányvonalát, ezért a kínai események értelmezésében is a szovjet álláspontot vették alapul. Ugyanakkor a pártvezetők számára a Lin-ügy fontos figyelmeztetés volt: még a legszilárdabbnak látszó kommunista rendszerekben is kialakulhatnak súlyos belső hatalmi konfliktusok.

A nyugati világban egészen más kérdések kerültek előtérbe. Az Egyesült Államok és Nyugat-Európa számára a legfontosabb az volt, hogy a kínai belső válság milyen hatással lesz Peking külpolitikai irányára.

Az időzítés különösen érdekes volt. Alig néhány hónappal Lin bukása előtt Henry Kissinger titkos pekingi látogatása előkészítette az amerikai-kínai kapcsolatok történelmi javulását. 1972 februárjában Richard Nixon elnök Kínába utazott, és ezzel új korszak kezdődött a két ország viszonyában. Felmerült a kérdés: vajon Lin Piao bukása megkönnyítette-e ezt a fordulatot?

Egyes elemzők szerint igen. Lin és a hozzá közel álló katonai vezetők a keményebb külpolitikai irányzatot képviselték, amely kevésbé támogatta az Egyesült Államokkal való közeledést. Ebből következően eltávolításuk nagyobb mozgásteret biztosított Mao és Csou En-laj számára.

Más kutatók azonban óvatosságra intenek ezzel az értelmezéssel kapcsolatban. A kínai-amerikai közeledés nem vezethető vissza egyetlen személy eltávolítására. Sokkal inkább a nemzetközi helyzet változása kényszerítette ki: Kína egyre nagyobb fenyegetésként érzékelt a Szovjetuniót, ezért stratégiai érdeke lett az

Egyesült Államokkal való kapcsolat javítása.

Lin Piao szerepe ebben a kérdésben valószínűleg fontosabb volt szimbolikusan, mint ténylegesen. A katonai vezető bukása jelezte, hogy Mao hajlandó átrendezni saját hatalmi környezetét, ha a külpolitikai vagy belpolitikai érdekek ezt kívánják.

A Lin-ügy a világ kommunista pártjai számára is komoly tanulságokat hordozott. A nyugati kommunista mozgalmakban sokan nehezen értelmezték a történeteket. Kína addig sok radikális baloldali csoport számára a forradalmi tisztaság példája volt, különösen azok számára, akik csalódtak a Szovjetunió bürokratikusnak tartott rendszerében. Lin bukása azonban megmutatta, hogy a kínai modell sem mentes a személyi kultusztól, a belső harcoktól és a hatalmi tisztogatásoktól.

A nyugati újbaloldali mozgalmak egy része ekkor kezdett távolodni a maoizmustól. A kulturális forradalomról korábban kialakított romantikus kép fokozatosan szertefoszlott, ahogy egyre több információ vált ismertté a kínai társadalomban zajló üldözésekről és a politikai erőszakról.

Lin Piao története ebben a folyamatban fontos szerepet játszott. Egy olyan rendszer belső

ellentmondásait mutatta meg, amely kívülről sokáig egységesnek és erősnek tűnt.

A történetnek azonban volt még egy kevésbé látványos, de fontos következménye. A kínai vezetés számára Lin bukása azt bizonyította, hogy az utódlás kérdését nem lehet egyszerűen személyes kijelöléssel megoldani.

Mao ugyanis pontosan azt a problémát teremtette meg, amelyet később maga is veszélyesnek ítélt. Amikor kijelölte Lin Piaót utódnak, egy olyan személyt emelt maga mellé, aki egyszerre volt rendkívül erős és rendkívül kiszolgáltatott. Ha Lin gyenge lett volna, nem tudta volna betölteni az utód szerepét. Mivel azonban erős volt, idővel fenyegetéssé válhatott. Ez a paradoxon a maoista rendszer egyik alapvető problémáját tárta fel.

20. fejezet - Az utód nélküli rendszer

Lin Piao bukásának egyik legfontosabb következménye nem egy újabb politikai tisztogatás volt, hanem annak felismerése, hogy a maoista rendszer nem rendelkezik működőképes utódlási mechanizmussal. A kínai kommunista vezetés egyik legnagyobb problémája éppen az volt, hogy miközben Mao egy személyben testesítette meg a forradalom tekintélyét, nem alakított

ki olyan intézményi rendszert, amely biztosíthatta volna a hatalom rendezett átadását.

Lin Piao története ennek a problémának a leglátványosabb példája lett. A férfit, akit Mao maga választott ki utódjának, néhány évvel később a rendszer árulóként bélyegezte meg. A kínai vezetés számára ez nemcsak személyi kudarcot jelentett, hanem komoly politikai tanulságot is. A kérdés egyszerű volt: ha Mao után mindig szükség lesz egy vezetőre, hogyan lehet megakadályozni, hogy az utód önálló hatalmi központtá váljon? A maoista korszakban erre nem született valódi válasz.

Mao politikai gondolkodásának egyik alapvető eleme volt a folyamatos forradalom eszméje. Úgy vélte, hogy még a kommunista rendszer létrejötte után is fennáll annak veszélye, hogy új elit alakul ki, amely eltávolodik a forradalom eredeti céljaitól. Ez a gondolat szolgált a kulturális forradalom egyik ideológiai alapjául is.

A probléma azonban az volt, hogy a folyamatos harc a párton belül állandó bizonytalanságot teremtett. Ha bármelyik vezető eltérhetett a „helyes vonaltól”, akkor senki sem lehetett teljesen biztonságban. Ez rövid távon lehetővé tette Mao számára, hogy ellenőrizze a hatalmi

csoportokat, hosszabb távon azonban gyengítette az intézményeket.

Lin Piao bukása után Mao nem talált egyszerű megoldást. Több vezetőt is közelebb engedett magához, de egyikük sem kapott olyan egyértelmű örökös státuszt, mint korábban Lin.

A hetvenes évek elején két politikus különösen fontos szerepet játszott a kínai vezetésben: Csou En-laj és Teng Hsziao-ping. Kettejük pályája jól mutatja, milyen bizonytalan volt az utódlás kérdése.

Csou En-laj Mao régi harcostársa volt, aki évtizedeken keresztül a rendszer egyik legfontosabb működtetője maradt. Diplomáciai érzéke, pragmatizmusa és szervezőképessége miatt sokan a kínai állam stabilizáló erejének tekintették. Ugyanakkor soha nem jelentett olyan közvetlen kihívást Maóra, mint azok a vezetők, akik saját politikai táborral rendelkeztek.

Teng Hsziao-ping helyzete más volt. Ő a párt egyik legtehetségesebb szervezője volt, de a kulturális forradalom idején őt is eltávolították. Lin bukása után fokozatosan visszatért a politikai életbe, és később ő lett az a vezető, aki alapvetően átalakította Kínát.

A hetvenes évek elején azonban még nem lehetett tudni, hogy Teng milyen szerepet kap majd. Mao számára ő sem volt teljesen megbízható, hiszen korábban már került konfliktusba a radikális maoista irányzattal.

Ez jól mutatja Mao dilemmáját. Olyan vezetőre volt szüksége, aki képes irányítani az országot, de nem válik önálló hatalmi központtá. Csakhogy egy nagy ország vezetéséhez szükséges politikai és szervezeti képességek szinte szükségszerűen önálló befolyást is jelentettek.

Lin Piao esetében ez a probléma katonai formában jelentkezett. Más vezetőknél pártbeli vagy gazdasági hatalmi bázis alakult ki.

A Lin-ügy után a kínai vezetés egyre inkább törekedett arra, hogy csökkentse a hadsereg közvetlen politikai szerepét. A kulturális forradalom alatt a katonák számos civil területen kaptak feladatokat, és a hadsereg vezetői jelentős befolyásra tettek szert. A hetvenes évek közepén azonban megkezdődött ennek visszafordítása.

Ez nem jelentette a hadsereg háttérbe szorítását. Kína továbbra is katonai nagyhatalomként tekintett magára, különösen a Szovjetunióval fennálló konfliktus miatt. A cél inkább az volt, hogy a hadsereg egyértelműen a párt irányítása alatt maradjon, és ne alakulhasson ki önálló

politikai központ.

A Lin Piao-ügy a személyi kultusz problémájára is ráirányította a figyelmet. Mao korábban tudatosan építette saját történelmi szerepét. A kulturális forradalom idején személye szinte vallásos tisztelet tárgyává vált. Ez azonban egyben rendkívül nehezítette az utódlást.

Ha a vezető nem egyszerű politikus, hanem a forradalom szimbolikus megtestesítője, akkor ki követheti őt? Egy utód ugyanis vagy túl gyenge ahhoz, hogy legitim vezető legyen, vagy elég erős ahhoz, hogy veszélyt jelentsen. Lin Piao sorsa pontosan ezt az ellentmondást mutatta meg.

A Mao utáni kínai vezetők ezért tudatosan igyekeztek eltérni ettől a modelltől. A reformkorszakban kialakított szabályok – bár később több ponton megváltoztak – arra törekedtek, hogy a vezetőváltás kevésbé személyes küzdelem, inkább intézményes folyamat legyen. A korlátozott mandátumok, a kollektívabb döntéshozatal és az életkori szabályok mind annak felismeréséből származtak, hogy a maoista korszak egyik legnagyobb gyengesége az utódlás rendezetlensége volt.

Lin Piao története tehát közvetlenül kapcsolódik a későbbi kínai reformokhoz. Nem azért, mert ő maga reformokat akart volna, hanem azért, mert bukása megmutatta a rendszer korlátait.

A kínai kommunista párt számára az egyik legfontosabb tanulság az lett, hogy egy ország vezetése nem épülhet kizárólag egyetlen ember személyes tekintélyére. Mao halála után ezért már nem lehetett ugyanúgy folytatni a politikát, ahogy előtte működött.

A történet azonban még nem zárult le teljesen. Lin Piao halála után ugyanis nemcsak a kínai vezetésnek kellett szembenéznie az események következményeivel. A társadalom számára is kérdés maradt, hogyan lehet értelmezni azt, hogy egy olyan ember, akit néhány évvel korábban még a forradalom egyik legnagyobb hősének neveztek, hirtelen az állam ellenségévé vált.

21. fejezet - Egy eltűnt ember emlékezete

Lin Piao történetének egyik legkülönösebb vonása, hogy halála után politikailag megbukott, majd fokozatosan eltűnt a hivatalos kínai emlékezetből. Egy olyan országban, ahol a történelmi megítélés szorosan kapcsolódott a politikai legitimitáshoz, egy vezető nevének eltávolítása önmagában is politikai üzenetet

hordozott.

Néhány évvel korábban Lin még a kínai kommunista rendszer egyik legismertebb alakja volt. Arcképe ott volt Mao mellett a propagandakiadványokban, neve bekerült a párt hivatalos dokumentumaiba, és a világ számos országában úgy tekintettek rá, mint Mao lehetséges utódjára. A kulturális forradalom idején a külföldi maoista mozgalmak számára is ismert személyiséggé vált. 1971 után azonban ez a kép teljesen megfordult.

A kínai propaganda számára Lin Piao többé nem lehetett a forradalom hőse, mert ez ellentmondott volna annak az állításnak, hogy árulóként halt meg. A korábbi dicsőítő anyagokat visszavonták, a róla szóló pozitív értékeléseket eltávolították, nevét pedig csak a „Lin Piao-ellenes” kampányok keretében lehetett említeni. Ez a folyamat jól mutatta a maoista rendszer egyik sajátosságát: a politikai hatalom nemcsak a jelen eseményeit irányította, hanem a múlt értelmezését is.

A kínai történelemben nem volt példa nélküli, hogy korábbi vezetők egyik napról a másikra elvesztették hivatalos rangjukat. A kommunista mozgalom történetében több olyan személy akadt, aki egy időben a rendszer fontos alakjának számított, majd később

ellenségként jelent meg. Lin Piao azonban különleges eset volt, mert közvetlenül Mao öröklési kérdéséhez kapcsolódott.

A történet különös ellentmondása az volt, hogy Lin saját felemelkedésében aktívan részt vett annak a politikai kultusznak a kialakításában, amely később lehetővé tette gyors eltűnését is. A Mao iránti feltétlen hűséget hangsúlyozó beszédei és írásai néhány évvel később már nem a rendszerhez való tartozás bizonyítékai voltak, hanem annak jelei, hogy egy állítólagos összeesküvő hogyan próbálta megszilárdítani saját helyzetét.

A társadalmi emlékezet azonban lassabban változott, mint a hivatalos propaganda. Sok kínai számára nehéz volt összeegyeztetni a korábbi képet a későbbi váddal. Az emberek emlékeztek arra, hogy Lin neve hosszú ideig Mao mellett szerepelt, és arra is, hogy a kulturális forradalom alatt milyen központi szerepet kapott.

Ez a kettősség különösen érdekes a korszak tanulmányozói számára. A politikai propaganda gyakran teljes és végleges átalakulást próbál létrehozni, de a társadalmi emlékezet ennél összetettebb. Egy vezető megítélése nem változik meg automatikusan attól, hogy a

hivatalos álláspont megváltozik.

A reformkorszakban a kínai történészek számára ezért nehéz feladatot jelentett Lin helyének meghatározása. Nem lehetett teljes rehabilitációt végrehajtani, hiszen az 1971-es események továbbra is a párt hivatalos értékelésének részét képezték. Ugyanakkor a kulturális forradalom általános elutasítása miatt már nem lehetett egyszerűen fenntartani a korábbi fekete-fehér képet.

A nyolcvanas és kilencvenes években a külföldi történészek egyre több forrás alapján kezdték újra vizsgálni az ügyet. A kutatás középpontjába már nem az a kérdés került, hogy Lin „jó” vagy „rossz” szereplő volt-e, hanem az, hogyan működött az a politikai rendszer, amelyben ilyen gyorsan megváltozhatott valakinek a helyzete. A történelmi érdeklődés különösen három területre összpontosult.

Az első Lin és Mao személyes kapcsolata volt. Vajon valódi bizalom alakult ki közöttük, vagy kapcsolatuk mindig is pusztán politikai együttműködés volt? A fennmaradt források alapján valószínű, hogy Mao valóban fontosnak tartotta Lin katonai képességeit és lojalitását, de ez a bizalom soha nem volt feltétel nélküli.

Mao politikai pályáján többször előfordult, hogy korábbi szövetségeseit eltávolította. Ezért Lin számára is világos lehetett, hogy a vezető támogatása nem jelent örök garanciát.

A második kérdés Lin saját politikai gondolkodása volt. A róla kialakult kép gyakran szélsőséges volt: vagy vakon hűséges Mao-követőként, vagy hatalomra törő összeesküvőként ábrázolták. A kutatók azonban egyre inkább arra jutottak, hogy a valóság valószínűleg e két kép között helyezkedik el.

Lin elsősorban katona volt. Gondolkodását kevésbé az ideológiai újítások, inkább a politikai túlélés, a hadsereg szerepe és az állami stabilitás kérdései határozhatták meg. Ez nem teszi őt felelőtlennek vagy ártatlanná, de segít megérteni döntéseit.

A harmadik kérdés a repülőgép-katasztrófa jelentősége volt. A történészek többsége ma már nem a leglátványosabb összeesküvés-elméleteket tekinti a legvalószínűbbnek, hanem azt vizsgálja, hogyan vezethetett egy politikai válság olyan helyzethez, amelyben egy ország második számú vezetője egy éjszaka alatt menekülővé vált.

A Lin-ügy emlékezete Kínán kívül is változott. A hidegháború idején a történet elsősorban politikai jelentősége miatt érdekelte a világot: mit árul el a kínai kommunista rendszer belső működéséről? Később, a történészi kutatások fejlődésével inkább a hatalom természetének példaként kezdték vizsgálni.

Lin története azért maradt fontos, mert nem illeszthető könnyen egyetlen politikai kategóriába. Nem volt egyszerű reformer, aki szembeszállt a diktatúrával. Nem volt egyszerű külső ellenség sem. A rendszer része volt, annak egyik legmagasabb szintű vezetője, aki végül ugyanannak a rendszernek az áldozatává vált. Ez a kettősség teszi alakját történelmileg érdekessé.

22. fejezet - Bukott örökösök a kommunista világban

Lin Piao története nem egyedülálló a kommunista rendszerek történetében. A 20. század során több olyan vezető akadt, aki egy időben a hatalom csúcsán állt, majd néhány évvel később ugyanannak a rendszernek az ellenségeként vagy áldozataként végezte. A különbségek ellenére ezekben az esetekben közös vonás volt, hogy az egypárti rendszerekben a vezetők közötti bizalom gyakran személyes kapcsolatokon, nem pedig stabil intézményi szabályokon alapult.

Lin Piao sorsa ezért egy szélesebb történelmi jelenség része. A kommunista államokban az utódlás kérdése szinte mindenhol komoly válságokat okozott, mert a forradalmi vezetők gyakran nehezen fogadták el, hogy egyszer át kell adniuk a hatalmat. A Szovjetunió története több hasonló példát kínál.

Sztálin és Trockij konfliktusa még a kommunista hatalom megszilárdulásának korai időszakában mutatta meg az utódlás problémáját. Trockij a forradalom egyik legismertebb vezetője, a Vörös Hadsereg megszervezője volt, és sokan Lenin lehetséges örököseként tekintettek rá. Lenin halála után azonban Sztálin fokozatosan kiszorította a hatalomból, majd politikai ellenségként kezelte.

A párhuzam Lin Piaóval nyilvánvaló: mindkét esetben egy rendkívül magas rangú katonai vezető került szembe azzal az emberrel, akinek rendszerét korábban szolgálta. A különbség azonban lényeges. Trockij nyílt politikai programmal rendelkezett, és aktívan küzdött Sztálin ellen. Lin esetében sokkal nehezebb megállapítani, hogy valóban önálló hatalmi tervet követett-e, vagy inkább a helyzet kényszerítette végzetes döntésekre.

A szovjet történelem későbbi szakaszában is előfordult, hogy korábbi szövetségesek kerültek veszélyes helyzetbe. Berija, Sztálin egyik legfontosabb embere, a diktátor halála után rövid időre rendkívüli hatalomhoz jutott, majd gyorsan eltávolították és kivégezték. Az ő története is azt mutatta, hogy a diktatórikus rendszerekben a hatalom közelsége nem feltétlenül jelent biztonságot.

Lin Piao esetében azonban különösen erős az irónia. Ő nem egy vezető halála utáni hatalmi harcban bukott el, hanem még Mao életében, miközben hivatalosan ő volt a kijelölt örökös. Ez a mozzanat különbözteti meg őt sok más kommunista vezetőtől.

Észak-Korea története szintén érdekes párhuzamokat kínál. Kim Ir Szen rendszerében az utódlás kérdését végül családi alapon oldották meg, ami egy másik utat jelentett a kínai és szovjet tapasztalatokhoz képest. A kínai és szovjet vezetők számára azonban a családi öröklés elfogadhatatlan volt, mert ellentmondott a kommunista ideológiának.

Kína ezért különösen nehéz helyzetben volt. A pártvezetés nem akart dinasztikus rendszert, de a személyi kultusz miatt mégis egyetlen ember tekintélyére

épült. Mao után ezt az ellentmondást kellett valamilyen módon kezelni.

A kelet-európai kommunista rendszerekben is találunk hasonló eseteket, bár általában kevésbé drámai formában. A vezetők eltávolítása gyakran nem járt fizikai megsemmisítéssel, de a politikai bukás ott is hirtelen és teljes lehetett.

Csehszlovákiában például Alexander Dubček a prágai tavasz vezetőjeként rövid idő alatt vált a reformkommunizmus jelképévé, majd a szovjet beavatkozás után eltávolították a hatalomból. Bár története nem hasonlítható közvetlenül Lin Piaóéhoz, jól mutatja, hogy a kommunista rendszerekben a politikai irányvonal megváltozása milyen gyorsan fordíthatta meg egy vezető sorsát.

Romániában Nicolae Ceaușescu esete más természetű volt, de szintén az utódlás és a személyi hatalom problémáját mutatta. Ceaușescu a saját személyére építette a rendszert, és családját is bevonta a hatalomba. Bukása után azonban az egész rendszer gyorsan összeomlott.

Ezek az esetek azt mutatják, hogy a kommunista rendszerek egyik állandó problémája a hatalom

átadásának kérdése volt. A forradalmi vezetők gyakran olyan legitimációval rendelkeztek, amelyet utódaik nehezen tudtak megszerezni. Emiatt az átmenetek rendszeresen válságokkal jártak.

Lin Piao története ebben az összefüggésben különösen tanulságos. Mao számára Lin egyszerre volt megoldás és probléma. Megoldás volt, mert katonai tekintélye és lojalitása révén alkalmasnak tűnt az öröklésre. Problémává vált, mert ugyanezek a tulajdonságok önálló hatalmi súlyt adtak neki. A diktatórikus rendszerek egyik alapvető dilemmája éppen ez: a vezetőnek szüksége van erős munkatársakra, de ugyanaz az erő veszélyforrássá válhat.

Lin Piao bukása ezért nem csupán személyes tragédia volt, hanem egy politikai rendszer szerkezeti problémájának következménye. A rendszer olyan vezetőt emelt fel, akire szüksége volt, majd ugyanazon okok miatt semmisítette meg.

A történelmi összehasonlítás ugyanakkor óvatosságra int. Nem minden bukott kommunista vezető története azonos. Trockij valódi politikai alternatívát képviselt Sztálinnal szemben. Berija a hatalomért harcolt Sztálin halála után. Dubček reformokat akart. Lin Piao esetében

azonban a legnagyobb kérdés éppen az, hogy milyen mértékben volt tudatos ellenfél és milyen mértékben egy válságba került rendszer magas rangú foglya. Ez a bizonytalanság az oka annak, hogy Lin története ma is kutatások tárgya.

23. fejezet - Az 571-es terv újraértelmezése

A Lin Piao-ügy középpontjában álló dokumentum, amelyet később „571-es tervként” ismertek meg, a történet egyik legfontosabb és legtöbbet vitatott forrása. A kínai vezetés számára ez jelentette a döntő bizonyítékot arra, hogy Mao kijelölt utódja valóban fegyveres hatalomátvételre készült. A történészek számára azonban a dokumentum ennél összetettebb jelentőségű: nemcsak egy állítólagos összeesküvés lenyomata, hanem betekintés egy olyan vezetői csoport gondolkodásába is, amely 1971-ben úgy érezte, hogy politikai helyzete végzetesen megingott.

Az 571-es terv eredetét és pontos szerzői körét máig nem lehet minden részletében rekonstruálni. A legtöbb kutató egyetért abban, hogy elkészítésében Lin Li-kuo és a hozzá közel álló katonai tisztek játszottak meghatározó szerepet. A dokumentum nem egy hivatalos pártirat volt, nem a hadsereg valamely szervezett fórumán született,

hanem egy szűk körű csoport belső anyaga lehetett.

Ez a körülmény fontos különbséget jelent. Egy ilyen dokumentum ugyanis nem feltétlenül tükrözi egy teljes politikai tábor álláspontját, még kevésbé bizonyítja automatikusan annak vezetője, jelen esetben Lin Piao minden döntését. Ugyanakkor azt kétségtelenné teszi, hogy a Lin környezetében létezett olyan csoport, amely Mao politikáját már rendszerszintű problémának tekintette.

Az 571-es terv nyelve rendkívül kemény volt. A dokumentum készítői Mao Ce-tungot olyan vezetőként ábrázolták, aki személyes hatalmának fenntartása érdekében folyamatos politikai harcot folytatott, és akinek döntései súlyosan károsították Kínát. A kulturális forradalom pusztításait, a vezetők elleni tisztogatásokat és az állandó politikai kampányokat egyaránt Mao személyes felelősségéhez kötötték.

Ez a kritika történelmi szempontból azért érdekes, mert részben olyan problémákat fogalmazott meg, amelyeket később a reformkorszak kínai vezetése is elismert. A kulturális forradalom valóban súlyos károkat okozott, és a párt hivatalos értékelése később maga is elismerte, hogy az időszak jelentős hibákkal járt.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy az 571-es terv készítői a későbbi reformerek előfutárai lettek volna. A dokumentum célja nem a politikai rendszer demokratizálása vagy teljes átalakítása volt. A benne szereplő gondolatok elsősorban egy hatalmi konfliktus közegében születtek. A szerzők nem kívülről bírálták a rendszert, hanem annak katonai elitjéhez tartoztak. Ez az egyik legfontosabb szempont a dokumentum értelmezésében.

Az 571-es terv készítői nem a maoizmust utasították el teljes egészében. Inkább azt állították, hogy Mao eltért a forradalom eredeti céljaitól, és saját személyes uralmát helyezte a párt érdekei elé. Ez a gondolkodás jól illeszkedett a kommunista rendszereken belüli hatalmi konfliktusok hagyományához: a rivális csoportok gyakran nem a rendszert kérdőjelezték meg, hanem azt állították, hogy az ellenfél árulta el annak valódi elveit.

A dokumentumban szereplő katonai lehetőségek különösen nagy figyelmet kaptak. A hivatalos kínai értelmezés szerint ezek bizonyították, hogy Lin Li-kuo és köre Mao meggyilkolását tervezték. A történészek azonban óvatosabban kezelik ezt a kérdést.

A politikai összeesküvések dokumentumaiban gyakran szerepelnek különböző forgatókönyvek, amelyek nem feltétlenül jelentenek kész operatív terveket. Egy válsághelyzetben lévő csoport gondolkodhat több lehetséges megoldáson anélkül, hogy mindegyiket valóban végre is akarná hajtani.

Ez természetesen nem csökkenti az 571-es terv jelentőségét. Már önmagában az is rendkívüli, hogy Mao közvetlen környezetében olyan katonai tisztek működtek, akik a vezető eltávolításának lehetőségét tárgyalták. Egy ilyen gondolat egy zárt, személyi kultuszra épülő rendszerben rendkívül veszélyesnek számított. A kérdés inkább az, hogy hol húzódott a határ a politikai elégedetlenség és a tényleges államellenes összeesküvés között.

Lin Li-kuo generációja más tapasztalatokkal rendelkezett, mint apja nemzedéke. A fiatal tisztek már nem a forradalmi háborúk korszakában szocializálódtak, hanem egy olyan rendszerben nőttek fel, ahol a politikai tisztogatások állandó fenyegetést jelentettek. Látták Liu Sao-csi bukását, ismerték Peng Te-huaj sorsát, és tudták, hogy a legmagasabb pozíció sem jelent valódi védelmet.

Ebből a tapasztalatból kétféle következtetés születhetett. Az egyik szerint alkalmazkodni kell a rendszerhez, és el kell kerülni minden konfliktust Maóval. A másik szerint viszont ha a konfliktus elkerülhetetlen, akkor jobb előre cselekedni. Úgy tűnik, Lin Li-kuo és köre a második következtetés felé mozdult el.

Az azonban továbbra is vitatott, hogy Lin Piao mikor és milyen mértékben kapcsolódott be ezekbe a gondolatokba. Egyes történészek szerint a marsall legalább részben tisztában volt fia terveivel, és politikai helyzetének romlása miatt elfogadta azokat. Mások szerint Lin inkább későn szembesült a helyzettel, és amikor már veszélybe került, nem maradt számára más lehetőség, mint a menekülés.

A bizonytalanságot tovább növeli, hogy az 571-es tervet a kínai vezetés csak Lin halála után használta fel teljes politikai erejével. A dokumentum nem egy független vizsgálat eredményeként került a nyilvánosság elé, hanem egy olyan kampány részeként, amelynek célja Lin történelmi elítélése volt. Ezért a dokumentumot két szinten kell értelmezni. Egyrészt történelmi forrásként, amely megmutatja, hogyan gondolkodott egy Mao-ellenes katonai csoport 1971-ben. Másrészt politikai

eszközként, amelyet a kínai pártvezetés arra használt, hogy igazolja saját döntéseit és lezárja a Lin Piao körüli vitákat. A kettő között jelentős különbség van.

Az 571-es terv tehát nem oldja meg teljesen a Lin-rejtélyt. Nem ad egyértelmű választ arra, hogy Lin Piao valóban puccsot vezetett-e, vagy inkább egy összeomló politikai helyzetben próbált túlélni. De megmutatja azt a pontot, ahol a maoista rendszer belső feszültségei már olyan erőssé váltak, hogy a vezető közvetlen környezetében is megjelent a gondolat: a rendszer legfelső alakját el kell távolítani. Ez a felismerés vezetett el a szeptemberi éjszakához, amikor a politikai konfliktus már nem tárgyalások, hanem egy repülőgép útvonalának kérdésévé vált.

24. fejezet - Az utolsó éjszaka

A Lin Piao-ügy legdrámaibb része nem a repülőgép lezuhanása volt, hanem az a néhány óra, amely megelőzte azt. Ezekben az órákban egy évtizedeken át épített politikai karrier omlott össze, egy család sorsa eldőlt, és a kínai történelem egyik legnagyobb hatalmi válsága lépett visszafordíthatatlan szakaszba.

A pontos események rekonstrukcióját nehezíti, hogy a résztvevők többsége meghalt, a túlélők pedig

évtizedeken keresztül csak erősen korlátozottan beszélhettek a történekekről. A kínai hivatalos beszámolók elsősorban a későbbi politikai értékelést szolgálták, a külföldi kutatók pedig részben töredékes dokumentumokból, részben visszaemlékezésekből próbálták összeállítani az események sorrendjét.

Ami viszonylag biztosan rekonstruálható: 1971 szeptemberének első napjaiban a Lin körül kialakult válság gyorsan elmélyült. A marsall és környezete érzékelte, hogy Mao bizalma megingott, és hogy a politikai helyzetük egyre veszélyesebbé válik.

A kínai vezetésben ekkor már régóta működött az a sajátos mechanizmus, amelyben a politikai bizonytalanság önmagában is válságot idézett elő. Egy vezető számára nemcsak az jelentett veszélyt, ha valóban felléptek ellene, hanem az is, ha úgy érezte, hogy felléphetnek ellene.

Lin Piao egész pályafutása során pontosan ismerte ezt a logikát. Láta Peng Te-huaj bukását, aki a hadsereg egyik legnagyobb tekintélyű alakja volt, mégsem tudott ellenállni Mao akaratának. Láta Liu Sao-csi eltávolítását, aki az állam legmagasabb tisztségét töltötte be, mégis teljes politikai megsemmisítés lett a sorsa. Ha Lin

valóban attól tartott, hogy ő következik, félelme nem volt teljesen alaptalan.

A szeptemberi napokban a legfontosabb kérdés az volt, hogy Mao valóban készül-e Lin eltávolítására, vagy Lin környezete értelmezte így a helyzetet. A későbbi események miatt ezt ma már szinte lehetetlen teljes bizonyossággal eldönteni.

A kínai hivatalos változat szerint Mao felismerte az összeesküvést, és intézkedéseket tett annak megakadályozására. Linék ezt követően döntöttek a menekülés mellett. Más értelmezések szerint azonban a helyzet ennél bizonytalanabb volt: a Lin-csoport nem feltétlenül egy már megindult letartóztatás elől menekült, hanem attól félt, hogy hamarosan ilyen helyzet következik be. A különbség lényeges.

Egy már eldöntött politikai akció előli menekülés más történet, mint egy feltételezett veszély miatti pánikszerű menekülés. Az első esetben Lin tudatosan szembeszállt volna a rendszerrel. A második esetben inkább egy olyan politikai csapdahelyzet alakult volna ki, amelyben a félelem és a bizonytalanság gyors döntésekhez vezetett.

A válság központi szereplője ekkor már nem maga Lin Piao, hanem fia, Lin Li-kuo volt. A fiatal tiszt a légierőnél

szolgált, és a rendelkezésre álló információk szerint ő állt közelebb az aktív cselekvési tervekhez. A fiú generációs különbsége is fontos szerepet játszhatott.

Lin Piao nemzedéke a forradalom és a polgárháború világában nőtt fel. Számára Mao egyszerre volt politikai vezető, forradalmi társ és történelmi személyiség. Lin Li-kuo viszont már egy olyan rendszerben szocializálódott, amelynek természetes részét képezték a politikai kampányok és a hatalmi tisztogatások. A fiatalabb generáció számára Mao nem feltétlenül a forradalom hőse volt, hanem a legfelső vezető, akinek döntései meghatározták mindenki sorsát. Ez a különbség magyarázhatja, miért lehetett Lin Li-kuo radikálisabb, mint apja.

A szeptember 12-i este eseményeiről több eltérő beszámoló létezik, de a legtöbb rekonstrukció szerint ekkor már nyilvánvalóvá vált, hogy a helyzet nem tartható fenn. A Lin-családnak döntenie kellett: Kínában maradnak és vállalják a politikai következményeket, vagy megpróbálnak elmenekülni. A döntés végül a menekülés lett.

A repülőgép előkészítése azonban nem egy hosszú távon gondosan megszervezett állami akció képét

mutatja. Inkább egy olyan helyzetre utal, amelyben rövid idő alatt kellett megszervezni az indulást. Ez újabb kérdéseket vet fel azzal kapcsolatban, mennyire volt előre kidolgozott az összeesküvés.

Ha létezett volna egy teljes körű puccsterv, akkor valószínűleg a menekülés részletei is pontosabban kidolgozottak lettek volna. Ha viszont a csoport váratlanul került veszélybe, akkor érthetőbbé válik a kapkodás.

A repülőgép, amelyet Linék választottak, a kínai légierő egyik Trident gépe volt. Ez önmagában is figyelemre méltó, hiszen egy ilyen gép használata azt feltételezte, hogy a család rendelkezik bizonyos katonai kapcsolatokkal és hozzáféréssel. Ugyanakkor a repülés iránya, az előkészítés és a kommunikáció több ponton is bizonytalanságot hagyott. A gép felszállása után azonban már nem volt lehetőség visszatérésre.

A hivatalos kínai történet szerint Linék a Szovjetunió felé próbáltak menekülni. A repülés azonban Mongólia felett ért véget. A gép lezuhant, és valamennyi utasa életét veszítette.

Ezzel egyetlen pillanat alatt eltűnt a kínai politikai élet egyik legfontosabb szereplője. Nem volt tárgyalás, nem

volt nyilvános vallomás, nem volt lehetőség arra, hogy Lin saját maga magyarázza el döntéseit. Ez a körülmény alapvetően meghatározta az ügy későbbi értelmezését.

A történelemben ritkán fordul elő, hogy egy ilyen magas rangú vezető úgy tűnik el, hogy utolsó döntéseinek háttere nagyrészt ismeretlen marad. Lin halála ezért nem lezárta a kérdéseket, hanem újakat teremtett.

Mi történt volna, ha a gép eléri a célját? Valóban a Szovjetunióba akartak jutni? Mit mondott volna Lin, ha túléli? Tudta-e Mao pontosan, mi készül? Ezekre a kérdésekre ma már valószínűleg soha nem kapunk teljes választ.

Az utolsó éjszaka története ezért nemcsak egy menekülés története. Egy olyan politikai rendszer végső következményeit mutatja meg, amelyben a bizonytalanság, a bizalmatlanság és a személyes hatalmi harc olyan helyzetet teremthetett, ahol egy ország második számú vezetőjének egyetlen éjszaka alatt kellett választania élet és bukás között.

25. fejezet - A halott örökös eltörlése

Lin Piao halála után Mao Ce-tung és a kínai pártvezetés előtt nem csupán egy politikai ellenfél eltávolításának problémája állt. Egy olyan személy sorsát kellett kezelniük, akit néhány évvel korábban még saját kezűleg emeltek a hatalom csúcsára. Lin eltűnése ezért különleges magyarázatot igényelt: a pártnak nemcsak azt kellett bizonyítania, hogy Lin bűnös volt, hanem azt is meg kellett indokolnia, hogyan válhatott egy ilyen emberből Mao hivatalos utódja. A válasz fokozatosan alakult ki.

A tragédia után a kínai vezetés először zárt körben kezelte az ügyet. A lakosság nem kapott azonnali tájékoztatást arról, hogy mi történt a honvédelmi miniszterrel és a párt második számú vezetőjével. A hallgatás oka részben a bizonytalanság lehetett, részben pedig az, hogy Mao és környezete időt akart nyerni a politikai értékelés kialakítására.

Egy ilyen horderejű esemény ugyanis komoly legitimációs problémát jelentett. Ha a párt egyszerűen bejelenti, hogy Mao legközelebbi munkatársa és kijelölt örököse összeesküvést szervezett ellene, akkor óhatatlanul felmerül a kérdés: hogyan nem vette ezt észre a vezetés éveken keresztül?

A maoista rendszer egyik alapelve az volt, hogy a párt vezetése történelmileg helyes irányt képvisel. Egy ekkora tévedés beismerése ezért nemcsak személyi, hanem ideológiai problémát is jelentett volna. A megoldás az lett, hogy Lin múltját újraértelmezték.

A korábbi hős alakját fokozatosan felváltotta az áruló képe. A propaganda szerint Lin már hosszú ideje rejtett ellenforradalmi tevékenységet folytatott, és a Mao iránti hűség csak álarc volt számára. A korábbi lojalitási gesztusokat most már megtévesztésként értelmezték.

Ez a módszer nem volt új a kínai kommunista politikában. A párt korábban is gyakran alkalmazta azt az eljárást, hogy egy korábbi vezető bukása után visszamenőlegesen ártértékelte egész pályafutását. A politikai ellenfél múltját úgy írták át, mintha mindig is „rossz úton járt” volna.

Lin esetében azonban ez különösen nehéz feladat volt, mert túl friss volt még a korábbi kép. Emberek milliói emlékeztek arra, hogy a kulturális forradalom alatt Lin nevét Mao mellett emlegették. Tudták, hogy a marsall nem ellenzéki kívülálló volt, hanem a rendszer egyik legmagasabb rangú vezetője. A párt ezért nem kerülhette meg a kérdést: miért bíztak meg benne korábban?

A válasz az lett, hogy Lin állítólag megtévesztette a pártot és személyesen Maót is. Ez az értelmezés felmentette a vezetést a felelősség alól: nem arról volt szó, hogy a rendszer rosszul választott utódot, hanem arról, hogy egy rejtőzködő áruló becsapta a forradalmi vezetést. A történészek azonban ezt a magyarázatot később sok szempontból megkérdőjelezték.

Nem azért, mert Lin teljesen ártatlan lett volna, hanem azért, mert a történet túl egyszerűnek tűnt. A kínai politikai rendszer működését ismerve valószínűbb, hogy a helyzet fokozatosan alakult ki. Lin nem egyetlen pillanatban vált Mao ellenfelévé, hanem egy olyan hatalmi folyamatban, ahol a kölcsönös bizalmatlanság egyre erősebb lett. A tragédia után a hadseregben is jelentős változások kezdődtek.

Lin Piao évtizedeken keresztül különleges kapcsolatot épített ki a Népi Felszabadító Hadsereggel. Katonai tekintélye és a kulturális forradalom idején betöltött szerepe miatt sok tiszt kötődött hozzá személyesen vagy politikailag. Mao számára ezért nem volt elegendő Lin nevét eltávolítani. Biztosítania kellett, hogy a hadsereg vezetése többé ne válhasson önálló politikai erővé.

A Linhez kötődő tiszteket fokozatosan leváltották. Egyeseket vizsgálat alá vontak, másokat háttérbe szorítottak. A tisztogatás nem volt olyan méretű, mint a korábbi politikai kampányok, de világos üzenetet küldött: a hadsereg vezetése ismét közvetlen pártellenőrzés alá kerül.

A légierő különösen érzékeny terület volt. Nem véletlenül, hiszen Lin fia, Lin Li-kuo éppen ezen a területen rendelkezett kapcsolatokkal. A légierő vezetését ezért alaposan átszervezték, és a korábbi parancsnoki kör jelentős része elvesztette pozícióját.

A Lin-ügy egyben Mao személyes hatalmának újabb megerősítését is jelentette. A válság után senki sem kérdőjelezhette meg nyíltan, hogy a pártvezető kezében maradt a végső döntés joga.

Ugyanakkor az ügynek volt egy másik, kevésbé látható következménye is. Mao számára világossá vált, hogy a rendszer saját belső logikája veszélyes helyzeteket teremthet. Aki túl közel kerül hozzá, az elegendő hatalomhoz juthat ahhoz, hogy potenciális ellenfél legyen. Ez a felismerés hatással volt a későbbi döntéseire is.

A Lin-ügy után Mao óvatosabban kezelte az utódlás kérdését. Nem akart újabb olyan helyzetet, amelyben egyetlen ember hivatalosan kijelölt örökösként önálló politikai súlyt kap. Ehelyett több vezető között próbálta megosztani a hatalmat, miközben egyiküknek sem engedett olyan pozíciót, amely veszélyeztethette volna saját elsőbbségét. Ez azonban újabb problémát teremtett: az utód hiánya hosszabb távon bizonytalanságot okozott.

Mao 1976-os halálakor Kína ismét egy átmeneti válsággal szembesült. A Lin Piao-ügy után a vezetés nem rendelkezett egyértelmű örökössel, és a hatalmi harc új szereplők között folytatódott. A történelem iróniája, hogy miközben Mao éppen azért távolította el Lin Piaót, mert túl erős utódnak bizonyult, a megfelelő utódlási rendszer hiánya később maga is komoly problémát okozott.

Lin bukása tehát rövid távon Mao győzelme volt. Hosszabb távon azonban megmutatta a maoista rendszer egyik alapvető gyengeségét: nem tudta megoldani azt a kérdést, amely minden politikai rendszer számára kulcsfontosságú, hogyan adható át a hatalom békésen és kiszámíthatóan.

26. fejezet - A Lin Piao utáni Kína útkeresése

Lin Piao bukása és halála nem zárta le a maoista korszak válságát. Éppen ellenkezőleg: felszínre hozta azokat a problémákat, amelyeket a kulturális forradalom évei csak elmélyítettek. A kínai vezetésnek egyszerre kellett fenntartania Mao személyes tekintélyét, kezelnie a párton belüli feszültségeket, helyreállítani az állami működést, és megtalálnia az ország következő irányát.

A Lin-ügy után világossá vált, hogy a korábbi politikai modell nem tartható fenn változatlanul. A folyamatos forradalom eszméje ugyan továbbra is hivatalos jelszó maradt, de a pártvezetés egyre inkább érzékelte, hogy a társadalmi és gazdasági károk már veszélyeztetik az ország hosszú távú fejlődését.

A hetvenes évek elején Kína különös helyzetben volt. Nemzetközileg egyre fontosabb szereplővé vált, különösen az Egyesült Államokkal való közeledés miatt, miközben belül még mindig a kulturális forradalom következményeivel küzdött. Az államigazgatás meggyengült, a gazdasági döntéshozatal bizonytalanná vált, és a párton belüli csoportharcok továbbra is meghatározták a politikai életet. Lin bukása után Mao egyik legfontosabb célja az volt, hogy új egyensúlyt teremtsen a különböző irányzatok között. Ez azonban egyre nehezebbé vált.

A párton belül ekkor három nagyobb politikai csoport versengett egymással. Az egyik oldalon álltak a kulturális forradalom radikálisai, akiket később a „négyek bandája” néven ismertek. Ők úgy vélték, hogy a forradalmi küzdelmet folytatni kell, és minden olyan változás veszélyes, amely a rendszer ideológiai tisztaságát gyengítheti.

A másik oldalon voltak a pragmatikusabb vezetők, akik a gazdasági helyreállítást és az állam működőképességének visszaállítását tartották elsődlegesnek. Közéjük tartozott Csou En-laj, majd később Teng Hsziao-ping.

A harmadik tényező maga Mao volt, aki egyik csoportnak sem engedte át teljesen az irányítást. A pártvezető továbbra is saját kezében akarta tartani a végső döntést, és gyakran egymással szemben használta fel a különböző politikai táborokat.

Ez a módszer korábban sikeres volt számára, de a hetvenes évek közepére egyre több problémát okozott. A vezetésben kialakuló állandó bizonytalanság már nemcsak politikai ellenfelek eltávolítására szolgált, hanem az állam működését is nehezítette.

A Lin-ügy után különösen érzékennyé vált az utódlás kérdése. Mao tudta, hogy egy újabb erős örökös kijelölése veszélyes lehet. Ugyanakkor az is nyilvánvaló volt, hogy halála után szükség lesz valakire, aki irányítani tudja az országot. Ezt az ellentmondást jól mutatta Teng Hsziao-ping visszatérése.

Teng korábban a párt egyik legfontosabb szervezője volt, de a kulturális forradalom alatt őt is megtámadták. Lin bukása után fokozatosan visszatérhetett a politikai életbe, mert a pártnak szüksége volt tapasztalt vezetőkre. Csou En-laj támogatásával egyre fontosabb szerepet kapott az államigazgatás helyreállításában. Mao azonban továbbra sem bízott benne teljesen.

A pártvezető számára Teng egyszerre jelentett megoldást és veszélyt. Megbízható államszervező volt, aki képes lehetett rendet teremteni, ugyanakkor olyan politikai gondolkodást képviselt, amely eltért Mao forradalmi szemléletétől.

A hetvenes évek közepén ezért újabb hatalmi küzdelem kezdődött. A radikálisok Teng eltávolítását akarták, míg a pragmatikusabb vezetők úgy vélték, hogy nélküle az ország irányíthatatlanná válik. Ez a konfliktus már Mao életének utolsó szakaszát határozta meg.

A Lin Piao-ügy ebben a folyamatban fontos előzmény volt. Megmutatta, milyen következményekkel járhat, ha a pártvezetés egyetlen személy köré épül, és ha az utódlás kérdését nem intézményes szabályok rendezik.

Mao ugyanakkor nem vonta le teljesen ezt a következtetést. Továbbra is személyes döntésekkel próbálta kezelni a politikai problémákat. A rendszer alapvető működési logikája nem változott meg: a vezető bizalma maradt a legfontosabb politikai erőforrás.

A hetvenes évek közepére azonban Kína már más ország volt, mint a kulturális forradalom kezdetén. A társadalom belefáradt a folyamatos kampányokba, a gazdaság fejlődése elmaradt a lehetőségektől, és a párton belül egyre többen keresték a stabilitás útját.

Lin Piao bukása ezért egy korszak végének egyik fontos jelképe lett. Nem azonnal változtatta meg Kína politikáját, de megmutatta, hogy a maoista modell belső ellentmondásai egyre nehezebben kezelhetők. Mao halála után ezek a problémák gyorsan felszínre kerültek.

1976 szeptemberében, amikor a kínai vezető meghalt, az ország ismét utódlási válsággal szembesült. A kérdés ugyanaz volt, amely már Lin Piao bukásakor is felmerült: ki képes átvenni a hatalmat úgy, hogy közben ne

veszélyeztesse a rendszert? A válasz végül nem egy új Mao lett. A kínai történelem egyik legnagyobb fordulata következett: Teng Hsziao-ping fokozatosan kiszorította ellenfeleit, és olyan reformokat indított el, amelyek alapjaiban változtatták meg az országot.

A Lin Piao-ügy így visszatekintve nemcsak egy tragikus politikai epizód volt. Egy olyan átmeneti korszak egyik kulcsfontosságú eseménye lett, amelyben Kína lassan elindult a maoista forradalmi politika végétől a gazdasági reformok és a pragmatikus államépítés felé.

27. fejezet - Lin Piao helye a kínai történelemben

A történészek számára Lin Piao alakjának értelmezése mindig is nehéz feladat maradt. Kevés olyan politikai vezető van a 20. századi Kína történetében, akinek megítélése ilyen rövid idő alatt ilyen szélsőségesen változott volna. Egyik korszakban a forradalom hőségének, Mao legmegbízhatóbb katonai támaszának és kijelölt örökösének számított, néhány évvel később pedig ugyanaz a rendszer, amely felemelte, a legnagyobb árulók egyikeként mutatta be.

A történelmi értékelés azonban nem állhat meg egyik hivatalos kép mellett sem. Lin Piao egyszerre volt a

maoista rendszer építője, kiszolgálója és végül áldozata. Életútja jól mutatja annak a politikai világnak a természetét, amelyben a személyes lojalitás, a hatalmi harc és az ideológiai bizonyítás gyakran fontosabb szerepet játszott az intézményeknél.

Lin története azért is különleges, mert nem lehet egyszerűen a kommunista rendszer egyik ellenfelének történeteként értelmezni. Az ilyen értelmezés figyelmen kívül hagyná egész pályafutását. Lin a kínai forradalom egyik katonai vezetője volt, aki részt vett a kommunista hatalom megszerzésében, majd évtizedeken keresztül a párt egyik legfontosabb embereként szolgált Maót. A felelőssége ezért megkerülhetetlen.

Részt vett a maoista rendszer működtetésében, támogatta Mao személyi kultuszának kiépítését, és jelentős szerepet vállalt abban, hogy a hadsereg a kulturális forradalom idején politikai szereplővé vált. A Vörös könyv köré épített kultuszban betöltött szerepe különösen fontos volt: Lin nem kívülről alkalmazkodott Mao rendszeréhez, hanem annak egyik legfontosabb ideológiai közvetítője lett. Ugyanakkor éppen ez teszi tragikussá a történetét.

A maoista rendszerben a hűség soha nem jelentett végleges biztonságot. Egy vezető addig számított megbízhatónak, amíg Mao politikai érdekei ezt kívánták. Ha azonban megváltoztak a körülmények, a korábbi érdemek gyorsan elveszíthették jelentőségüket. Lin Piao ezt a saját sorsán tapasztalta meg.

A története egyben a személyi kultusz veszélyeinek egyik klasszikus példája. Mao olyan politikai rendszert épített ki, amelyben a vezető tekintélye minden intézménynél erősebb volt. Ez lehetővé tette számára, hogy gyorsan mozgósítsa a társadalmat és legyőzze ellenfeleit, ugyanakkor állandó bizonytalanságot teremtett saját környezetében is.

Egy ilyen rendszerben a vezetőknek nemcsak egymással kellett versenyezniük, hanem folyamatosan bizonyítaniuk kellett, hogy személyes lojalitásuk megkérdőjelezhetetlen. Ez azonban paradox helyzetet teremtett: minél sikeresebben bizonyította valaki hűségét, annál nagyobb politikai súlyt szerezhettek, és éppen emiatt válhatott veszélyessé. Lin Piao pályája ennek a paradoxonnak a története.

Katonai képességei miatt Mao számára nélkülözhetetlen volt. Ugyanakkor ugyanezek a

képességek tették alkalmassá arra, hogy utód legyen belőle. Amikor pedig hivatalosan is örökössé vált, már olyan hatalmi pozícióba került, amely hosszabb távon összeütközésbe kerülhetett Mao személyes elsőbbségével. A kérdés az, hogy Lin felismerte-e ezt a veszélyt.

Egyes történészek szerint igen. Véleményük szerint Lin és környezete tisztában volt azzal, hogy Mao előbb-utóbb félreállíthatja őket, ezért próbáltak megelőző lépést tenni. Mások szerint Lin inkább egy olyan helyzetbe került, amelyben a félelem és a bizonytalanság sodorta a végzetes döntések felé. A teljes igazságot valószínűleg soha nem fogjuk ismerni.

Ez nemcsak Lin halála miatt van így, hanem azért is, mert a maoista rendszer működése önmagában megnehezíti a pontos rekonstrukciót. A döntések gyakran informális beszélgetésekben születtek, a résztvevők pedig sok esetben nem hagytak hátra megbízható dokumentumokat.

A történészek ezért kénytelenek a töredékekből dolgozni. Egy-egy beszámoló, egy katonai dokumentum, egy későbbi vallomás vagy egy külföldi hírszerzési jelentés önmagában ritkán ad teljes képet. A Lin-ügy

megértéséhez ezek összességét kell vizsgálni.

A modern történetírás egyik fontos felismerése az lett, hogy a kérdés nem az, vajon Lin „áruló” vagy „áldozat” volt-e. Ez a két kategória túl egyszerű ahhoz, hogy leírjon egy ilyen összetett politikai életutat. Pontosabb azt mondani, hogy Lin Piao egy olyan rendszer magas rangú vezetője volt, amelynek működési logikája végül ellene fordult.

Ez a megközelítés nem jelenti felelősségének tagadását. Lin nem demokratikus ellenzéki volt, és nem egy ártatlan kívülálló került konfliktusba a hatalommal. A rendszer részeként hozzájárult annak működéséhez és sok döntéséhez.

De bukása azt is megmutatja, hogy egy diktatórikus rendszerben a vezetők sem feltétlenül urai saját sorsuknak. A hatalom, amelyet létrehoznak és működtetnek, végül őket is korlátozhatja.

Lin Piao neve ezért a kínai történelemben egyszerre kapcsolódik a katonai sikerhez és a politikai kudarchoz. A polgárháború legendás tábornoka, Mao hűséges követője, a kulturális forradalom egyik arca és a kínai kommunista rendszer egyik legnagyobb rejtélyének főszereplője lett. A története túlmutat egyetlen ember

sorsán. Arra a kérdésre keres választ, amely a 20. század számos politikai rendszerében felmerült: mi történik azokkal, akik egy forradalom élére kerülnek, majd egy olyan rendszerben próbálnak túlélni, amely folyamatosan új ellenségeket keres? Lin Piao válasza tragikus volt. Aki Mao mellett a legmagasabbra emelkedett, végül úgy tűnt el a történelemből, mintha soha nem lett volna a rendszer második embere.

Mégis éppen ezért maradt fontos alak. Nem azért, mert minden kérdésre választ adott, hanem mert megmutatta egy politikai korszak belső ellentmondásait.

28. fejezet - A rejtély utolsó kérdései

A legtöbb történelmi esemény idővel elveszíti bizonytalanságait. Új dokumentumok kerülnek elő, a szereplők emlékiratai megjelennek, az archívumok megnyílnak, és a korábbi viták egy része lezárul. A Lin Piao-ügy azonban különös kivétel maradt. Több mint fél évszázaddal a tragédia után is vannak olyan kérdések, amelyekre nincs minden kutató által elfogadott válasz.

Ez azonban nem azt jelenti, hogy semmit sem tudunk az eseményekről. Éppen ellenkezőleg: a rendelkezésre álló források alapján a történet fő vonalai ma már meglehetősen jól kirajzolódnak. Tudjuk, hogy Lin Piao

helyzete 1971-ben megingott, tudjuk, hogy környezetében megszületett egy Mao-ellenes terv, tudjuk, hogy szeptemberben a családja és közvetlen támogatói menekülni próbáltak, és tudjuk, hogy a repülőgép Mongóliában lezuhant. A bizonytalanság a részletekben rejlik. A történelmi nyomozás legfontosabb kérdése továbbra is az: Lin Piao mikor döntött úgy, hogy nincs más lehetősége, mint szembefordulni Maóval?

A válasz meghatározná egész történelmi megítélését. Ha Lin már korábban aktívan részt vett a hatalomátvételi terv kidolgozásában, akkor a hivatalos kínai értelmezés sokkal közelebb állhat a valósághoz. Ebben az esetben Lin valóban egy sikertelen puccskísérlet vezetője volt, aki saját hatalma érdekében próbálta eltávolítani Maót.

Ha viszont csak később, a politikai veszély felismerése után került kapcsolatba a tervekkel, akkor más kép rajzolódik ki. Ebben az esetben nem egy előre megtervezett összeesküvés vezetőjét látjuk, hanem egy olyan politikust, aki egy összeomló hatalmi helyzetben kétségbeesett döntést hozott.

A két értelmezés közötti különbség nem csupán erkölcsi kérdés. Meghatározza azt is, hogyan értelmezzük a maoista rendszer működését.

Ha Lin tudatosan készült Mao eltávolítására, akkor a történet elsősorban egy belső hatalmi harc története. Ha viszont a félelem és a bizonytalanság sodorta el, akkor a történet inkább arról szól, hogyan kényszeríthet egy politikai rendszer még saját vezetőit is irracionálisnak tűnő döntésekre. A másik nagy kérdés a repülőgép lezuhanásának körülménye.

A történészek többsége ma már nem tekinti a legvalószínűbb magyarázatnak azokat az elméleteket, amelyek szerint a gépet lelőtték vagy szándékosan megsemmisítették. A rendelkezésre álló bizonyítékok alapján inkább a navigációs problémák, a repülési körülmények és az üzemanyag-fogyás magyarázata tűnik megalapozottnak.

A kételyek azonban azért maradtak fenn, mert a tragédia körülményeit kezdettől fogva politikai titkolózás övezte. A kínai vezetés hónapokig nem adott részletes tájékoztatást, és a független vizsgálat lehetősége korlátozott volt. Ez a helyzet kedvezett a különböző feltételezések kialakulásának.

A történészek azonban általában óvatosságra intenek az összeesküvés-elméletekkel kapcsolatban. Egy politikailag előnyös esemény nem feltétlenül jelent

politikai szándékosságot. Az, hogy Mao számára kedvező volt Lin halála, nem bizonyítja azt, hogy ő vagy környezete okozta volna a repülőgép lezuhanását. A harmadik nagy kérdés Lin és Mao személyes kapcsolata.

A két férfi viszonya különös történelmi paradoxon. Mao nélkül Lin soha nem jutott volna a kínai hatalom csúcsára. Ugyanakkor éppen Mao rendszere teremtette meg azt a bizonytalanságot, amely végül veszélyessé tette Lin helyzetét.

Voltak időszakok, amikor valódi együttműködés lehetett közöttük. Mao értékelte Lin katonai képességeit, Lin pedig hosszú ideig feltétlenül támogatta Mao politikáját. Nem bizonyítható, hogy ez a kapcsolat kezdettől fogva pusztán taktikai szövetség lett volna. A későbbi konfliktus azonban megmutatta, hogy egy személyi hatalomra épülő rendszerben még a legszorosabb kapcsolat sem lehet tartós. A negyedik kérdés Lin családjának szerepe.

A hivatalos kínai történetírásban Lin Li-kuo és Je Csün az összeesküvés aktív résztvevőiként jelentek meg. A későbbi kutatások azonban azt mutatták, hogy a családi dinamika ennél összetettebb lehetett.

Lin Li-kuo fiatalabb generációhoz tartozott, és más politikai tapasztalatokkal rendelkezett, mint apja. A hetvenes évek elején a kínai vezetésben már egy olyan nemzedék jelent meg, amely számára a forradalmi múlt kevésbé személyes élmény volt, mint a folyamatos politikai harcok következménye.

A fiú valószínűleg sokkal közvetlenebb veszélynek érzékelte Mao hatalmát, mint az apja. Ez hozzájárulhatott ahhoz, hogy radikálisabb megoldások felé fordult.

De az is elképzelhető, hogy éppen a családi kapcsolatok miatt vált Lin Piao számára lehetetlenné a visszalépés. Egy diktatórikus rendszerben a politikai veszély ritkán érint csak egyetlen embert. Egy vezető bukása gyakran magával rántotta családját és közvetlen környezetét is. Lin ezért nemcsak saját sorsáról döntött. A történet utolsó nagy kérdése pedig az, hogy mit jelent ma Lin Piao alakja.

A kínai hivatalos történelemben továbbra is negatív szereplőként jelenik meg. Ez érthető, hiszen a párt számára az 1971-es események értelmezése továbbra is összekapcsolódik Mao történelmi szerepével és a rendszer legitimitásával.

A nemzetközi történetírás azonban árnyaltabb képet alakított ki. Lin ma inkább egy korszak jelképe: annak a politikai világnak a megtestesítője, amelyben a hűség és az árulás közötti határ rendkívül gyorsan változhatott.

Nem lehet egyszerűen hősként vagy gonosztevéként értelmezni. Története éppen azért érdekes, mert egyszerre több igazságot tartalmaz.

Felelős volt a maoista rendszer működtetéséért. Része volt azoknak a politikai folyamatoknak, amelyek milliók életére hatottak. Ugyanakkor ő maga is egy olyan rendszer áldozata lett, amelyben a legmagasabb pozíció sem jelentett biztonságot.

A Lin Piao-rejtély végső tanulsága ezért nem az, hogy pontosan mi történt egyetlen szeptemberi éjszakán. A nagyobb történelmi kérdés az, hogyan képes egy politikai rendszer saját legfontosabb embereit felemelni, majd elpusztítani. Lin Piao története erre ad választ. Megmutatja, hogy a hatalom, amelyet egy rendszer létrehoz, végül maga is veszélyessé válhat azok számára, akik birtokolják.

29. fejezet - Mao árnyékában - Lin Piao történelmi mérlege

A történelmi szereplők megítélése ritkán marad változatlan. Különösen igaz ez azokra a politikusokra, akik olyan korszakokban éltek, amikor a hatalom és az ideológia szorosan összekapcsolódott, és amikor egy ember megítélése nemcsak a múlt értékelését, hanem a jelen politikai érdekeit is szolgálta. Lin Piao ilyen alak.

Életútja a kínai kommunista forradalom teljes történetén végigvezet. Részt vett a kommunista mozgalom felemelkedésében, a polgárháborúban, a Kínai Népköztársaság létrehozásában, a hadsereg átalakításában, majd a kulturális forradalom egyik legfontosabb szereplőjeként vált ismertté. Pályája egyszerre volt a kommunista rendszer sikertörténete és annak egyik legdrámaibb bukástörténete. A kérdés ezért nem az, hogy Lin Piao a rendszer híve vagy ellenfele volt-e. A válasz erre egyértelmű: a rendszer része volt. A fontosabb kérdés az, hogy miért fordult szembe – ha valóban szembefordult – azzal a hatalommal, amelynek létrehozásában maga is részt vett.

Ehhez vissza kell térni Mao Ce-tung politikai örökségéhez. Mao egyik legnagyobb történelmi teljesítménye kétségtelenül az volt, hogy egy megosztott, háborúk és külföldi beavatkozások által sújtott országban képes volt létrehozni egy új államot. A kommunista párt

vezetésével Kína 1949-ben új korszakba lépett.

Ugyanakkor Mao hatalomgyakorlása olyan sajátos rendszert hozott létre, amelyben a politikai stabilitás nagymértékben egyetlen ember tekintélyétől függött. Ez a rendszer kezdetben erőt adott a pártnak, később azonban komoly válságok forrásává vált. Lin Piao története ennek egyik legjobb példája.

Mao számára Lin ideális katonai vezető volt. Fegyelmezett, óvatos, kevésbé önálló politikai ambíciókat mutató tábornokként jelent meg. A hadseregben hatalmas tekintélye volt, de nem rendelkezett olyan tömeges politikai támogatottsággal, amely közvetlen kihívást jelentett volna Mao számára. Amikor azonban Mao utódnak választotta, éppen ezek a tulajdonságok változtak át kockázattá.

Egy utódnak ugyanis nemcsak hűségesnek kell lennie. Képesnek kell lennie arra is, hogy önállóan irányítsa az országot. Ehhez viszont hatalomra, tekintélyre és támogatói hálózatra van szüksége. Lin Piao tehát ugyanazért vált veszélyessé Mao számára, amiért korábban alkalmassá tette őt az öröklésre.

Ez a paradoxon nemcsak Kínára jellemző. A történelem számos olyan rendszert ismer, ahol az

uralkodó vagy vezető legfontosabb munkatársa később riválissá vált. A hatalom természetéből következik, hogy aki egy ország irányításában nélkülözhetetlenné válik, az előbb-utóbb saját politikai súlyt szerez. A maoista Kína különlegessége azonban az volt, hogy ezt a konfliktust nem intézmények oldották fel.

Nem létezett olyan szabályozott mechanizmus, amely meghatározta volna, hogyan kezelhető egy vezetőváltás vagy egy politikai nézetkülönbség. A viták ezért személyes küzdelmekké váltak, amelyek végül gyakran valamelyik fél teljes bukásával végződtek.

Lin Piao előtt ott volt Peng Te-huaj példája. A nagy katonai tekintélyű marsall azért bukott meg, mert szembekerült Mao gazdasági és politikai elképzeléseivel. Ott volt Liu Sao-csi példája is, aki államelnökként a párt egyik legfontosabb vezetője volt, mégis politikai megsemmisítés lett a sorsa. Lin ismerte ezeket a történeteket.

Ezért különösen érdekes, hogy miként értelmezte saját helyzetét. Tudhatta, hogy Mao támogatása nem jelent örök védelmet. Tudhatta azt is, hogy egyetlen politikai hiba vagy nézetkülönbség elegendő lehet a bukáshoz. A történészek egy része szerint éppen ez a

felismerés vezethette el a végzetes döntésekhez.

A másik értelmezés szerint azonban Lin túlzottan is a rendszer foglya volt. Nem volt saját, világos politikai programja, amely Mao alternatíváját jelentette volna. Inkább egy olyan vezető volt, aki évtizedeken keresztül alkalmazkodott a hatalmi viszonyokhoz, és amikor ezek a viszonyok ellene fordultak, már nem talált biztonságos kiutat. Ez a megközelítés különösen érdekes, mert megmutatja a diktatórikus rendszerek egyik alapvető problémáját: az ilyen rendszerekben a vezetők gyakran nem azért kerülnek konfliktusba egymással, mert eltérő társadalmi jövőképet képviselnek, hanem mert a hatalom megszerzésének és megtartásának logikája ezt kényszeríti ki. Lin Piao tragédiája tehát nem egyetlen ember hibáinak története. Egy politikai rendszer működésének története.

A róla alkotott kép az elmúlt évtizedekben sokat változott. A hidegháború idején a nyugati elemzések gyakran elsősorban a kínai kommunizmus válságának bizonyítékát látták benne. Később a történészek inkább a maoista hatalomgyakorlás tanulmányozásának egyik kulcsesetévé tették.

A modern kutatás már kevésbé keresi a „jó” és „rossz” szereplőt. Inkább azt próbálja megérteni, hogyan működött egy olyan rendszer, amelyben egy ember egyszerre lehetett hős és áruló, forradalmár és áldozat. Lin Piao történelmi mérlege ezért kettős.

Egyrészt felelős volt egy olyan rendszer működéséért, amely súlyos szenvedéseket okozott Kínában. Nem lehet figyelmen kívül hagyni szerepét a kulturális forradalom idején, sem azt, hogy hosszú ideig támogatta Mao politikáját. Másrészt azonban az ő sorsa mutatja meg talán a legvilágosabban, milyen következményekkel jár, amikor egy politikai rendszerben nincs valódi intézményi egyensúly, és amikor a hatalom legfontosabb forrása egyetlen vezető személyes bizalma.

Lin Piao neve ezért nem azért maradt fenn, mert ő lett volna a kínai történelem legnagyobb politikai alakja. Hanem azért, mert sorsa egy korszak minden ellentmondását magában hordozza.

Ő volt Mao kijelölt örököse, aki nem élte meg az örökséget. Ő volt a hadsereg egyik legnagyobb vezetője, aki menekülőként halt meg. Ő volt a rendszer egyik legfontosabb építője, akit ugyanaz a rendszer törölt ki saját történetéből.

30. fejezet - Mi maradt a rejtélyből?

Ötvenöt év távolságából a Lin Piao-ügy legnagyobb kísértése az volna, hogy a hiányzó bizonyítékokat egyetlen látványos magyarázattal pótoljuk. A történet minden szükséges elemet tartalmaz ehhez: egy idősödő diktátort, hivatalosan kijelölt örökösét, egy széteső szövetséget, egy állítólagos merénylettervet, egy éjszakai menekülést, egy lezuhanó repülőgépet és egy olyan államot, amely az esemény után hosszú ideig szinte semmit sem mondott saját polgárainak. A dokumentumok azonban sokkal óvatosabb következtetést engednek meg. Bizonyos részek ma már meglehetősen jól rekonstruálhatók, más pontokon viszont a források közötti ellentmondás nem oldható fel pusztán azzal, hogy kiválasztjuk közülük a számunkra legmeggyőzőbbet.

Az első biztos pont nem 1971. szeptember 12-ének éjszakája, hanem az előző év. Az 1970-es lusani plénumtól kezdve Mao folyamatosan és egyre erősebben szorította vissza Lin Piao és katonai szövetségesei befolyását. MacFarquhar és Schoenhals ezt az ügy kevés valóban vitathatatlan elemének egyikeként kezeli. Mao 1971-es déli körútján már világossá tette a tartományi és katonai vezetők előtt, hogy a lusani konfliktust nem lezárt nézetkülönbségnek, hanem súlyos „vonalharcnak”

tekinti, és ezért elsősorban Lint teszi felelőssé. A politikai szótárban ez rendkívül súlyos jelzés volt: Liu Sao-csi bukása után senkinek sem kellett elmagyarázni, milyen következménye lehet annak, ha Mao egy konfliktust ebbe a kategóriába sorol.

A későbbi hivatalos történet szerint Mao azért lépett fel, mert leleplezte Lin hatalmi ambícióit. A források azonban ezen a ponton már korántsem ilyen egyértelműek. A lusani vita egyik központi kérdése az államelnöki tisztség volt. Mao nem kívánta újra létrehozni a posztot, miközben Lin környezetéből többen támogatták ezt. A későbbi vádirat szerint Lin azért erőltette a kérdést, mert maga akart államelnök lenni. Csakhogy a fennmaradt adatok éppen arra utalnak, hogy Lin következetesen elutasította, hogy ő foglalja el ezt a tisztséget. MacFarquhar és Schoenhals ezért egy ennél sokkal kényelmetlenebb lehetőséget is felvet: Mao talán éppen olyan helyzetbe próbálta belevezetni Lint, amelyben később hataloméhes karrieristaként támadhatott volna rá. A csapda azonban, ha valóban ez volt a szándék, azért nem működött, mert Lin nem vállalta az államelnökséget.

Ez az értelmezés nem bizonyított tény. A központi pártarchívum legérzékenyebb anyagai nélkül aligha

dönthető el véglegesen, hogy Mao már Lusan előtt elhatározta-e Lin háttérbe szorítását, vagy a konferencián történtek változtatták meg a véleményét. Annyi azonban látható, hogy Mao viselkedése több alkalommal sem egyezik későbbi saját magyarázatával. A déli körút során például azt állította, hogy kereste Lint, de a marsall kerülte a találkozást. Kínai párttörténészek később éppen ennek ellenkezőjére jutottak: Lin többször próbált találkozni Maóval, de a pártelnök nem fogadta. Ugyanez a módszer korábban Lo Zsuj-csing bukásakor is megjelent: a kiszemelt ellenfél egy ideig nem tudhatta pontosan, hogy a vezető már ellene fordult-e.

A második viszonylag biztos pont Lin Li-kuo és szűk körének radikalizálódása. Az 571-es tervet nem indokolt utólagos hamisítványként félresöpörni. A dokumentum mögött létező csoport valós volt, és tagjai már olyan megoldásokról beszéltek, amelyek messze túlmentek egy párton belüli vitán. Mao esetleges meggyilkolása is felmerült. Az elnök a csoport belső leírásában már nem a forradalom tévedhetetlen vezetője volt, hanem kiszámíthatatlan politikus, aki egymás ellen fordítja szövetségeseit, majd sorban megsemmisíti őket. A dokumentum hangnemének önmagában nagy történelmi jelentősége van: Mao hivatalos utódjának családi

környezetében 1971-re már ilyen vélemények fogalmazódtak meg róla.

A következő lépésnél azonban megszakad a bizonyítás lánc. Abból, hogy Lin Li-kuo terveket készített, még nem következik, hogy apja rendelte el őket. MacFarquhar és Schoenhals kifejezetten nyitva hagyja, hogy Lin Piao részt vett-e fia összeesküvésében, vagy inkább passzívan várta, mi történik vele. Teiwes és Sun még tovább megy: az ő rekonstrukciójukban kevés alap van arra, hogy magát Lint az operatív összeesküvés irányítójának tekintsük. Ez nem Lin felmentése. Sokkal szűkebb állítás: a rendelkezésre álló bizonyítékok nem elegendők ahhoz, hogy biztosan neki tulajdonítsuk fia minden tervét.

Éppen itt válik fontossá Lin Piao személyes állapota. A későbbi hivatalos elbeszélés egy aktív, saját menekülését megszervező összeesküvőt feltételezett. Más források szerint szeptember 12-én este Lin bevette altatóját és lefeküdt. Amikor Je Csün és Lin Li-kuo elindította a repülőter felé, kérdéses, mennyire volt tisztában azzal, mi történik körülötte. A bizonytalanság nem apró részlet. Ha Lin teljesen éber állapotban, saját döntéséből rendelte el az indulást, másként értékelhető a történet, mint ha egy már gyógyszeről tompa, politikailag megtört embert családtagjai vittek magukkal. A források egyik

változatot sem tesz teljesen bizonyossá, ezért a történelmi rekonstrukciónak ezt a kérdést nyitva kell hagynia.

A lánya, Lin Li-heng – a családban Doudou – szerepe tovább bonyolítja a képet. Ő nem követte szüleit és fivérét. A válság óráiban értesítette a központot arról, hogy a családban rendkívüli készülődés folyik. Ez nehezen illeszthető egy egységesen működő családi összeesküvés képébe. A Lin-házon belül az utolsó éjszakán már nem közös terv végrehajtása, hanem egymással is ütköző döntések, félelmek és lojalitások működtek. Zhang Yunsheng emlékiratának egyik értéke éppen az, hogy a Maojiawant nem valamiféle fegyelmezett összeesküvő központként, hanem személyes konfliktusokkal és rendkívüli családi függőségekkel terhelt háztartásként engedi látni.

A harmadik biztosnak tekinthető pont az, hogy a szeptember 12-i menekülés kapkodva történt. Már önmagában ez gyengíti egy tökéletesen előkészített szovjet emigráció képét. Egy évek óta tudatosan készülő összeesküvőnek bőven lett volna lehetősége biztos útvonalat, megfelelő személyzetet, elegendő üzemanyagot és legalább valamilyen szovjet kapcsolatot előkészíteni. Ehelyett az utolsó órák egy improvizáció

képét mutatják. A Trident indulása, a család eljutása a repülőtérre és maga az útirány inkább arra utal, hogy a döntések egymást követve, egy gyorsan romló helyzetben születtek.

Azt sem lehet azonban ebből levezetni, hogy a Szovjetunió csupán utólag kitalált úti cél lett volna. A gép északi iránya, mongóliai megjelenése és a kínai vezetés reakciója egyaránt összeegyeztethető azzal, hogy az utasok végül valóban szovjet területet akartak elérni. A kérdés inkább az, mikor született meg ez a döntés. Lehetett egy korábbi vészforgatókönyv, amelyet szeptember 12-én aktiváltak, de az is elképzelhető, hogy csak az éjszaka folyamán vált a Szovjetunió a legkevésbé rossznak látszó menekülési iránnyá.

Csou En-laj értesült a felszállásról, és amikor világossá vált, hogy a gép Mongólia felé közeledik, felmerült a lelövés lehetősége. Mao azonban nem adott ilyen parancsot. A róla fennmaradt válasz lényege az volt, hogy hagyják a gépet távozni. Ez az epizód különösen nehézé teszi azokat az elméleteket, amelyek szerint Peking már a levegőben tudatosan megsemmisítette a Tridentet. A rendelkezésre álló források inkább arra utalnak, hogy Mao elfogadta a menekülés tényét, és nem akart katonai akcióval közbelépni.

A gép lezuhanásának kérdésében a legnagyobb hiba az lenne, ha a forráshiányt automatikusan merénylet bizonyítékának tekintenénk. A Trident Mongóliában lezuhant, az utasok meghaltak, és a helyszínről származó adatok nem kínálnak meggyőző bizonyítékot arra, hogy a gépet lelőtték volna. Az üzemanyag-probléma és a sikertelen leszállási kísérlet továbbra is komolyan vehető magyarázat. Ugyanakkor nem maradt fenn olyan nyílt, nemzetközi légikatasztrófa-vizsgálat, amely a modern baleseti vizsgálatokhoz hasonló bizonyossággal rekonstruálhatná az utolsó perceket. Ezért pontosabb azt mondani, hogy nincs hiteles bizonyíték merényletre, mint azt, hogy minden technikai részletet kétséget kizáróan ismerünk.

A legszenzációsabb elmélet szerint Lin Piao valójában nem is a gépen halt meg. Ennek változatai szerint korábban megölték, a mongóliai balesetet pedig megtévesztésként használták fel. Az ilyen elképzelések egyik legismertebb változata Yao Ming-le könyvében jelent meg. A későbbi kutatások azonban nem erősítették meg ezt az elméletet. A szélsőséges alternatíva legnagyobb problémája, hogy több új feltételezést igényel annál, mint amennyi problémát megold: hamis holttestazonosítást, mongol és szovjet közreműködést,

egy másik történés elrejtését és hosszú távú, több államra kiterjedő titoktartást kellene feltételeznünk. A forráskritika szempontjából ez lényegesen gyengébb változat, mint az, hogy Lin a családjával együtt valóban a Trident fedélzetén halt meg.

Az ügy legmeglepőbb eleme talán nem is az, ami a gépen történt, hanem az, amit a Linhez kötődő katonai vezetőkről később megtudtunk. Az 1980-81-es perben világossá vált, hogy Lin négy vezető tábornoka nem tudott sem a Mao elleni merényletterről, sem arról az elképzelésről, hogy Kantonban rivális hatalmi központot hozzanak létre. Ez komolyan gyengíti azt a korai propagandaképzetet, amely egy nagy, központilag irányított katonai összeesküvést feltételezett. A tábornokok politikailag és személyesen kötődtek Linhez, és az ő hatalmi csoportját alkották, de ez nem azonos azzal, hogy részt vettek volna Lin Li-kuo minden titkos tervében. Letartóztatásuk ugyanakkor egyetlen lépéssel megszüntette a központi katonai vezetés korábbi súlyát a Politikai Bizottságban.

Ezzel Mao a válság egyik legfontosabb politikai következményét gyorsan saját javára fordította. A hadsereg kulturális forradalom alatt megszerzett rendkívüli pártpolitikai befolyása visszaszorult. Lin halála

lehetőséget adott arra, hogy eltűnjön az a katonai frakció, amely néhány évvel korábban még Mao legfontosabb támaszát jelentette. A Lin-ügy tehát akkor is alapvető hatalmi átrendeződést eredményezett, ha feltételezzük, hogy maga a tragédia nem Mao által megtervezett eseménysor volt.

Mao azonban nem került ki sértetlenül az ügyből. Politikai értelemben győzött: Lin eltűnt, a katonai vezetés önálló súlya csökkent, és közvetlen kihívó nem maradt mellette. A győzelem ára azonban rendkívül magas volt. A kulturális forradalom egyik alapvető állítása az volt, hogy Mao képes felismerni a párton belüli rejtett ellenségeket. Ehhez képest az általa személyesen támogatott, évtizedek óta ismert és a párt alapszabályában is utódjává emelt emberről kellett azt állítani, hogy titokban gyilkos összeesküvő volt. Ez logikai csapdát teremtett. Ha Lin valóban régóta áruló volt, hogyan nem ismerte fel Mao? Ha pedig csak később vált azzá, akkor mi történt a két vezető között, amit a párt nem volt hajlandó nyilvánosan elmondani?

A hatás a kínai társadalomra mélyebb volt, mint amit a hivatalos kampány készítői valószínűleg vártak. A Lin elleni anyagokat először szigorúan ellenőrzött körben terjesztették, majd egyre szélesebb közönség kapta meg

őket. Egyedül Csiangszu tartományban több mint másfél millió, egyenként számozott „szigorúan titkos” példány készült egy 92 oldalas központi dokumentumból, amely Lin és tábornokai állítólagos bűneit ismertette. A titok így sajátos tömegkommunikációs eszközzé vált: hivatalosan nem lehetett róla írni a sajtóban, miközben milliók már tudtak róla.

A hatás gyakran az ellenkezője lett annak, amit a propaganda kívánt. Sok ember számára nem Lin árulása bizonyította Mao tévedhetetlenségét, hanem éppen az egész kulturális forradalom hitelességét kérdőjelezte meg. Ha az a férfi, akit néhány éve még Mao legjobb tanítványaként és természetes örököseként kellett tisztelni, hirtelen gyilkos összeesküvő lett, akkor valami alapvetően nem stimmelt azzal a politikai világgal, amely ilyen gyorsan tudta átváltoztatni saját hőseit ellenségekké. MacFarquhar és Schoenhals szerint a szeptember 13-i incidens sok kínai szemében hozzájárult ahhoz, hogy a kulturális forradalmat többé ne ideológiai megtisztulásként, hanem hatalmi harcok sorozataként lássák.

Mao személyesen is súlyosan megérezte a történeteket. A beszámolók szerint Lin bukása után egészségi és lelki állapota látványosan romlott. Ennek oka nem feltétlenül

valamiféle személyes gyász volt. Sokkal inkább az, hogy Lin halála megmutatta saját politikai konstrukciójának kudarcát. A kulturális forradalom egyik legnagyobb nyertese végül ellene fordult vagy legalábbis úgy halt meg, hogy Pekingnek ezt kellett állítania róla. A rendszer, amelynek az volt az egyik célja, hogy biztosítsa Mao forradalmának folytatását, ismét utód nélkül maradt.

Ötvenöt évvel később ezért a bizonyítékok mérlege nem egyetlen mondatos megfejtéshez vezet. Inkább több, eltérő bizonyosságú következtetés rajzolódik ki.

Nagy biztonsággal állítható, hogy Mao 1970 után fokozatosan Lin és katonai köre ellen fordult, és 1971 nyarán már politikai felszámolásuk előkészítésének jelei mutatkoztak. Biztos az is, hogy Lin Li-kuo körében létrejött egy olyan csoport, amely Mao eltávolítását, végső esetben meggyilkolását is mérlegelte. Lin Piao tudott arról, hogy helyzete súlyosan romlik, és szeptember 13-án feleségével és fiával együtt elhagyta Kínát.

Sokkal kevésbé biztos, hogy személyesen ő rendelte el az 571-es terv elkészítését vagy Mao meggyilkolását. Nem bizonyítható, hogy hosszabb ideje megszervezett

szovjet menekülésre készült. Kérdéses, mennyire volt cselekvőképes és mennyire értette az eseményeket az utolsó éjszakán. Ugyancsak nem bizonyított, hogy a repülőgép lezuhanását bárki szándékosan idézte volna elő.

A legvalószínűbb történet így kevésbé látványos, de emberileg és politikailag sokkal sötétebb. Mao létrehozott egy olyan rendszert, amelyben közeli munkatársainak folyamatosan attól kellett tartaniuk, hogy egyik napról a másikra ellenséggé válnak. Lin Piao hosszú éveken át ennek a rendszernek egyik haszonélvezője és végrehajtója volt. Segített másokat félreállítani, részt vett Mao kultuszának kiépítésében, és katonai hatalmával támasztotta alá a kulturális forradalmat. Amikor azonban Mao bizalma ellene fordult, már ugyanazok a mechanizmusok működtek vele szemben, amelyek működtetésében korábban maga is részt vett.

Lin családja felismerte a veszélyt. A fiú egyre radikálisabb megoldásokat keresett, az anya aktívan részt vett a család politikai ügyeiben, a lány pedig végül éppen ellenük fordult, amikor értesítette a központot a készülődésről. Mire szeptember 12-én este dönteni kellett, már senki sem rendelkezett teljes ellenőrzéssel

az események felett. Mao nyomást gyakorolt, Lin hallgatott és visszahúzódott, a fia akciót tervezett, Je Csün menekülést szervezett, Csou En-laj pedig megpróbálta követni azt, ami néhány óra alatt állami válsággá vált.

A Trident felszállása ennek a szétesésnek volt a végpontja. Nem egy tökéletes összeesküvés utolsó mozzanata, hanem sokkal inkább annak bizonyítéka, hogy az összeesküvők – ha nevezhetjük mindannyiukat annak – elvesztették a kezdeményezést. Egy politikai rendszer csúcsán álló család néhány óra alatt jutott el onnan, hogy Mao utódlásának központi szereplője volt, odáig, hogy egy alig előkészített éjszakai repüléssel próbálta elhagyni az országot.

A könyv elején a mongóliai roncsmezőnél tettük fel a kérdést: mi történt Lin Piao utolsó repülésén? A vizsgálat végére a kérdést valamivel pontosabban tudjuk megfogalmazni. A repülőgép lezuhanása önmagában valószínűleg nem a rejtély legfontosabb része. A nagyobb rejtély az, hogyan jutott el Mao Ce-tung kijelölt utódja arra a gépre.

Erre már van válaszunk, még ha nem is egyetlen tettes és egyetlen terv formájában. Lin Piao egy olyan

rendszerben emelkedett a második helyre, amelyben a második hely egy idő után szükségszerűen veszélyessé vált. Mao előbb szövetségesként használta, aztán egyre inkább potenciális riválisként kezelte. Lin nem talált politikai utat a visszavonulásra, családja pedig olyan megoldásokat keresett, amelyek végül tovább növelték a veszélyt. A rendszer logikája, a családi félelem, a katonai hatalom, Lin Li-kuo radikalizmusa és Mao politikai módszerei együtt hozták létre azt a helyzetet, amelyből szeptember 12-én már nem látszott biztonságos kijárat.

A végső ironia ezért nem az, hogy Mao utódja Mao ellenségeként halt meg. Hanem az, hogy Lin Piao története végül pontosan azt bizonyította, amit fia körének 571-es terve Maóról állított: a kínai vezető környezetében azok sem lehettek biztosak a jövőjükben, akik egykor a legközelebb álltak hozzá. Lin ezt a rendszert évtizedeken keresztül szolgált, majd annak egyik leglátványosabb áldozatává vált. Ettől még nem lett ártatlan, de bukása sokkal többet mond el a Mao-korszakról, mint a későbbi hivatalos „áruló” bélyeg.

A mongóliai sztyeppén 1971. szeptember 13-án nemcsak egy repülőgép semmisült meg. Ott ért véget Mao utódlási kísérletének egyik változata, ott omlott össze a kulturális forradalom katonai szövetsége, és ott

maradt nyitva egy történelmi ügy, amelyet a rendelkezésünkre álló források alapján jelentős részben rekonstruálhatunk, teljesen azonban ma sem zárhatunk le. A megmaradt bizonytalanság nem ok arra, hogy legendákkal töltsük ki a hiányokat. Inkább emlékeztető arra, milyen nehéz utólag pontosan feltárni egy olyan rendszer belső történetét, amely saját működését már a kortársak előtt is tudatosan elrejtette.

Kronológia

Lin Piao pályája és az 1971-es válság

1907. december 5.

Lin Piao – a ma általánosan használt pinyin átírásban Lin Biao – megszületik Hupej tartomány Huanggang térségében. Gyermekkor a császárság bukása, a köztársaság válsága és a hadurak korszakának éveire esik. Nemzedékének politikai gondolkodását alapvetően meghatározza Kína gyengeségének és szétesettségének élménye.

1925

Felvételt nyer a Huangpu Katonai Akadémiára. Az intézményben egyszerre vannak jelen a Kuomintang és a kommunista mozgalom későbbi vezetői. Lin kapcsolatba kerül a Kínai Kommunista Párttal, és a húszas évek végére végleg a kommunista fegyveres mozgalomhoz köti pályáját.

1927-1928

A Kuomintang és a kommunisták szakítása után részt vesz a kommunista fegyveres erők szervezésében. Fiatal kora ellenére gyorsan emelkedik a katonai hierarchiában. Ebben az időszakban kezd kialakulni a hírneve mint fegyelmezett, óvatos és a hadműveletekben

különösen eredményes parancsnoké.

1930-1934

A kommunista bázisterületek védelmében harcol a Kuomintang bekerítő hadjáratai ellen. Lin katonai pályája szorosan összekapcsolódik Mao Ce-tung felemelkedésével, bár kapcsolatuk ekkor még elsősorban a forradalmi hadsereg közös világából ered.

1934-1935

Részt vesz a hosszú menetelésben. A későbbi kínai kommunista emlékezetben ez az időszak az alapító nemzedék legfontosabb legitimációs forrásává válik. Lin azok közé kerül, akik nemcsak politikai tisztségükből, hanem a forradalmi háborúk személyes tapasztalatából is tekintélyt meríthetnek.

1937. szeptember

Lin erői részt vesznek a pinghszingkuani ütközetben, amely a kommunista haderő egyik legnagyobb propagandasikerévé válik a japánok elleni háború első időszakában. A győzelem megerősíti Lin katonai hírnevét, még akkor is, ha a későbbi hivatalos történetírás jelentőségét erősen felnagyítja.

1938

Lin megsebesül. A következő években hosszabb gyógykezelésen vesz részt, többek között a Szovjetunióban. Egészségi problémái későbbi életét is végigkísérik, és a róla szóló visszaemlékezések gyakran említik különös érzékenységét, alvászavarait, gyógyszerhasználatát és visszahúzódó életmódját.

1945-1948

A japán kapituláció után Lin Északkelet-Kínában kap meghatározó katonai feladatot. A kommunisták és a Kuomintang közötti polgárháború döntő szakaszában az általa vezetett erők egyre nagyobb területeket szereznek meg Mandzsúriában.

1948. szeptember-november

A liaoseni hadjárat a kommunista győzelem egyik döntő állomása. Lin csapatai súlyos vereséget mérnek a Kuomintang erőire. Ettől kezdve Lin vitathatatlanul a kommunista hadsereg legfontosabb hadvezérei közé tartozik.

1949. október 1.

Kikiáltják a Kínai Népköztársaságot. Lin az új állam katonai elitjének tagja. Egészségi állapota miatt időnként háttérbe húzódik, politikai jelentőségét azonban megőrzi.

1950

A koreai háború kínai beavatkozásának előkészítésekor Lin neve is felmerül a kínai csapatok parancsnokaként. Végül Peng Te-huaj kapja a feladatot. Lin később is arra hivatkozik, hogy egészségi állapota korlátozza aktív katonai szerepvállalását.

1954-1955

Lin tovább erősíti helyét a párt és a hadsereg vezetésében. 1955-ben a Kínai Népköztársaság marsalli rangot adományoz neki. Tíz olyan parancsnok egyikévé válik, akik a kommunista forradalom katonai elitjének csúcsát képviselik.

1958-1959

A nagy ugrás gazdaságpolitikája egyre súlyosabb következményekkel jár. Peng Te-huaj honvédelmi miniszter kritikusan szemléli a folyamatot, és a pártvezetésben mind nyíltabban jelzi fenntartásait.

1959. július-augusztus

A lusani konferencián Peng Te-huaj bírálja a nagy ugrás hibáit. Mao a kritikát politikai támadásként értelmezi. Peng elveszíti tisztségeit, és megkezdődik politikai félreállítása.

1959. szeptember

Lin Piao lesz honvédelmi miniszter. Kinevezése fordulópontot jelent pályáján. Ettől kezdve nemcsak történelmi tekintélyű tábornok, hanem a hadsereg politikai irányításának egyik központi alakja is.

1960-1964

A hadseregben egyre nagyobb hangsúlyt kap Mao Ce-tung írásainak tanulmányozása és a politikai nevelés. Lin aktívan támogatja ezt a folyamatot. A fegyveres erők fokozatosan Mao ideológiai politikájának mintaintézményévé válnak.

1964

Széles körben terjeszteni kezdik Mao idézeteinek gyűjteményét, amely később „kis vörös könyv” néven válik ismertté. Lin neve szorosan összekapcsolódik a kiadvánnyal és Mao személyi kultuszának katonai megerősítésével.

1965 vége-1966 eleje

Lo Zsuj-csing vezérkari főnök ellen politikai támadás indul. Lin és különösen felesége, Je Csün fontos szerepet játszik a Lo elleni vádak továbbításában. Lo bukása a későbbi Lin-ügy szempontjából is fontos előzmény: megmutatja, hogyan lehet egy magas rangú katonai vezetőt rövid idő alatt politikailag elszigetelni.

1966. május

Megkezdődik a kulturális forradalom. Mao a párt hagyományos struktúráit megkerülve tömeges politikai mozgalmat indít. Lin az új hatalmi rendszer egyik legfontosabb támaszává válik.

1966. augusztus

A pártvezetés átrendezése során Lin előrelép a hierarchiában. Ettől kezdve gyakorlatilag Mao második emberének tekinthető. A nyilvánosságban mind gyakrabban jelenik meg közvetlenül a pártelnök mellett.

1966-1968

A kulturális forradalom erőszaka egész Kínára kiterjed. A hadsereg előbb támogató, majd egyre inkább rendfenntartó szerepet kap. Lin politikai felelőssége megkerülhetetlen: a hadsereg Mao oldalán áll, és maga Lin is támogatja azokat a kampányokat, amelyek régi pártvezetők, katonák és civilek üldözésével járnak.

1967

A párt- és állami szervek felbomlásával párhuzamosan a hadsereg politikai súlya rendkívüli mértékben megnő. Tartományokban katonai vezetők kerülnek meghatározó pozícióba. Ez rövid távon erősíti Lin helyzetét, hosszabb távon azonban Mao számára is veszélyforrást jelent.

1968 októbere

Liu Sao-csit végleg eltávolítják a pártból. Mao addigi legfontosabb potenciális utódjának bukása közvetlenül megnyitja az utat Lin Piao előtt.

1969. április

A Kínai Kommunista Párt IX. kongresszusa. A párt új alapszabálya név szerint Mao közeli harcostársaként és utódjaként jelöli meg Lin Piaót. Pályája formálisan ezen a ponton éri el csúcspontját.

1969 tavasza-nyara

A kínai-szovjet határkonfliktus fegyveres összecsapásokhoz vezet. A Szovjetunió egyre komolyabb katonai fenyegetésként jelenik meg Peking számára. A külpolitikai helyzet később fontos szerepet játszik abban, hogy Kína az Egyesült Államokkal való közeledést kezdi mérlegelni.

1969-1970

A hadsereg befolyása továbbra is rendkívül nagy. Linhez több fontos katonai vezető kötődik, köztük Huang Jung-seng, Vu Fa-hszien, Li Cuo-peng és Csiu Huj-cuo. A későbbi hivatalos propaganda ezt már tudatos „Lin-klikkként” mutatja be, jóllehet a későbbi peranyagokból kiderül, hogy a tábornokok nem ismerték Lin Li-kuo minden tervét.

1970. augusztus-szeptember

A IX. Központi Bizottság második plenáris ülését ismét Lusanban tartják. Az államelnöki tisztség körüli vita, Csen Po-ta fellépése és Mao válasza súlyos konfliktust idéz elő Lin táborával.

1970 szeptemberétől

Mao megkezdi Csen Po-ta és a Linhez kötődő katonai vezetők politikai gyengítését. Lin formális tisztségeit még nem veszti el, de környezete egyre nagyobb nyomás alá kerül.

1970 vége-1971 eleje

Lin katonai szövetségeseit ismételt önkritikára kényszerítik. Mao egyre világosabban jelzi elégedetlenségét a hadsereg politikai súlyával és Lin csoportjának működésével.

1971 eleje

Lin Li-kuo körül fiatal légierős tisztekből álló informális csoport működik. A későbbi hivatalos dokumentumok ezt nevezik „Közös Flottának”. A kör tagjai egyre kritikusabban ítélik meg Mao politikáját, és radikális lehetőségeket vitatnak meg.

1971 tavasza

Megszületik az úgynevezett 571-es tervhez kapcsolt dokumentáció. A csoport Mao eltávolításának különböző

lehetőségeit mérlegeli. Az anyag komoly bizonyíték arra, hogy Lin Li-kuo környezetében merényleti elképzelések léteztek, de nem bizonyítja önmagában, hogy Lin Piao személyesen utasítást adott ezek kidolgozására.

1971. július

Henry Kissinger titkos látogatást tesz Pekingben. Megkezdődik Richard Nixon következő évi kínai útjának előkészítése. Kína külpolitikája jelentős fordulóponthoz ér, miközben a belső vezetésben tovább mélyül a Lin körüli válság.

1971. augusztus közepe

Mao dél-kínai körútra indul. Útközben párt- és katonai vezetőkkel találkozik. Beszélgetéseiben egyre nyíltabban bírálja a lusani eseményeket, Lin híveit és végül magát Lint is.

1971. augusztus vége-szeptember eleje

Lin környezetéhez eljutnak Mao kijelentései. Egyre világosabbá válik, hogy a pártelnök nem tekinti lezártnak a lusani ügyet. A családban és Lin Li-kuo körében növekszik a félelem attól, hogy hamarosan megkezdődik Lin politikai felszámolása.

1971. szeptember eleje

Több, egymással is nehezen összeegyeztethető terv jelenik meg Lin Li-kuo környezetében. Felmerül Mao megtámadása, a család délre vonulása és egy alternatív hatalmi központ létrehozása, valamint a külföldre menekülés lehetősége.

1971. szeptember 10-11.

Mao körútja végéhez közeledik. A Lin-csoport tagjai megpróbálják követni mozgását, de információik hiányosak. A helyzetet tovább súlyosbítja, hogy Mao menetrendje és visszatérésének időpontja nem úgy alakul, ahogy Lin Li-kuo emberei feltételezik.

1971. szeptember 12., napközben

Mao váratlanul visszaérkezik Pekingbe. Ez alapjaiban változtatja meg a Lin Li-kuo körében mérlegelt terveket. A Mao elleni esetleges akció lehetősége gyakorlatilag összeomlik.

1971. szeptember 12., este

Lin Li-kuo Pejtajhóba érkezik, ahol szülei tartózkodnak. Je Csün és fia egyre sürgetőbben készül a távozásra. A későbbi beszámolók alapján Lin Piao ekkor már visszavonultan él, gyógyszereket szed, és kérdéses, milyen mértékben vesz részt a döntésekben.

1971. szeptember 12., késő este

Lin lánya, Lin Li-heng, azaz Doudou érzékeli a rendkívüli készülődést. Értesíti a központi vezetést. Ez döntő mozzanat: a Lin családon belül sincs egységes szándék, és a hatóságok ettől kezdve tudják, hogy rendkívüli esemény készül.

1971. szeptember 12-ről 13-ra virradó éjszaka

Lin Piao, Je Csün és Lin Li-kuo gépkocsival elindul Pejtajhóból a Sanhajkuan melletti repülőtér felé. Az indulás sietős, és több jel szerint nem egy hosszú idő óta részletesen előkészített emigráció végrehajtása zajlik.

1971. szeptember 13., éjfél után

A Lin család eléri a repülőteret. A Trident előkészítése kapkodva történik. Nem minden, normál repüléshez szükséges eljárást hajtanak végre.

1971. szeptember 13., kora hajnal

A Trident felszáll. A pontos kezdeti cél és az, hogy az útiterv mikor változott északi irányú meneküléssé, továbbra is vita tárgya.

1971. szeptember 13.

Csou En-laj és a kínai vezetés követi a gép útját. Felmerül a katonai beavatkozás lehetősége, Mao azonban nem ad parancsot a repülőgép lelövésére.

1971. szeptember 13., hajnal

A Trident belép Mongólia légterébe. A gép Öndörhán térségéhez közel lezuhan és kiég. A fedélzeten tartózkodó valamennyi személy meghal.

1971. szeptember 13., reggel

A mongol hatóságok megkezdik a roncshely vizsgálatát. Gyorsan nyilvánvalóvá válik, hogy kínai gépről van szó. A Szovjetunió is értesül az eseményről, amelynek geopolitikai jelentősége azonnal világos.

1971. szeptember közepe

Pekingben megkezdődik Lin katonai körének felszámolása. Huang Jung-seng, Vu Fa-hszen, Li Cuo-peng és Csiu Huj-cuo elveszíti tényleges hatalmát, majd őrizetbe kerül.

1971. szeptember-október

A kínai közvéleményt hivatalosan még nem tájékoztatják a teljes történetről. Lin egyszerűen eltűnik a nyilvánosságból. A külföldi megfigyelők a protokolláris eseményekből, a vezetői névsorokból és a sajtó megváltozott nyelvezetéből próbálják kikövetkeztetni, mi történhetett.

1971. október 1.

A nemzeti ünnepen feltűnő Lin Piao távolléte. A külföldi megfigyelők számára egyre világosabb, hogy

súlyos változás történt a kínai vezetésben.

1971 őszétől

A párt belső fórumain megkezdik az ügy ismertetését. Előbb a legmagasabb vezetők, majd egyre szélesebb káderkör kap tájékoztatást Lin „árulásáról”.

1972

A Lin Piao elleni központi dokumentumok egyre szélesebb körben terjednek Kínában. A hivatalos narratíva fő elemei megszilárdulnak: Mao meggyilkolásának terve, az 571-es dokumentum, a sikertelen puccs és a Szovjetunióba történő menekülés.

1972. február

Richard Nixon amerikai elnök Kínába látogat. Lin halála után a kínai-amerikai közeledés akadálytalanul folytatódik. A külpolitikai fordulat egyben jelzi, hogy Lin kiesése nem gyengítette meg Mao külpolitikai mozgásterét.

1973. augusztus

A Kínai Kommunista Párt X. kongresszusa hivatalosan is megerősíti Lin Piao politikai elítélését. Neve immár nem Mao örököseként, hanem az „ellenforradalmi Lin Piao-klikk” vezetőjeként szerepel.

1973-1974

Kibontakozik a „Lin Piao és Konfuciusz bírálata” kampány. Lin alakját már szélesebb ideológiai harcok eszközeként használják fel. A kampány egyre távolabb kerül az 1971-es események tényszerű feltárásától.

1976. január 8.

Meghal Csou En-laj. A kínai vezetés belső egyensúlya tovább gyengül.

1976. szeptember 9.

Meghal Mao Ce-tung. Öt évvel Lin halála után az a vezető is eltűnik, akinek személyes hatalma meghatározta Lin felemelkedését és bukását.

1976. október

Letartóztatják a később „négyek bandájaként” ismert csoport tagjait. A kulturális forradalom politikai rendszere rövid idő alatt összeomlik.

1978 után

Teng Hsziao-ping fokozatosan a kínai vezetés meghatározó alakjává válik. Megkezdődik a kulturális forradalom részleges történelmi újraértékelése. Lin Piao teljes rehabilitációjára azonban nem kerül sor.

1980. november-1981. január

Pekingben különleges bíróság tárgyalja a „Lin Piao és Csiang Csing ellenforradalmi klikkjeinek” ügyét. Lin és a

repülőgépen meghalt közvetlen családtagjai természetesen nincsenek jelen; a vádlottak között szerepelnek azonban a hozzá egykor közel álló katonai vezetők. A per fontos forrássá válik, ugyanakkor maga is politikai keretek között zajlik.

1981. június – A Kínai Kommunista Párt elfogadja a párt történetének egyes kérdéseiről szóló határozatot. A kulturális forradalmat súlyos hibának minősítik, Mao történelmi szerepét azonban alapvetően pozitívnak tartják. Lin Piao továbbra is elítélt politikai személyiség marad.

1980-as évek

Kínában és külföldön egyre több visszaemlékezés és alternatív rekonstrukció jelenik meg az ügyről. Ezek között megbízható belső források és szélsőséges összeesküvés-elméletek egyaránt akadnak.

1988

Megjelenik Zhang Yunsheng Maojiawanról és Lin Piao titkárságáról szóló visszaemlékezése. Az ilyen belső nézőpontú források jelentősen árnyalják a korábbi, kizárólag hivatalos dokumentumokra épülő képet.

1990-es évek

A nyugati történetírásban megkezdődik a Lin-ügy átfogó újraértékelése. A kutatók egyre inkább elválasztják Lin Piao politikai felelősségét attól a kérdéstől, hogy bizonyítható-e személyes részvétele az 571-es terv minden mozzanatában.

1996

Frederick C. Teiwes és Warren Sun megjelenteti *The Tragedy of Lin Biao* című munkáját. A könyv alapvetően megkérdőjelezi azt a leegyszerűsített képet, amely szerint Lin 1966-tól tudatosan és következetesen Mao helyére készült.

1999 – Megjelenik Jin Qiu *The Culture of Power: The Lin Biao Incident in the Cultural Revolution* című monográfiája. A szerző a politikai intézmények mellett különös figyelmet fordít a személyes és családi kapcsolatokra, amelyek nélkül szerinte az ügy nem érthető meg.

2000-es évek

Új visszaemlékezések, köztük Vu Fa-hszen memoárjai jelennek meg. Ezek forráskritikát igényelnek, de fontos részletekkel szolgálnak Lin katonai körének működéséről.

2006

Roderick MacFarquhar és Michael Schoenhals Mao's Last Revolution című munkája új szintézisbe illeszti a Lin Piao-ügyet. A szerzők egyértelműnek látják Mao és Lin 1970 utáni konfliktusát, de nyitva hagyják Lin személyes részvételének több kulcskérdését.

2021. szeptember 13.

Lin Piao halálának ötvenedik évfordulója. Az ügy továbbra sincs teljesen lezárva. A fő történeti vita már kevésbé a legvadabb összeesküvés-elméletekről, inkább Lin személyes felelősségének mértékéről, az utolsó éjszaka döntéshozataláról és Mao politikai szándékairól szól.

2026. szeptember 13.

A tragédia ötvenötödik évfordulója. A rendelkezésre álló dokumentumok alapján sokkal többet tudunk az 1971-es válságról, mint amennyit az első évtizedekben lehetett, de a legfontosabb kérdések egy része továbbra is nyitott. Nem bizonyítható teljes bizonyossággal, hogy Lin Piao elrendelte Mao meggyilkolását; kérdéses, mennyire volt ura saját döntéseinek az utolsó éjszakán; a Trident lezuhanásának minden technikai mozzanata sem rekonstruálható. Ami viszont egyre világosabban látható: Lin bukását nem egyetlen váratlan összeesküvés okozta, hanem Mao hatalmi rendszerének, a kulturális

forradalom következményeinek, egy család félelmeinek és a kínai katonai elit belső konfliktusainak összekapcsolódása.

HÁTTÉRGYÁR

Fontos szereplők

Lin Piao (Lin Biao, 1907-1971)

A kínai kommunista forradalom egyik legsikeresebb hadvezére, 1959-től honvédelmi miniszter, a kulturális forradalom idején Mao Ce-tung egyik legfontosabb politikai támasza. A párt 1969-es IX. kongresszusán hivatalosan is Mao utódjaként jelölték meg. Az 1970-es lusani konfliktus után helyzete gyorsan romlott, 1971. szeptember 13-án pedig feleségével és fiával együtt életét vesztette a Mongóliában lezuhant Trident repülőgépen. A későbbi hivatalos kínai változat Mao elleni összeesküvés vezetőjének tekintette, miközben a későbbi kutatások továbbra sem tudták bizonyítani, milyen mértékben ismerte és irányította fia terveit.

Mao Ce-tung (Mao Zedong, 1893-1976)

A Kínai Kommunista Párt legfontosabb vezetője és a Kínai Népköztársaság alapítója. Lin felemelkedésében döntő szerepe volt: Peng Te-huaj 1959-es bukása után Linre bízta a hadsereg politikai irányítását, majd a kulturális forradalom során a hierarchia második helyére emelte. Kapcsolatuk 1970 után megromlott, és Mao 1971-es déli körútján már nyíltan bírálta Lin katonai körét. A Lin-ügy egyik máig vitatott kérdése, hogy Mao mikor döntötte el véglegesen kijelölt örököse

félreállítását, és mennyit tudott a Lin Li-kuo környezetében született tervekről.

Je Csün (Ye Qun, 1917-1971)

Lin Piao felesége, férje magánirodájának irányítója és a Lin körül kialakult katonai-politikai hálózat egyik fontos összekötője. Hivatalos rangja önmagában nem magyarázza befolyását: a Maojiawanban működő Lin-kör koordinálásában, a katonai vezetőkkel fenntartott kapcsolatokban és férje politikai ügyeiben lényegesen nagyobb szerepet játszott, mint amit tisztségei alapján feltételezni lehetne. MacFarquhar és Schoenhals a Linhez kötődő katonai csoport koordinátoraként írja le, miközben hangsúlyozza, hogy politikai súlya elsősorban férjéhez fűződő kapcsolatából eredt.

Lin Li-kuo (Lin Liguó, 1945-1971)

Lin Piao és Je Csün fia, a légierő fiatal tisztje. Az 1971-es válság legaktívabb szereplői közé tartozott, és a hozzá kötődő tiszti csoporthoz kapcsolják az „571-es terv” kidolgozását. A dokumentum Mao eltávolításának, sőt meggyilkolásának lehetőségeit is mérlegelte, ezért Lin Li-kuo szerepe kevésbé vitatható; az viszont nem bizonyított, hogy minden lépését apja tudtával vagy utasítására tette volna. Az utolsó napokban ő próbált a leggyorsabban reagálni Mao Lin-ellenes fellépésére, és

szeptember 12-én Pejtajhóban csatlakozott szüleihez.

Lin Li-heng (Lin Liheng, „Tou-tou” (Doudou), sz. 1944) Lin Piao lánya, aki az 1971. szeptember 12-i éjszaka egyik döntő tanúja lett. Amikor észlelte, hogy anyja és fivére rendkívüli távozásra készülnek, értesítette a központi vezetést. Döntése cáfolja azt a későbbi leegyszerűsítő képet, amely szerint a Lin család egységesen és előre megtervezetten vett részt az összeesküvésben. Az utolsó órákban a családon belüli bizalmatlanság és ellentét legalább olyan fontos tényezővé vált, mint a Mao és Lin közötti hatalmi konfliktus.

Csou En-laj (Zhou Enlai, 1898-1976)

A Kínai Népköztársaság miniszterelnöke, a maoista korszak egyik legtapasztaltabb politikusa. A kulturális forradalom alatt többször alkalmazkodott Mao politikai kampányaihoz, miközben igyekezett fenntartani az állam működőképességét. Lin utolsó éjszakáján központi szerepe volt a hírek összegyűjtésében és a repülőgép mozgásának követésében. Pályája arra is figyelmeztet, hogy a korszak vezetőinek megítélése ritkán írható le pusztán „mérsékelt” és „radikális” kategóriákkal: Csou korábban maga is részt vett olyan kampányokban, amelyek magas rangú párt- és katonai vezetők

megbélyegzéséhez vezettek.

Huang Jung-seng (Huang Yongsheng, 1910-1983)

A Népi Felszabadító Hadsereg vezérkari főnöke és Lin egyik legfontosabb katonai szövetségese. Már a polgárháború idején kapcsolatban állt Linnel, a kulturális forradalom után pedig a hadsereg központi vezetésének egyik legerősebb tagja lett. A Lin bukása után letartóztatott négy vezető tábornok közül ő rendelkezett a legmagasabb tisztséggel. A későbbi peranyagok ugyanakkor nem bizonyították, hogy ismerte volna Lin Li-kuo merényleti terveinek minden részletét.

Vu Fa-hszen (Wu Faxian, 1915-2004) A kínai légierő parancsnoka, Lin Piao régi katonai munkatársa. A kulturális forradalom idején fontos szerepet kapott a hadsereg politikai és vizsgálati rendszerében, többek között a Lo Zsuj-csing elleni ügyhöz kapcsolódó vizsgálatokban. Lin bukása után őrizetbe vették, később pedig a Lin-Csiang Csing-per egyik vádlottja lett. Évtizedekkel később megjelent emlékiratai fontos belső forrást jelentenek, ugyanakkor önigazoló jellegük miatt csak más dokumentumokkal összevetve használhatók biztonsággal. A kulturális forradalom alatt már a Lo-ügy vizsgálócsoportját is ő vezette, ami jól érzékelteti, hogy Lin katonai köre maga is részt vett a később ellenük

forduló politikai gépezet működtetésében. Lánya, Jin Qiu később a *The Culture of Power* című monográfiában dolgozta fel a Lin Piao-incidenst; családi háttere különleges hozzáférést adott a Lin köréhez kötődő visszaemlékezésekhez és kapcsolatokhoz.

Li Cuo-peng (Li Zuopeng, 1914-2009)

A haditengerészet első politikai biztosa, a központi katonai vezetés tagja és Lin Piao egyik régi szövetségese. A harmincas évek óta Lin környezetéhez tartozott, majd a kulturális forradalom alatt került a hatalom legfelső szintjére. Lin halála után letartóztatták, és a későbbi perben elítélték. Az ügy szempontjából különösen fontos, hogy közeli politikai kapcsolatuk ellenére nincs meggyőző bizonyíték arra, hogy ismerte volna Lin Li-kuo minden konspiratív tervét.

Csiu Huj-cuo (Qiu Huizuo, 1914-2002) A Népi Felszabadító Hadsereg logisztikai főosztályának vezetője, Lin katonai csoportjának tagja. A forradalmi háborúk óta kapcsolódott Linhez, a kulturális forradalom alatt pedig országos politikai súlyra tett szert. Lin bukása az ő karrierjét is azonnal megszakította.

Csen Po-ta (Chen Boda, 1904-1989)

Mao egykori titkára, ideológusa, a kulturális forradalom kezdetén létrehozott Központi Kulturális

Forradalmi Csoport vezető személyisége. A párt IX. kongresszusa után még a Politikai Bizottság Állandó Bizottságának tagja volt, de az 1970-es lusani plénumon olyan álláspontot támogatott, amelyet Mao saját hatalma elleni fellépésként értelmezett. Bukása a Lin-csoport elleni támadás első fontos állomásává vált, még akkor is, ha Csen és Lin politikai kapcsolata korántsem jelentett minden kérdésben szoros szövetséget. MacFarquhar és Schoenhals szerint formálisan magas rangja ellenére Csen tényleges politikai ereje 1969-re már jelentősen csökkent.

Lo Zsuj-csing (Luo Ruiqing, 1906-1978)

Hosszú ideig a hadsereg egyik legfontosabb vezetője és vezérkari főnök. 1965 végén és 1966 elején Lin Piao környezetének közreműködésével politikai támadás indult ellene, majd elveszítette tisztségeit. Ügye azért fontos a Lin-történetben, mert megmutatja, hogy Lin és Je Csün nem pusztán elszenvedői voltak a maoista tisztogatásoknak: korábban maguk is részt vettek egy magas rangú katonai vezető félreállításában. A kulturális forradalom idején az ellene indított vizsgálat külön intézményes apparátussá nőtte ki magát.

Peng Te-huaj (Peng Dehuai, 1898-1974)

A kínai forradalom legendás marsallja, a koreai háború kínai erőinek parancsnoka, majd honvédelmi miniszter. Az 1959-es lusani konferencián bírálta a nagy ugrás következményeit, mire Mao politikai ellenfélként kezelte és félreállította. Lin Piao az ő bukása után lett honvédelmi miniszter. Peng sorsa egész Lin-történetre árnyékot vetett: világosan megmutatta, hogy még a legtekintélyesebb katonai vezető sem lehet biztonságban, ha Mao bizalmát elveszíti.

Liu Sao-csi (Liu Shaoqi, 1898-1969)

A Kínai Népköztársaság államelnöke és egy időben Mao után a párt legfontosabb vezetője. A kulturális forradalom idején „kapitalista úton járó” vezetőként támadták meg, eltávolították tisztségeiből, fogságban tartották, majd 1969-ben meghalt. Lin aktívan részt vett Liu politikai megbélyegzésében; 1966 augusztusában Mao és Csou támogatásával készült vádpontok alapján támadta őt. Liu sorsa később Lin számára is előrevetítette, milyen gyorsan semmisíthető meg az a vezető, aki néhány évvel korábban még Mao kijelölt utódjának látszott.

Csiang Csing (Jiang Qing, 1914-1991)

Mao felesége, a kulturális forradalom radikális polgári szárnyának egyik vezetője. Lin körével formálisan hosszú

ideig ugyanannak a maoista politikai szövetségnek volt a tagja, de a katonai és a civil radikálisok érdekei a kulturális forradalom végső szakaszában egyre inkább szétváltak. Je Csün és Csiang Csing kifelé udvarias kapcsolatot tartott fenn, a háttérben azonban erősödött a kölcsönös bizalmatlanság. Lin bukása után Csiang Csing politikai mozgástere átmenetileg nőtt, majd Mao 1976-os halála után ő maga is letartóztatásra és perre került.

Csang Csun-csiao (Zhang Chunqiao, 1917-2005)

Sanghaj egyik vezető maoista politikusa, Csiang Csing szövetségese és a kulturális forradalom radikális irányzatának fontos alakja. A Linhez kötődő katonai vezetők számára az ő felemelkedése azt jelezte, hogy Mao a hadsereg súlyának ellensúlyozására ismét a civil radikálisokat erősítheti. Lin halála után tovább emelkedett, majd 1976-ban a „négyek bandájának” tagjaként tartóztatták le.

Jao Ven-jüan (Yao Wenyan, 1931-2005)

Sanghaji publicista és politikus, akinek 1965-ös támadása Vu Han történész ellen a kulturális forradalom egyik közvetlen előzményévé vált. Csiang Csing és Csang Csun-csiao oldalán a radikális civil csoport tagja volt. Lin bukása után a propaganda egyik fontos feladata az lett, hogy az egykori hivatalos utódot a maoista ideológia

ellenségeként mutassa be, és ebben a radikális sajtópolitika képviselőinek jelentős szerep jutott.

Kang Seng (Kang Sheng, 1898-1975)

A kínai kommunista párt biztonsági és hírszerzési apparátusának hosszú időn át befolyásos alakja. A kulturális forradalom alatt a radikális vezetéshez tartozott, bár egészségi állapota miatt 1970 után fokozatosan visszavonult az aktív politikától. Pályája jól példázza azt a rendszert, amelyben politikai vizsgálatok, történelmi „ügyek” és személyes hatalmi küzdelmek szorosan összekapcsolódtak.

Vang Tung-hszing (Wang Dongxing, 1916-2015)

Mao biztonsági apparátusának egyik legfontosabb vezetője, a Központi Iroda meghatározó alakja. Feladatai révén közvetlenül kapcsolódott Mao személyes védelméhez és mozgásának biztosításához, ezért az 1971-es válságban a vezető biztonságával kapcsolatos információk különösen fontos szerepet kaptak. Mao halála után részt vett a „négyek bandája” letartóztatásának előkészítésében is.

Teng Hsziao-ping (Deng Xiaoping, 1904-1997)

A kulturális forradalom kezdetén eltávolított vezető, aki Lin bukása után fokozatosan visszatért a hatalomba. Pályája az 1970-es években többször megtört, majd Mao

halála után ő vált Kína tényleges első számú politikusává. Lin történetének utóéletéhez azért kapcsolódik, mert a Teng-korszak részben éppen az olyan öröklési és hatalmi válságok megismétlődését próbálta megakadályozni, amelyek a Mao-korszakot jellemezték.

Hua Kuo-feng (Hua Guofeng, 1921-2008)

Mao életének utolsó hónapjaiban került a legfelső vezetésbe, és 1976-ban formálisan ő lett Mao utóda. Lin Piaóval ellentétben nem rendelkezett önálló katonai hatalmi bázissal, és felemelkedése éppen annak a tanulságát tükrözte, hogy Mao többé nem kívánt maga mellett olyan kijelölt örököst, aki saját politikai hálózatot építhet ki. Hatalma azonban rövid életűnek bizonyult, és néhány éven belül Teng Hsziao-ping került fölénybe.

Pan Csing-jin (Pan Jingyin, 1937-1971) A Trident pilótája, aki 1971. szeptember 13-án a Lin családot szállító gépet vezette. Szerepéről lényegesen kevesebb megbízható információ áll rendelkezésre, mint a politikai szereplőkről, ezért nem indokolt neki önálló politikai motivációt tulajdonítani. A repülőgép sietős előkészítése és az utolsó út technikai körülményei miatt azonban személye elválaszthatatlan a katasztrófa történetétől.

A szereplők névsora egyben megmutatja, miért félrevezető a Lin Piao-ügyet két ember, Mao és kijelölt

utódja személyes párharcára szűkíteni. A konfliktus mögött a hadsereg felső vezetése, a kulturális forradalom civil radikálisai, a Lin család belső viszonyai, Mao biztonsági apparátusa és a párt vezető politikusai egyaránt jelen voltak. Az egyes szereplők ugyanakkor eltérő mennyiségű információval rendelkeztek, ezért a „Lin-klikk” kifejezést sem szabad úgy használni, mintha minden hozzá sorolt személy ugyanazt tudta volna, ugyanazt tervezte volna és ugyanazért cselekedett volna.

A bizonyítékok mérlege

A Lin Piao-ügy feldolgozásakor különösen fontos elválasztani egymástól azt, amit a források nagy biztonsággal alátámasztanak, azt, ami valószínű, de nem bizonyítható teljes bizonyossággal, valamint azokat az állításokat, amelyek elsősorban a későbbi hivatalos narratívából vagy összeesküvés-elméletekből származnak. Az ügy sajátossága, hogy a kulcsszereplők egy része 1971. szeptember 13-án meghalt, a kínai pártarchívum legérzékenyebb anyagai pedig továbbra sem hozzáférhetők. A fennmaradt kép ezért több különböző típusú forrás összevetéséből áll össze.

Nagy biztonsággal állítható, hogy Mao 1970 után fokozatosan Lin Piao ellen fordult. A lusani plénum után Lin közvetlen katonai szövetségeseit egyre nagyobb

nyomás alá helyezték, önkritikára kényszerítették, Csen Po-tát pedig eltávolították. Mao 1971-es déli körútja során tartományi és katonai vezetők előtt már kifejezetten Linhez kötötte a lusani konfliktust, és „vonalarcként” beszélt róla. MacFarquhar és Schoenhals ezt a folyamatot az ügy egyik legkevésbé vitatható elemének tekinti: Lusan után Mao folyamatosan és egyre erősebben szorította vissza Lin és szövetségesei helyzetét.

Biztosnak tekinthető, hogy Lin Li-kuo környezetében Mao elleni erőszakos terveket is mérlegeltek. A rendelkezésre álló források szerint szóba került Mao különvonatának megtámadása, híd felrobbantása, légi támadás és közvetlen merénylet lehetősége is. Egyetlen ilyen kísérletet sem hajtottak végre, de a tervek létezése arra utal, hogy Lin Li-kuo csoportja 1971-re már túllépett a politikai elégedetlenségen. A bizonyíték azonban Lin Li-kuo és szűk körének tevékenységére vonatkozik; ebből önmagában nem következik, hogy minden tervet Lin Piao rendelt el.

Az 571-es terv létezése erős bizonyíték egy radikalizálódott belső csoportra, de nem bizonyítja automatikusan Lin Piao személyes irányító szerepét. A dokumentum tartalma és a hozzá kapcsolódó események

alapján aligha tartható az az elképzelés, hogy Lin Li-kuo körében semmiféle Mao-ellenes összeesküvés nem létezett. Ugyanakkor a későbbi hivatalos kínai értelmezés hajlamos volt a fiú és az apa tevékenységét teljesen összemosni. A modern történeti munkák lényegesen óvatosabbak: azt, hogy Lin Piao ténylegesen részt vett-e fia merényleti terveiben, MacFarquhar és Schoenhals is nyitott kérdésnek tekinti.

Valószínű, hogy Lin Piao 1971 szeptemberére pontosan érzékelte politikai helyzetének összeomlását. Mao déli körútjának hírei eljutottak a Lin-családhoz, és egyre nehezebb volt abban bízni, hogy a konfliktus ismét elsimulhat. A kérdés inkább az, hogy Lin hogyan akart reagálni. Nincs olyan minden kétséget kizáró dokumentum, amelyben maga Lin rendelkezne Mao meggyilkolásáról vagy egy puccs végrehajtásáról. A források alapján az is elképzelhető, hogy egy ideig passzívan várta, mi történik vele.

Bizonytalan, hogy Lin Piao teljesen tisztában volt-e a szeptember 12-ről 13-ra virradó éjszaka minden eseményével. A források szerint altatót vett be és lefeküdt, mielőtt Je Csün és Lin Li-kuo sietve útnak indította. Ez nem bizonyítja, hogy akarata ellenére vitték volna magukkal, de megakadályozza azt is, hogy teljes

bizonyossággal egy tudatosan megszervezett menekülés aktív irányítójának tekintsük. Az egyik legfontosabb megválaszolatlan kérdés éppen az, milyen állapotban volt Lin, amikor beszállt az autóba, majd a repülőgéphez.

Nagy biztonsággal állítható, hogy a szeptember 12-i események részben improvizatívvá váltak. Amikor Lin Li-kuo megtudta, hogy Mao visszatért Pekingbe, megváltozott az addig mérlegelt helyzet. A források szerint ekkor még a déli, kantoni irány is szerepelt a tervek között: Lin négy fontos katonai szövetségesét oda akarták vinni, és egy rivális pártközpont felállításának lehetőségét mérlegelték. Lin Li-kuo ugyanezen az estén Pejtajhóba repült, hogy szüleit is elvigye. A végül megvalósult északi repülés tehát nem azonos azzal a tervvel, amely néhány órával korábban még napirenden volt.

Biztos, hogy Lin Li-heng, Doudou nem vett részt egységes családi összeesküvésben. Az utolsó éjszakán megpróbálta megakadályozni a távozást, illetve értesítette a központi vezetést a készülődésről. Ez a körülmény önmagában is gyengíti azt a képet, amely a Lin családot tökéletesen összehangolt politikai egységként mutatta be. A családon belüli konfliktusok az utolsó órákban a történet lényeges részét alkották.

Nagy biztonsággal állítható, hogy Csou En-laj megpróbálta ellenőrzés alatt tartani a helyzetet, de Mao bizonyos közvetlen beavatkozásokat nem engedélyezett. A fennmaradt rekonstrukció szerint Csou felvetette, hogy maga Pejtajhóba repül, Mao azonban ezt megakadályozta. Amikor később a Lin család gépe Mongólia irányába tartott, Csou a lelövés lehetőségéről is kérdezte Maót, aki nem adott ilyen parancsot. Ez jelentősen gyengíti azt a feltételezést, hogy Peking a levegőben szándékosan semmisítette volna meg a gépet.

Biztos, hogy a Lin családot szállító Trident Mongóliában zuhant le, és a fedélzeten tartózkodók meghaltak. A rendelkezésre álló források ezt az esemény alapvető tényeként kezelik. A lezuhanás pontos technikai oka azonban nem rekonstruálható olyan bizonyossággal, mint egy modern, teljes körű légikatasztrófa-vizsgálat esetében. MacFarquhar és Schoenhals is csak annak lehetőségét említi, hogy a gép üzemanyaghiány miatt zuhanhatott le, vagyis ezt nem kezeli bizonyított tényként.

Nincs meggyőző bizonyíték arra, hogy a Tridentet lelőtték.

Az ilyen elméletek elsősorban abból a tényből táplálkoztak, hogy a balesetet kezdettől fogva titkolózás

övezte, és az esemény rendkívül kedvező politikai következményekkel járt Mao számára. A politikai haszon azonban önmagában nem bizonyít szándékos beavatkozást. A forrásokban nincs olyan megbízható adat, amely külső támadást igazolna.

Az sem bizonyított, hogy Lin Piaót már a repülés előtt megölték.

Ennek legismertebb szélsőséges változata Yao Ming-le könyvéhez kapcsolódik, amely szerint Lin és Je Csün már Peking közelében életét vesztette, és a mongóliai történetet utólag szervezték meg. MacFarquhar és Schoenhals ezt a változatot a leginkább revizionista elméletek közé sorolja, és hangsúlyozza, hogy a mű állítólagos alapjául szolgáló napló hitelessége sem ellenőrizhető megfelelően. A történetet ezért forrásként elsősorban az összeesküvés-elméletek történetéhez érdemes használni, nem az események tényszerű rekonstrukciójához.

A hivatalos kínai forrásokat nélkülözni nem lehet, de teljesen semleges bizonyítékként kezelni sem szabad. Az 1971 utáni pártokumentumokat azok a politikai erők állították össze, amelyek túléltek a Lin-ügyet és érdekükben állt saját magyarázatukat hivatalossá tenni. MacFarquhar maga is figyelmeztetett arra, hogy a korai

rekonstrukciók nagy része hivatalos vagy félhivatalos kínai anyagokra támaszkodik, vagyis végső soron a győztesek bizonyítékaira épül. Ettől ezek az anyagok még nem válnak hamissá, de minden egyes állításukat össze kell vetni más forrástípusokkal.

A későbbi peranyagok fontos módosítást hoztak a „Lin-klikk” képében.

Huang Jung-seng, Vu Fa-hszien, Csiu Huj-cuo és Li Cuo-peng valóban Lin legfontosabb katonai szövetségesei közé tartoztak, de az 1980–81-es perben fő bűneik között inkább más tábornokok üldözése jelent meg, mint Mao meggyilkolásának összeesküvésében való közvetlen részvétel. Ez arra utal, hogy Lin politikai-katonai csoportját és Lin Li-kuo titkos körét nem szabad automatikusan ugyanannak a szervezetnek tekinteni.

Biztos, hogy Lin katonai csoportja 1969 után valódi és erős hatalmi tömböt alkotott. Je Csün koordináló szerepet töltött be, Huang Jung-seng volt a vezérkari főnök, Vu Fa-hszien a légierő, Li Cuo-peng a haditengerészet, Csiu Huj-cuo pedig a katonai logisztika fontos vezetője. Mindannyian régóta kötődtek Linhez, és a kulturális forradalom eredményeként országos politikai befolyáshoz jutottak. Ez azonban még nem jelenti azt,

hogy közösen készítették volna elő a szeptemberi menekülést vagy Mao meggyilkolását.

Nagy valószínűséggel Mao Lin bukását arra is felhasználta, hogy visszaszorítsa a hadsereg politikai túlsúlyát. A kulturális forradalom éveiben a Népi Felszabadító Hadsereg rendkívüli befolyásra tett szert a pártban és a tartományi vezetésben. Lin eltűnése és négy vezető tábornokának bukása lehetőséget adott Mao számára arra, hogy ezt a katonai dominanciát felszámolja. Azt nem tudjuk, hogy Mao már korábban is pontosan ilyen végkifejletet akart-e, de az ügy politikai következményét tudatosan kihasználta.

Az államelnöki tisztség körüli 1970-es vita továbbra is az ügy egyik legnehezebben értelmezhető mozzanata. A későbbi hivatalos változat szerint Lin azért szorgalmazta a tisztség helyreállítását, mert ő maga akarta betölteni. A források ugyanakkor azt mutatják, hogy Lin nem kívánta elfogadni a posztot. MacFarquhar és Schoenhals felveti annak lehetőségét, hogy Mao éppen arra próbálta rávenni, hogy vállalja a tisztséget, ami később alapot adott volna arra, hogy hataloméhes karrieristaként támadják meg. Ez értelmezés, nem bizonyított tény, de jól mutatja, mennyire bizonytalan a hivatalos történet egyik központi eleme.

Lin Piao nem tekinthető politikailag ártatlan áldozatnak.

Pályafutásának korábbi szakaszában maga is részt vett a maoista hatalmi rendszer működtetésében, Mao személyi kultuszának felerősítésében és olyan vezetők elleni kampányokban, akik később politikai vagy személyes üldözést szenvedtek el. Lin és katonai szövetségeseinek 1980–81-es perében a négy tábornok legfontosabb bizonyítható bűnei között éppen más katonai vezetők üldözése szerepelt. Lin későbbi bukása ezért nem törli el korábbi felelősségét.

Ugyanakkor az sem igazolható, hogy a hivatalos kínai vádirat minden állítása szó szerint megfelel a történeti valóságnak. A Mao elleni merényletterveket, Lin személyes felelősségét, a szovjet menekülés előkészítését és a széles körű katonai összeesküvés képét a későbbi propaganda egységes történetté kapcsolta össze. A források viszont arra utalnak, hogy ezek különböző szinteken és különböző szereplők részvételével zajló folyamatok voltak.

A legvalószínűbb rekonstrukció szerint 1971 szeptemberében több egymással összekapcsolódó, de nem teljesen azonos válság futott össze. Mao már politikailag Lin ellen fordult; Lin Li-kuo egyre

radikálisabb akciókat készített elő; Je Csün a család és a katonai kapcsolatok fenntartásában aktív szerepet játszott; Lin Piao maga valószínűleg érzékelte bukásának közeledtét, de saját operatív részvétele nem bizonyítható minden ponton. Amikor Mao váratlanul visszaért Pekingbe, az addigi tervek szétestek, majd néhány óra alatt meneküléssé változtak.

A források alapján ezért az ügyet négy bizonyossági szintre lehet bontani. Biztosnak tekinthető Mao és Lin 1970 utáni konfliktusa, Lin Li-kuo radikalizálódása, a szeptember 12-i menekülés és a mongóliai katasztrófa. Erősen valószínű, hogy a Lin család Mao közeli fellépésétől tartott, és hogy a repülés célja végül Kína elhagyása lett. Bizonytalan Lin Piao személyes részvétele a merénylettervekben, az utolsó éjszakán fennálló cselekvőképessége és a Trident pontos technikai problémája. Megbízható bizonyíték nélkül maradnak azok az állítások, amelyek Lin korábbi meggyilkolását, a gép lelövését vagy egy előre, részletesen megszervezett szovjet összeesküvést feltételeznek.

Ez a megkülönböztetés azért fontos, mert a történelmi nyomozás célja nem az, hogy minden hiányzó részlet helyére egy határozott választ helyezzen. A Lin Piao-ügy esetében maga a bizonytalanság is történelmi tény. A

rendszer titkossága, a későbbi politikai átértelmezés, a résztvevők halála és az archívumok korlátozott hozzáférhetősége együtt alakította ki azt a helyzetet, amelyben a történet fő vonalai jól rekonstruálhatók, a legfontosabb döntések egy része azonban továbbra sem bizonyítható teljes bizonyossággal.

Felhasznált források és szakirodalom

A Lin Piao-ügy forráshelyzete különösen nehéz. A kínai pártvezetés legbelső iratanyaga továbbra sem hozzáférhető teljes egészében, az 1971 után közreadott dokumentumok pedig részben annak a politikai vezetésnek az értelmezését tükrözik, amely Lin bukása után győztesként került ki a konfliktusból. A visszaemlékezések más problémát jelentenek: szerzőik sok esetben maguk is érintettek voltak az eseményekben, így saját felelősségük, korábbi vallomásaik vagy későbbi rehabilitációjuk szempontjai is befolyásolhatták elbeszélésüket. A kötet ezért egyetlen forrást sem kezelt végleges döntőbíróként, hanem az eltérő értelmezések összevetésére törekedett. MacFarquhar és Schoenhals maguk is arra figyelmeztetnek, hogy az ügy korai rekonstrukcióinak jelentős része hivatalos vagy félhivatalos kínai anyagokon alapult, és a központi archívumok esetleges jövőbeli megnyitása módosíthatja a ma legvalószínűbbnek tartott képet.

Roderick MacFarquhar - Michael Schoenhals: Mao's Last Revolution.

A kulturális forradalom egyik legfontosabb modern összefoglalása és ennek a kötetnek az egyik alapvető

ellenőrző forrása. A Lin-ügyet a mű 19. fejezete, *The Defection and Death of Lin Biao* tárgyalja részletesen, de Lin felemelkedése, a hadsereg politikai térnyerése, a IX. pártkongresszus és az 1970-es lusani konfliktus már a korábbi fejezetekben is fontos szerepet kap. A munka különös értéke, hogy a szerzők nem fogadják el automatikusan sem a Mao-korszak hivatalos magyarázatát, sem a későbbi radikális összeesküvés-elméleteket. A könyv saját forráskritikai fejezete is hangsúlyozza, mennyire töredékes és politikailag terhelt a kulturális forradalom dokumentációja.

A kötetből különösen az 1970–1971-es hatalmi konfliktus, Mao déli körútja, Lin utolsó napjai, a katonai vezetők bukása és az ügy későbbi politikai következményei rekonstruálásához használtunk adatokat. Fontos ellenőrző szerepe volt az államelnöki tisztség körüli vita értékelésében is: a szerzők idézik azokat a kínai és nyugati kutatásokat, amelyek szerint nem bizonyítható, hogy Lin magának akarta volna a tisztséget, és azt sem, hogy tudott Je Csün minden ezzel kapcsolatos lépéséről.

Jin Qiu (egyes katalógusokban Qiu Jin): *The Culture of Power: The Lin Biao Incident in the Cultural Revolution*. Stanford University Press, Stanford, 1999.

A kifejezetten a Lin Piao-incidenssel foglalkozó legfontosabb monográfiák egyike. A szerző a politikai struktúrák mellett nagy figyelmet fordít a személyes kapcsolatokra, a Lin család belső működésére és a katonai vezetők közötti informális hálózatokra. A mű egyik különleges adottsága, hogy Jin Qiu Vu Fa-hszien, a kínai légierő egykori parancsnokának lánya; apja Lin Piao katonai körének egyik vezető alakja volt. Ez a családi közelség ritka információkhoz és személyes kapcsolatokhoz biztosított hozzáférést, ugyanakkor forráskritikai szempontból folyamatosan figyelembe kell venni. MacFarquhar és Schoenhals bibliográfiája a Stanford University Press 1999-es kiadását rögzíti.

A jelen kötet számára különösen fontosak voltak Jin Qiu elemzései az államelnöki vita, Mao és Lin 1970 utáni konfliktusa, az 571-es terv, valamint az 1971. szeptember 12-13-i események megértéséhez. Munkája azért is lényeges, mert több ponton eltér a klasszikus hivatalos változattól, de nem helyettesíti azt egyetlen, mindent megmagyarázó összeesküvés-elmélettel.

Frederick C. Teiwe - Warren Sun: The Tragedy of Lin Biao: Riding the Tiger during the Cultural Revolution, 1966-1971. Hurst, London, 1996.

A Lin Piao történelmi megítélését alapvetően módosító munka. Teiwe és Sun különösen azzal a korábbi

értelmezéssel vitatkozik, amely szerint Lin hosszú éveken keresztül tudatosan készült Mao utódlására, majd hatalomvágyból szervezett puccsot. Elemzésükben Lin sokkal passzívabb, bizonytalanabb és Mao politikai döntéseitől függőbb szereplőként jelenik meg. A kötet pontos bibliográfiai adatait MacFarquhar és Schoenhals is közli.

A művet elsősorban Lin politikai magatartásának, a lusani fordulatnak és az apa, illetve Lin Li-kuo tevékenysége közötti különbségnek a vizsgálatához használtuk. MacFarquhar és Schoenhals összefoglalása szerint Teiwes és Sun egyik legfontosabb következtetése éppen az, hogy kevés bizonyíték támasztja alá Lin Piao személyes részvételét abban, amit fia 1971-ben tervezett.

Zhang Yunsheng: Maojiawan jishi: Lin Biao mishu huiyilu - The True Story of Maojiawan: The Memoirs of Lin Biao's Secretary. Chunqiu chubanshe, Peking, 1988.

Lin Piao egykori titkárának visszaemlékezése az egyik legfontosabb belső nézőpontú forrás. A Maojiawanban működő Lin-háztartás, a titkárság, Je Csün szerepe, Lin egészségi állapota és a család mindennapi működése olyan részletekben jelenik meg benne, amelyekhez hivatalos pártokumentumokból aligha lehetne hozzáférni. A kiadás bibliográfiai adatait MacFarquhar és

Schoenhals is rögzíti.

A visszaemlékezést nem szó szerinti tényjegyzőkönyvként használtuk. Zhang Lin közvetlen környezetéhez tartozott, ezért saját élményei rendkívül értékesek, de utólagos értelmezései ugyanúgy ellenőrzést igényelnek, mint bármely más szereplő memoárja. Különösen hasznos volt annak megértésében, hogy a Maojiawan nem egységesen működő politikai főhadiszállás volt: családi viszonyok, személyes függések, egészségi problémák és rivalizálások is meghatározták működését.

Wu Faxian: Suiyue Jiannan - Vu Fa-hszen visszaemlékezései.

A kötethez rendelkezésre álló kínai nyelvű memoár a légierő egykori parancsnokának személyes beszámolója. Vu évtizedeken keresztül Lin Piao katonai köréhez tartozott, a kulturális forradalom alatt pedig a hadsereg legfelső vezetésének tagja lett. Ezáltal olyan eseményekről tud első kézből beszámolni, amelyekről másutt csak pártdokumentumok vagy későbbi vádiratok maradtak fenn.

A visszaemlékezés használatakor különösen indokolt az óvatosság. Vu maga is vádlott lett a Lin-ügyben, hosszú fogságot szenvedett, és érdekében állt

elkülöníteni saját politikai felelősségét Lin Li-kuo titkos terveitől. Más forrásokkal összevetve azonban éppen ezért is hasznos: megmutatja, hogyan látta az eseményeket az a katonai vezető, akit a hivatalos változat a „Lin-klikk” egyik kulcsszereplőjeként kezelt.

A Great Trial in Chinese History. New World Press, Peking, 1981.

Az 1980–1981-es Lin Piao–Csiang Csing-per hivatalos anyagait közreadó kötet. Bibliográfiai adatait MacFarquhar és Schoenhals forrásjegyzéke is közli.

A kiadvány elsődleges fontosságú ahhoz, hogy rekonstruáljuk, miként fogalmazta meg a Teng Hsziao-ping-korszak kínai állama az ügy hivatalos jogi változatát. Ugyanakkor nem független történeti vizsgálat eredménye. A tárgyalás politikai feladatot is ellátott: egyetlen nagy történeti vádiratba kapcsolta össze a Lin Piao-csoport és a későbbi „négyek bandája” tevékenységét. Különösen értékes mégis azért, mert a vallomásokból kitűnik, hogy Lin négy vezető katonai szövetségesének bizonyítható szerepe nem fedte teljesen Lin Li-kuo titkos terveit. Ez a részlet jelentősen árnyalja az egységes „Lin-klikk” későbbi propagandaképét.

Yao Ming-le: The Conspiracy and Murder of Mao's Heir. Collins, London, 1983.

A Lin Piao-ügy egyik legismertebb alternatív magyarázata. A könyv állítólag egy, az ügy vizsgálatában részt vevő tisztviselő naplójára támaszkodott, és azt állította, hogy Lin és Je Csün nem a mongóliai repülőgép-szerencsétlenségben halt meg, hanem már korábban megölték őket. MacFarquhar és Schoenhals ezt nevezi az ügy legszélsőségesebb revizionista változatának, és külön felhívja a figyelmet arra, hogy az elbeszélés alapjául szolgáló forrás hitelessége nem igazolható.

A könyvet ezért nem az események tényszerű rekonstrukciójának alapjaként használtuk. Jelentősége abban áll, hogy megmutatja, miként alakult ki a Lin-ügy körül az összeesküvés-irodalom, és mely pontokon teremtett a kínai vezetés titkolózása olyan információs vákuumot, amelyben szélsőséges magyarázatok is hitelesnek tűnhettek.

Philip Short: Mao: A Life.

Mao Ce-tung nagyszabású modern életrajza. A kötet Lin történetéhez elsősorban háttérforrásként használható: Mao hatalomgyakorlási módszere, a kulturális forradalom logikája, az utódlási problémák és Mao utolsó éveinek politikája kerül benne tágabb összefüggésbe. A jelen könyvben nem a Lin-ügy

részleteinek elsődleges bizonyítékaként, hanem a Mao-központú politikai környezet ellenőrzésére szolgált.

Különösen fontos szempont, hogy Lin bukása nem érthető meg pusztán egy családi vagy katonai összeesküvés történeteként. Mao korábbi konfliktusai Peng Te-huajjal, Liu Sao-csivel, Lo Zsuj-csinggel és más vezetőkkel olyan politikai mintát alakítottak ki, amelyet Lin és környezete is jól ismert.

Stephen Uhalley Jr. - Jin Qiu: „The Lin Biao Incident: More Than Twenty Years Later”. Pacific Affairs, 1993.

A Lin Piao-incidens későbbi újraértékelésének egyik fontos tanulmánya, amely még Jin Qiu monográfiájának megjelenése előtt összefoglalta az addig hozzáférhető új forrásokat és a hivatalos változattal kapcsolatos problémákat. A tanulmány jelentősége elsősorban historiográfiai: jól megmutatja, miként kezdett eltávolodni a kutatás a hetvenes években kialakult, viszonylag egységes összeesküvés-narratívától.

A könyvben különösen azokat a pontokat ellenőriztük vele, amelyek Lin Piao saját szerepének és Lin Li-kuo tevékenységének elkülönítéséhez kapcsolódnak.

Jin Qiu doktori értekezése a Lin Piao-incidensről.

A feltöltött forrásgyűjteményben szereplő doktori disszertáció Jin Qiu későbbi monográfiájának kutatási

előzménye. Értéke részben abban rejlik, hogy megmutatja, milyen forrásokra és interjúkra épült a későbbi *The Culture of Power*, illetve hol módosult a szerző értelmezése a kutatás további szakaszában.

Az értekezést főként ellenőrző forrásként használtuk, nem pedig a később megjelent könyv önálló alternatívájaként.

Mao Ce-tung beszédei, pártiratok és a Lin Piao elleni 1971-1974-es központi anyagok.

A korabeli hivatalos dokumentumok nélkül a Lin-ügy kronológiája nem állítható össze. Ide tartoznak Mao beszédei, a lusani plénum anyagai, a IX. pártkongresszus dokumentumai, az 1971 után belső használatra terjesztett Lin Piao-anyagok és a későbbi propagandaanyagok. MacFarquhar és Schoenhals bibliográfiája több ilyen korabeli gyűjteményt is felsorol, köztük a Lin Piao és a konfuciánus hagyomány elleni kampány kiadványait.

Ezeknél különösen fontos különbséget tenni dokumentum és értelmezés között. Az, hogy egy 1972-es központi irat valamely eseményt tényként közöl, bizonyítja, hogy a pártvezetés ezt a változatot kívánta elfogadtatni; önmagában azonban nem bizonyítja az állítás történeti pontosságát. Ugyanez fordítva is igaz: a

dokumentum propagandajellege nem teszi automatikusan hamissá minden benne szereplő adatot.

A párt 1981-es történeti határozata.

A Mao-korszak hivatalos utólagos értékelésének alapidokumentuma. Jelentősége Lin Piao szempontjából abban áll, hogy a kulturális forradalmat már súlyos történelmi kudarcként ítéli meg, miközben Mao alapvető történelmi legitimációját megőrzi és Lin elítélését is fenntartja. Ezzel egy olyan kompromisszumos történeti keretet teremtett, amely évtizedekre meghatározta a kínai hivatalos történetírás mozgásterét.

A határozat ezért nem a Lin-ügy független lezárása, hanem annak bizonyítéka, hogyan kívánta a reformkori pártvezetés elválasztani egymástól Mao történelmi érdemeit, a kulturális forradalom katasztrófáját és Lin Piao felelősségét.

A források használatának elve

A kötet megírásakor három szempontot követtünk. Ahol több, egymástól független vagy eltérő érdekű forrás ugyanazt az eseményt támasztotta alá, azt viszonylag nagy bizonyosságú tényként kezeltük. Ahol a hivatalos kínai dokumentumok és a későbbi visszaemlékezések egymásnak ellentmondtak, ott a bizonytalanságot magában a szövegben is jeleztük. Azokat az állításokat

pedig, amelyek egyetlen vitatott forrásra vagy későbbi összeesküvés-elméletre épülnek, nem használtuk fel bizonyított eseményként.

Ez különösen Lin Piao személyes felelősségének kérdésében fontos. A forrásanyag kellően erős ahhoz, hogy bizonyítsa Lin Li-kuo körének radikalizálódását és Mao elleni terveit, de jóval gyengébb akkor, amikor azt kellene bizonyítani, hogy az apa minden lépést személyesen irányított. Ugyanez érvényes a repülőgép-katasztrófára is: a mongóliai lezuhanás ténye biztos, a gép szándékos megsemmisítésére viszont nem áll rendelkezésre meggyőző bizonyíték.

A könyv ezért nem kíván olyan végleges megfejtést adni, amelyet a források nem tesznek lehetővé. Lin Piao utolsó napjainak történetében éppen az különíti el a történelmi vizsgálatot a politikai vádirattól vagy az összeesküvés-elmélettől, hogy a bizonytalanságot is a bizonyítékok részének tekinti.

1971 szeptemberében lezuhan egy Trident-gép Mongóliában. A fedélzeten van Lin Piao, Mao Ce-tung kijelölt utódja, a kínai kommunista rendszer egyik legfontosabb embere. A hivatalos változat puccskísérletről és menekülésről beszél, de a történet részletei azóta is vitatottak.

Ez a kötet végigköveti Lin Piao felemelkedését, a kulturális forradalom hatalmi harcait, a hadsereg kulisszák mögötti mozgását és az 571-es ügy máig homályos epizódjait. A forrásokra támaszkodó nyomozás bemutatja a család, a pártvezetés és a hadvezetés szerepét, miközben sorra veszi a legfontosabb magyarázatokat is.

Öngyilkosság, pánikszerű menekülés, félresikerült puccs vagy előre megtervezett likvidálás?
A Lin Piao-ügy a maoista Kína egyik legnagyobb rejtélye maradt.

Háttérgyár

A borító mesterséges intelligencia felhasználásával készült.